

SZÁMVITEL II. (MÉRLEGTAN)

Boda László
Sziwa Miklós
Tóth Árpád
Zsidai Valéria

TRI-MESTER kiadványok:

Vörös Mihály:
Versenyképes projektek és pályázatok
Szlávik András:
Pénzügyi piacok
Papp Vanda –Tóthné dr. Büki Edit
Vogelné Takács Gabriella:
Cél a gazdasági szaknyelvi vizsga.
Angol – Német.
Tarnói Judit – Tóth Éva:
Wirtschaftsdeutsch
Csurgai Ágnes – Kovács Tímea – Révi Erik:
Down to Business!
Balogh László – Huszty András
Losoncz Miklós – Solt Katalin:
Bevezetés a pénzügyekbe
(Makropénzügyek)
Vot Pál:
A diplomamunka-készítés módszertana

Számvitel I.
Sziwa Miklós:
Könyvviteltan
Sziwa Miklós – Tóth Árpád:
Könyvviteltan példátár
Boda László – Sziwa Miklós
Tóth Árpád – Zsidai Valéria:
Számvitel II.
(Mértéktan
Számvitel III.
Boda László – Zsidai Valéria:
Eredménytan
Boda László – Zsidai Valéria:
Eredménytan példátár

Bock Gyula – Mész József:
Nemzetközi gazdaságban
Solt Katalin:
Mikroökonómia feladatgyűjtemény
Daruka Magdolna – Simanovszky Zoltán:
Solt Katalin:
Makroökonómia
Bock Gyula:
Makroökonómia feladatok
Némethné Gál Andrea:
Általános statisztika
Nagy Anikó:
Általános statisztika példátár
Losoncz Miklós:
Az Európai Unió – Rómától Budapestig
Király Rita:
EU for U
Köpeczi - Nagy Gábor:
Wissenswertes über die Europäische Union
Kaldyiné Esze Magdolna:
Nemzetközi kereskedelem
Simanovszky Zoltán – Solt Katalin:
Losoncz Miklós:
A magyar EU-tagság
gazdaságpolitikai kihívásai
Simanovszky Zoltán:
Bevezetés a közgazdaságban
Introductions (kényelvű)
Solt Katalin:
A nemzetközi gazdaságban alapjai

A kiadványok megrendelhetők:

TRI-MESTER Bt.
2800 Tatabánya, Béla király krt. 46.
Tel./fax: 34/511-517, 511-518,
Fax: 34/511-517

TRI-MESTER Szakkönyvesbolt
2800 Tatabánya, Béla király krt. 58.
Tel.: 34/318-702
E-mail: trimester@t-online.hu

E-shop: www.trimester.hu

(MÉRLEGTAN)

SZÁMVITEL II.

Boda László
Sziwa Miklós
Tóth Árpád
Zsidai Valéria

Írták:

Boda László
egyetemi adjunktus

Dr. Sziva Miklós
főiskolai docens

Tóth Árpád
okleveles közgazda

Dr. Zsidai Valéria
egyetemi adjunktus
okleveles könyvvizsgáló

Lektorálta:
Borbély Katalin
okleveles könyvvizsgáló
főiskolai docens

Szerkesztette:
Dr. Simanovszky Zoltán
okleveles könyvvizsgáló

Korrektúra:
Raáb Ferenc

Borítótérv:
iff. dr. Simanovszky Zoltán

Műszaki szerkesztő:
Ügghy Erzsébet

4. átdolgozott kiadás

ISBN:978 963 9561 18 2

© Boda László, Sziva Miklós, Tóth Árpád, Zsidai Valéria, 2007

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítást, a nyilvános előadás, a rádió- és televíziózást, valamint a fordítás jogát, az egyes fejezeteket illetően is.
A kiadvány engedély nélküli sokszorosítása büncselekmény.

Kiadó: TRI-MESTER Bt., Tatabánya
Nyomta: ALFADAT-PRESS Kft. Tatabánya

MÉRLEGTAN

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK	6
BEVEZETÉS	9
I. A MÉRLEG	10
1. A mérleg készítésének alapjai	11
1.1. Mérlegelméletkről röviden	11
1.2. A mérleg tartalma	12
1.2.1. Eszközök és források a mérlegben	13
1.2.2. Értékelés, értékelési eljárások	15
1.3. A mérleg formai kialakítása	25
1.4. Mérlegfajták	27
II. BEFEKTETETT ESZKÖZÖK	29
1. A befektetett eszközök mérlegétételének tartalma	30
1.1. Immatériális javak	30
1.2. Tárgyi eszközök	32
1.3. Befektetett pénzügyi eszközök	34
2. A befektetett eszközök állománynövekedése	37
2.1. Az állománynövekedések esetei	37
2.2. A mérlegétellek értéke	38
2.3. Specialitások	39
2.3.1. Immatériális javak	39
2.3.2. Tárgyi eszközök	41
2.3.3. Befektetett pénzügyi eszközök	41
2.3.4. Külföldi pénzügyi eszközökben fennálló eszközök és források (devizás tételek) értékelési szabályai	42
3. A befektetett eszközök állományának és értékének csökkentése	43
3.1. Az értékcsoökkentés	44
3.1.1. A terv szerinti értékcsoökkentés meghatározásának módszerei	45
3.1.2. A terven felüli értékcsoökkentés és az értékesítés	49
4. A befektetett eszközöket érintő gazdasági események főkönyvi könyvelése	50
4.1. Immatériális javak főkönyvi elszámolása	51
4.1.1. Immatériális javak állományának növelése	51
4.1.2. Immatériális javak értékének (állományának) csökkentése	56
4.2. Tárgyi eszközök könyvelési tételei	61
4.2.1. Tárgyi eszközök állománynövekedései	61
4.2.2. Tárgyi eszközök állománycsökkentései	69
4.3. Befektetett pénzügyi eszközök könyvelése	71
4.3.1. A befektetett pénzügyi eszközök állománynövekedése	71
4.3.2. A befektetett pénzügyi eszközök állományának csökkentése	76
4.3.3. Értékesítés elszámolása és visszairatása	81
5. Értékhelyesbítés és értékelési ráta	81
5.1. Az értékelési tartalék könyvelése	82

III. FORGŐESZKÖZÖK	84
1. A forgőeszközök mérlegfőjelei	84
2. A vásárolt készletek számvitele	87
2.1. A vásárolt készletek nyilvántartása	87
2.2. A vásárolt készletek értékelése	88
2.3. Az anyagkészletek főkönyvi elszámolása	92
2.4. Árukkal kapcsolatos főkönyvi elszámolások	100
2.4.1. Bolit árukészlet-változások könyvelése	100
2.4.2. Göngyölegek könyvviteli elszámolása	101
2.4.3. A közvetített szolgáltatások könyvelése	103
3. Készletekre adott előlegek	103
4. Saját termelésű készletek nyilvántartása és értékelése	104
5. Követelések	104
5.1. A követelések értékelése	106
5.2. Követelések áruszállításból és szolgáltatásból (vevők)	106
5.2.1. A vevőkövetelésekkel kapcsolatos könyvviteli elszámolások	107
5.3. Váltókövetelések	109
5.3.1. A váltókövetelések könyvviteli elszámolása	110
5.4. Jegyzett, de még be nem fizetett tőke	111
5.4.1. A jegyzett, de még be nem fizetett tőke könyvviteli elszámolása	111
5.5. Egyéb követelések	112
5.5.1. Az egyéb követelések könyvviteli elszámolása	112
6. Értékpapírok	114
6.1. A forgőeszközök között kimutatott értékpapírok	115
6.2. A forgőeszközök között nyilvántartott értékpapír-műveletek	116
6.3. Az értékpapírok értékelése az üzleti év végén	121
7. Pénzeszközök	123
7.1. A pénzeszközök értékelési szabályai	124
7.2. A pénzeszközök könyvviteli elszámolása	125
7.2.1. A forintpénztár könyvviteli elszámolása	125
7.2.2. A valutapénztár könyvviteli elszámolása	127
7.2.3. A csekkek könyvviteli elszámolása	129
7.2.4. Pénzmozgás a forintbetétiszámlák között	130
IV. AKTÍV IDŐBELI ELHATÁROLÁSOK	133
1. Az időbeli elhatárolások	133
2. Aktív időbeli elhatárolások	134
2.1. Az aktív időbeli elhatárolások mérlegre és eredményre gyakorolt hatása	135
2.2. Aktív időbeli elhatárolások könyvviteli elszámolása	136
V. SAJÁT TŐKE	139
1. Jegyzett tőke	139
1.1. A jegyzett tőke jellemzői	140
1.2. A jegyzett tőke könyvviteli elszámolása	141
2. Tőketartalék	143
3. Eredménytartalék	145

4. Lékötött tartalék.....	146
5. Értékelési tartalék.....	148
6. Mérleg szerinti eredmény.....	149
VI. CÉLTARTALÉKOK.....	150
1. Céltartalék a várható kötelezettségekre.....	151
2. Céltartalék a jövőbeni költségekre.....	152
3. Egyéb céltartalék.....	153
VII. KÖTELEZETTSÉGEK.....	156
1. A kötelezettségek értékelése.....	157
2. Hátrasorolt kötelezettségek.....	158
3. Hosszú lejáratú kötelezettségek.....	158
3.1. Hitelek, kölcsönök, követénytartozások főkönyvi könyvelése.....	160
3.1.1. Beruházási és fejlesztési hitelek elszámolásai.....	160
3.1.2. Átvállalt hosszú lejáratú kötelezettségek elszámolása.....	161
3.1.3. Tartozások követénykibocsmatásból.....	162
3.1.4. Átváltoztatható követény részvéennyé alakítása.....	163
3.1.5. Egyéb hosszú lejáratú kötelezettség.....	164
4. Rövid lejáratú kötelezettségek.....	164
4.1. Rövid lejáratú kölcsönök, rövid lejáratú hitelek.....	165
4.2. Vevőköl kapott előlegek.....	166
4.2.1. Értékelési szabályok.....	166
4.2.2. Vevőköl kapott előlegek könyvelési tételi.....	167
4.3. Kötelezettségek áruszállításból és szolgáltatásból (szállítók).....	168
4.3.1. A kötelezettségek értékelési szabályai.....	169
4.3.2. Szállítók könyvviteli elszámolásai.....	169
4.4. Váltótartozások.....	170
4.4.1. Váltótartozások értékelése.....	170
4.4.2. Váltóköltelezettségek könyvvitele.....	171
4.5. Egyéb rövid lejáratú kötelezettségek.....	172
4.5.1. Munkavállalókkal szembeni kötelezettségek (jövdelemelszámolás).....	172
4.5.2. Személyi jövdelemekkel kapcsolatos, természetbeni juttatásokkal kapcsolatos, munkáltatók terhelő kötelezettségek elszámolása és az átutalások a hatóságoknak.....	175
4.5.3. Adóhatósággal szembeni kötelezettségek.....	177
4.5.4. Onkormányzattal szembeni kötelezettségek.....	178
4.5.5. Vámmhatósággal szembeni kötelezettségek.....	179
VIII. PASSZÍV IDŐBELI ELHATÁROLÁSOK.....	180
1. A passzív időbeli elhatárolás hatása a mérlegre és az eredményre.....	181
2. A passzív időbeli elhatárolások kontrozása.....	183

BEVEZETÉS

Ez a könyv Sziva Miklós Számvitel I. – Könyvvitelen című könyvének folytatása, így feltételezi a Számvitel I. anyagának ismeretét. A szerzők nem törekedtek minden lehetséges gazdasági esemény könyvvélcélésének bemutatására, csupán a legfontosabbakat írják le. A fentiek ellenére, a további kitekintés céljával érintenek néhány olyan témát, amely a nem tárgyalott területekre is biztosít némi rálátást.

I. A MÉRLEG

A Könyvviteltan áttanulmányozása – reményeink szerint – beavatta az Olvasót a számviteli egész rendszerbe. Megismerhette a számvitelt, a könyvvitelti nyilvántartás belső logikáját, „formanyelvét”, alkotóelemeit, a számviteli nyilvántartás legfontosabb célját, a vállalkozás vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetének bemutatását. Ennek két legfontosabb okmánya a mérleg és az eredménykimutatás. Láthatta azt is, hogy a hangsúly az outputon, az előbb említett két számviteli okmányon van, vagyis a modern számviteli szabályozás elsősorban a kimeneti oldalon keresztül szabályozza a gazdasági események számviteli feldolgozását.

Ebben a kötetben kibővítyük és a jelenlegi magyar számviteli gyakorlatához, szabályozáshoz igazodva pontosítjuk a mérlegről szerzett eddigi ismeretanyagot, majd elkülönült fejezetekben részletesen is bemutatjuk az egyes mérlegfőtételek mögött meghúzódó gazdasági eseményeket, továbbá a hozzájuk kötődő számviteli teendőket.

A tananyag felépítése az egyes eszköz- és forráscsoportoknál azonos szerkezetet követ:

- fogalma,
- fajtái, jellemzői,
- értékelési szabályai,
- gazdasági események könyvviteli elszámolása.

A könyvelés során alkalmazott számlaszámok a tankönyv mellékletében található számjatkörből származnak.

A példák megoldása segíti az elméleti tudás elmélyítését is (gyakorlati tudomány). Ugyanakkor bármennyire is részletekbe menő problémát oldunk meg, soha nem felejtethető el az egész rendszer logikája: milyen hatást is gyakorol(hat) az a kérdéses gazdasági esemény a vállalkozás vagyónára és eredményére. Ha ebben elbizonytalanodik, lapozza át újra a könyvviteltan vonatkozó fejezeteit!

Az eddigiekből tudjuk már, hogy a vállalkozások legfontosabb számviteli végterméke az éves beszámoló, és annak egyik legfontosabb része a mérleg.

A mérleg a gazdálkodó vagyont (eszközait) és forrásait) összevontan, értékben bemutatja, adott időpontra szóló kimutatás.

Ebből következően a **vagyoni helyzet** áttekintését szolgálja egy adott időpontban, a mérleg fordulónapján, és csak annyiban dinamikus, amennyiben van egy olyan mérlegtétel (mérleg szerinti eredmény) is, amely kifejezi a vállalkozás előző időszaki „eredményességét”.

A Könyvviteltanban bemutatott mérleg, bár formailag csak egy a lehetséges sok közül, a hatályos magyar számviteli törvény erejénél fogva a kötelező változatok egyike.

1. A mérleg készítésének alapjai

Mérleget nem csak az éves beszámolás céljaira készítenek a vállalkozások. A legkülönbözőbb időpontra és célból állíthatóknak össze mérleget (szükségessé válhat a mérleg összeállítása a vállalkozás kritikus időszakában, amikor például fizetési nehézségei jelentkeznek). Ekkor a mérleg összeállítása során nem csupán az éves beszámoló készítés előírásait követik, hanem például napi árákon számított, fordulónapi vagy ontereket is meg kell határozni, de az is lehetséges, hogy az ilyen mérleg összeállítása nem lehet és nem kell érvényesíteni a számviteli alapelveket (például: felszámolási vagy onterleg).

Ezért elsőként azon elméleti jellegű ismeretek bemutatásával foglalkozunk röviden, amelyek a különféle mérlegek készítésének alapjait szolgálják. A mérlegben szereplő adatokat, azok információtartalmát csak akkor leszünk képesek értelmezni, azokat különféle vizsgálatokra felhasználni, ha tudjuk, milyen hatással vannak a **mérleg tartalmára, mélységi tagoltságára (összevonatagságra) és formai felépítésére**. A fentiekben megfogalmazott mérlegalkotási folyamatban kiemelkedő jelentőséggel bírnak a mérleg belső tartalmára ható **aktíválási és passzíválási szempontok, értékelési elvek és eljárások** valamint a **mérlegelméletek**. Lényegesebb azok az ismeretek is, amelyek a mérleg összeállításának lehetőségeivel, **tagolási rendjével** és a tagolási rendre is kiható követelményekkel foglalkoznak.

1.1. Mérlegelméletekről röviden

A korábban megismert sokféle érdekek megjelenésével és azok érvényesítési kísérletével szinte párhuzamosan megindult a különféle mérlegelméletek kifejtődése. Ennek korszaka – értelmszerűen – a modern piacgazdaság kialakulása idejére, a 20. századra esik. Az egyes elméletek azokra a kihívásokra próbáltak válaszolni, amelyeket a piac és a piaci szereplők közvetítették. Szinte minden irányzat egy mérlegben kívánta megvalósolni a szereplők információigényéből fakadó fő kérdéseket: mekkora és milyen össze-tételű a **vagyon**, amellyel a vállalkozás rendelkezik, mekkora a **saját tőke**, vagyis a saját vagyon nagysága, valamint hogy mekkora és milyen a vállalkozás mérleggel zárt időszakának **eredménye**. A három kérdés ugyanabban a mérlegben nem válaszolható meg egyforma minőségű információval, ezért szükségesszerűen prioritásokat kell felállítani, amely bizonyos információk elvesztésével jár.

A gyakorlat és a kutatómunka együttes eredményeként alakultak ki a **materiális mérlegelméletek**.

A materiális mérlegelmélet elsősorban a 20. század elejének szellemi terméke. Nagyon sok kísérlet történt a legmegfelelőbb mérlegelmélet kidolgozására. Ezek három fő csoportba sorolhatók:

- **statikus,**
- **dinamikus és**
- **organikus**

mérlegelméletek.

A **statikus mérlegelmélet** – mérlegszerkesztési fellogás – elnevezés elsősorban a dinamikus mérlegelmélettel való megkülönböztetést szolgálja. Statikusnak kell tekinteni minden olyan mérleget, amely csupán a vállalkozás vagyoni **állapotának** bemutatását célozza meg. A statikus mérlegelmélet, a „statikus mérleg” (bár minden mérleg elsősorban statikus) a vállalati vagyon meghatározásának ad elsőbbséget, azon belül is a saját tőkének (saját vagyonnak). A hangsúlyt nem az eredmény nagyságának kiszámítására helyezi, illetve nem ez a közvetlen cél (ez a mérlegből automatikusan adódik a két időponti állapot összevetéséből), meghatározását legfeljebb alárendelt célnak tekintik.

A statikus mérlegelmélet célkitűzése tehát az, hogy a mérlegkészítés időpontjában, aktuális piaci értéken mutassa be és határozza meg a vállalati vagyon nagyságát, azon belül pedig megféleően tagolva mutassa be és határozza meg a saját tőke értékét. Ez a típusú mérleg például szolgálhatja az ún. felszámolási érték meghatározását, hiszen az csak a jelenbeli állapotra koncentrál.

A **dinamikus mérlegfellogás** abból indul ki, hogy egy továbbműködő vállalkozás szempontjából kevésbé fontos azt tudni, hogy mit érne a vállalat vagyona, saját vagyona (értsd: saját tőke) abban az esetben, ha most felszámolnák, tehát maradna-e valami a tulajdonosoknak. Sokkal fontosabb egy, a későbbiekben is működő vállalat mérlegkimutatásánál az **időszak eredményének** – realizált eredményének – pontos meghatározása. Ez lehetővé teszi például a tükehatékonyság mérését, időbeli és/vagy térbeli összehasonlítását, és alapját képezheti az eredmény felhasználásának.

A dinamikus mérlegelmélet az eredmény meghatározásának, a vagyonváltozásnak ad elsőbbséget. Ennek jelentőségét azzal is hangsúlyozza, hogy a könyvvitel (számvitel) leginkább kimunkálható dokumentumának nem a vagyonmérleget tekintti, hanem az eredménymérleget, mai szóhasznalattal az **eredménykimutatást**. Ebben jelenik meg ugyanis a nettó vagyon gyarapodása, amit természetesen be kell állítani a mérlegtételek közé.

1.2. A mérleg tartalma

A mérleg a fellogás és az értékelés valamint a könyvviteli zárások után készül. A mérlegkészítés több számviteli dokumentumra – elsősorban a **jelentés** és a **főkönyvi kivonat**ra – támaszkodik.

A mérleg tartalma más és más lesz attól függően, hogy

- **milyen eszközöket és forrásokat** veszünk számba a leltározás során, illetve milyen eszköz és forrás kapcsolatos gazdasági eseményeket rögzítünk a könyvelésben,
- **milyen értékelési elvek és eljárások** alapján vesszük figyelembe a leltározás során feltárt, illetve a könyvelés során gazdasági eseményként rögzített eszközök és források mennyiségét, illetve pénzben kifejezett értékét.

Az **érdekek** itt is ütköznek, az ebből eredő problémákat spontánul nem oldódhatnak meg, csak szabályozással lehet őket megoldani. A **szabályozás** – például hazánkban a számviteli törvény – azonban időről időre változik, elsősorban a piaci szereplők és az állam mindenkori értéktrendjének és érdekérvényesítő erejének eredményeként. A mérleg tartalma ezért időnként változhat, abszolút tőkéletes, igazságos, egyszerű és mindenkorra érvényes mérlegtartalom nem alakítható ki.

A fentiekből következően a mérlegtartalom elméleti megközelítésénél tehát csak arra van mód, hogy bemutassuk

- milyen az eszközök és források számbavételi lehetősége a mérleg készítője számára, és
- milyen értékelési elveket és eljárásokat kell követnie az eszközök és források (mérlegeltetlek) pénzértékre történő átszámításakor.

1.2.1. Eszközök és források a mérlegben

A mérleg a vállalkozás rendelkezésére álló anyagi és nem anyagi **javak** összességének pénzbeni kimutatása, amelyeket **sajátjaként** bírtokol. Ezen javak értékeknek meghatározásával és mérlegbe állításával nem lenne gondunk, ha a mérleg akkor készülné, amikor minden gazdasági folyamat és tranzakció éppen befejeződött. Tudjuk, hogy a mérleg **fordulónapja** csak véletlenül lehet az előző mondatban megfogalmazott pillanat, leginkább a gazdálkodási realitásokkal nem mindig számoló emberi konvenció alapján hatarozzák meg, esetleg a „véletlen” szüli. A megkezdett folyamatok végleges lezárására csak a vállalkozás végelszámolásakor, felszámolásakor kerülhet sor, illetve az alapításakor még „folyamaton kívüli” vagyunk. Egy-egy időszak lezárásához rendelt mérlegéből adódóan tehát csak részelszámolásra épülhet, azaz egy olyan állapotr, amelyben a gazdálkodási folyamatokat mesterségesen megszakítjuk az információ leképezése okán, miközben azok a valóságban nem szakadnak meg. (Gondoljunk csak például a búza termesztésére december 31-i állapot alapján, de a gyártószalagon félbemaradt gyártmány is hasonló esetet jelent! Mindkettőnek meg kell jelenni a mérlegben, mérlegeltetleként: mezei leltárként, befejezetlen termelésként.)

Ezért a termelés, a javak számbavételével és mérlegbe állításával gondolnánk lehetne. Az eszközök és a források körében is lehetnek olyan tételek, amelyeknek a mérlegbe állítása kérdésessé válhat, mert valóságtartalmuk bizonytalan. Ha ezeket mérlegbe állítjuk, akkor közvetlenül befolyásoljuk az eredmény nagyságát és azon keresztül a vagyon és a saját tőke értékét is, de ha nem állítjuk be, akkor is befolyásoljuk.

A vállalkozáshoz kapcsolódó piaci és nem piaci szereplők számára nem közömbös, hogy az önkényesen megszakított folyamatok hatásai hogyan érintik a mérleg főösszeget, szerkezetét, a saját tőkét stb, hiszen a vállalkozással kapcsolatos döntéseiket (többek között) a mérleg alapján hozzák meg. Ezen érdekütközések feloldása is szabályalkotással valósulhat meg.

Az (eszköz) aktiválás és a (forrás) passzíválás feltételei

Az **aktiválás** valamely eszköz, a **passzíválás** valamely forrás **állománybavétele**.

A beszámolási (elszámolási) időszakban bekövetkező, a vállalkozás vagyonát és eredményét érintő **gazdasági eseményeket a teljeség elvéből** (lásd könyvviteltan) követően a könyvekben rögzíteni kell. A beszámolási időszak lezárásakor tisztázni kell, hogy ezek a gazdasági események melyik elszámolási időszak eredményét érintik. Említjük csak a tárgyidőszakot, esetleg csak a következő időszakot (időszakokat), gyakran több időszakot, bizonyos számviteli adózási hibák elkövetésekor az előző időszakokat is. Így tisztázandó, hogy melyik időszak (időszakok) eredményébe számítandók be és milyen arányban, ezáltal melyik időszak végén mérlegben jelenhetnek meg. (Ezt a tisztázó folyamatot szolgálja például az összemérés és **időbeli elhatárolás elve**.)

A mérlegbe való bekerülési lehetőséget a számviteli elveken kívül más szabályok is befolyásolják. A feltételek lehetnek minden leendő mérlegképtelre kiterjedőek, de vonatkozhatnak egy-egy konkrét eszközre vagy forrásra is, esetleg gazdasági eseményre. Az általános kritériumoknak való megfelelést nevezi az irodalom **mérlegképességnek**. Ez azokat a tulajdonságokat jelöli meg, amelyek alapján egy anyagi vagy nem anyagi eszköz, illetve egy forrás felvehető a mérlegbe.

A mérlegképesség alapján **aktíválhatók** azok az eszközök, amelyeknek

- gazdasági **értéke** van,
- önmagukban is értéket képviselnek, értékük **pénz formában** is kifejezhető,
- a vállalkozás rendelkezésére állnak, önmagukban is **piacképsek**, egyedileg is elidegeníthetők, függetlenül egyéb kötődéseiktől.

Egy aktíváskor képviseli a vállalkozás szempontjából gazdasági értéket, ha az a jövőben hasznosítható (termelhető vele, értékesíthető, bárbe adhatja stb.). Az önálló piacképesség azt jelenti, hogy egyedileg is értékesíthető. Ez utóbbi tulajdonság alapján történő korlátozás a hitelezők védelmét szolgálja azáltal, hogy felszámolás esetén a hitelezők a követeléseiket ebből tudják kielégíteni úgy, hogy az eszközöket értékesítetik (értékesítik), illetve a követelésük fejében átveszik. A későbbiekben látni fogjuk, hogy nem csak a **totális forgalomképességgel** (bármikor, bárkinék eladható) rendelkező dolgok kerülhetnek aktiválásra, a gyakorlati igényből fakadóan ehhez képest bizonyos engedmények is megfogalmazódnak a szabályozásban (például a nem forgatható papírok, vagyoni értékű jogok, lízingelt eszközök állományba vétele).

Mérlegképsek, **passzíválhatók** azok a **források** (kötelezettségek), amelyek

- már birtokunkban lévő eszközökkel, eszközökkel vagy akár az egész eszközállománnyal szemben **fennálló**, vagy valószerűsítően **várható kötelezettségeket** takarnak,

- a hitelező részéről a teljesítése **kikényszeríthető** (gazdasági és/vagy jogi úton),
- **önmagukban** is értékelhetők és **pénzértékük** is meghatározható.

Nyilvánvalóan itt nem kell foglalkozni a saját tőke eleminek passzizvási kritériumai-
val (hiszen ezek csak lejjárt nélküli kvázi kötelezettségek, amelyek legfeljebb az esle-
ges végelszámolás, felszámolás végén kerülnek a kötelezettségek közé, de akkor is csak
maradékértéken), csak a **kötelezettségek** vizsgálatát szűkséges elvégezni.

Az **időbeli elhatárolások** sem biztos, hogy megfelelnek a mérlegképesség kritériuma-
nak (sőt általában nem, vagy nem abban az időszakban), ezért nem kerülhetnek be a
mérlegbe, de a helyüket a mérlegben a teljesség és az időbeli elhatárolás elve biztosítja.
A kötelezettségek közé nemcsak tényleges tartozásokat kell felvenni, hanem az olyan
tartalekakat is, amelyek jövőbeli, de nagy valószínűséggel bekövetkező kötelezettségek
fedezetét szolgálják. Ha valamely kötelezettség mérlegképes, akkor azt fel is kell venni
a mérlegbe. (Persze a szabályozás itt is lehet kivételt.)

A **céltartalék** mérlegbe való bekerülése érdekében is.
A leltáran felsorolt **anyagi és nem anyagi javak** egy része mennyiségben is és érték-
ben is értémezhető, felmérhető. Másik része, amelynek mennyisége nem értémezhető,
vagy nem fejez ki közgazdasági, számviteli tartalmat, közvetlen pénzértékben kerül
meghatározásra. A pénzértékben kifejezett anyagi és nem anyagi javak értékét meg kell
vizsgálnunk abból a szempontból is, hogy a könyv szerinti (általában műtőbeli beszerze-
si vagy előállítási) nyilvántartási értékük, a piac, az elhasználandóság, a vállalkozás gazda-
sági helyzetének változása miatt nem igénylik-e **értékük módosítását**. Ha igen, akkor
értékcsökkentéssel (leírás) vagy értéknöveléssel (hozzáírás) csökkenthetjük vagy növel-
hetjük a leltározás során felvett értékeiket, tehát ez lesz az új könyv szerinti érték.

1.2.2. Értékelés, értékelési eljárások

Az értékelési folyamat kétfázisú munkafolyamat:

- egyrésztől jelenti a mennyiségben felvett anyagi javak **pénzértékére** történő **át-
számítását**,
- másrészt ezen értékek, illetve a mennyiségi felvételt nem igénylő anyagi és nem
anyagi javak **pénzértékének** esetleges **módosítását**.

Az első a **közvetlen értékelés** esete, a második a **közvetett értékelés**. Az eszközök
mérlegbe állításával kapcsolatban megkönyvít a helyzetünket, hogy az anyagi és nem
anyagi javak természetes formában is megtalálhatóak, azonosíthatóak. A forrás oldal
értékeinek kialakításában azonban komoly elméleti nehézségeink támadhatnak, mivel a
pénzértékre átszámított anyagi és nem anyagi javakat ebben az esetben eredetük szerinti
oldalnak, és szó szerint lenne igaz, hogy a források a vállalkozás rendelkezésére álló
anyagi és nem anyagi javak eredetét mutatják be.

A javak azonban nincsenek felpanitkázva abból a szempontból, hogy milyen forrásból
is eredtek. Ezt egy újonnan alakult cégnél vagy egy már működő cégnél egy adott időszak

beépése pillanatában még tudhatjuk, de ezt követően a sokféle vagyonszármazás miatt már követhetetlen. Ilyen módon a mérleg forrás oldalának az összeállítást nem építhetjük az eszköz formában megragadott anyagi és nem anyagi javak mennyiségi számbavételére, illetve pénzürtékre történő átszámlítására.

A megoldás a kettős könyvviteli elszámolásban rejlik. A könyvvitelianból tudjuk, ha idegen eredetű jöszágot értékeljük a vállalkozáshoz, amely pénzügyileg még nem rendeződött, akkor az eszközként és forrásként is rögzítésre kerül. Ezt követően az eszközátalálakulásoktól függetlenül (például az anyagot felhasználják, mielőtt kifizették volna – lesz belőle költség stb.) mindaddig nem változik az eredet szerinti feljegyzés, a forrás helye, amíg abban változás nem következik be (pedig ez a **forrás** valójában már nem az anyagszármazásról tájékoztatja az érő szemlét, hanem a befejezetlen termelésről vagy éppen a késztermékről).

Igy a **kettős könyvviteli** nyilvántartásban rendelkezésünkre áll az a feljegyzési forma, amiből az eredeti (a céghez érkezett) eszközök származása megismerhető. Az azonos szemlélet biztosítását a számviteli törvény vonatkozó paragrafusai segítik. Ebben az esetben is vizsgálni kell, hogy a nyilvántartott értékek pontosak és reálisak-e, a fordulónapra értelmezve. Ezt a leltározás során egyeztetik azokkal a természetes és jogi személyekkel, akikkel szemben kötelezettségei fennállnak a gazdálkodónak.

A **saját tőke értéknagyságának** közvetlen külső kontrollja nincs, ezért ez csak közvetetten értékelhető: a mérleg eszközeinek értékéből levonjuk az idegen források értékét, és ezt az értéket mint maradványt viszonyítjuk a könyvviteli nyilvántartásban kimutatott saját tőke értékéhez. Ha van eltérés, akkor a különbözetet be kell állítani a mérlegbe (mérleg szerinti eredmény), így teljesül az eszköz- és forrásértékek egyezőségének követelménye.

Az **értékelési eljárás a mérlegképes tétel előállítása**nak **folymata**. Az értékelési eljárások között a fentiekben abból a szempontból tettünk különbséget, hogy mennyiségben számba vett anyagi javak pénzürtékre történő átszámlítására kerül-e sor, vagy pénzürtékben rendelkezésünkre álló eszközök vagy források értékelését kell elvégezni (**közvetlen és közvetett értékelés**).

Az értékelési eljárások között különbséget lehet tenni abból a szempontból is, hogy az értékelés során hogyan kezeljük az értékelés tárgyait¹. Ebből a szempontból megkülönböztethető

- az **egyedi értékelési és csoportos értékelési** eljárás.

Egyedi értékelés

Ebben az értékelési eljárásban az értékelés tárgyát (vagyonelem melységi bontás mellett) egyedi formában ragadjuk meg mennyiségben vagy pénzürtékben, és ehhez rendeltünk **konkrét árat** vagy részértéket. Természetesen az egyedi értékelés is lehet közvetlen vagy közvetett értékelés. Az egyedi értékelési eljárások különböznek abból a szem-

¹ A számviteli törvény az egyedi értékelés elve alapján írja elő az értékelést.

pontból is, hogy a pénzürtékre való átszámítás, illetve a pénzürték esetleges módosítása során milyen árakkal kalkulálunk.

Megkülönböztetjük:

- **mutibeli** (általában bekerülési) árat,
- **mai** (fordulónapi) árat,
- **jövőbeni** (üzemgazdasági) kalkulált) árat
- **valós értéken való értékelést.**

A **bekerülési áron** való értékelés olyan mutibeli áron való értékelés, amely az adott eszköz és forrás keletkezésének (beszerzésének vagy előállításának), illetve értékesítésének pillanatában, a valóságban is létező ár volt, amellyel a vállalkozás szembeesült. A bekerülési ár lehet:

- a) **beszerzési ár** (bekerülési érték),
- b) **előállítási ár** (előállítási költség),
- c) **névérték,**
- d) **könyv szerinti érték.**

a) A **beszerzési ár** a vásárolt eszközök megszerzésének időpontjában érvényesülő olyan piaci ár, amely magába foglalja az adott eszköz:

- vételárát,
- vételárból kapott engedményeket,
- beszerzési mellékköltségeket.

(Megjegyezzük, hogy például az **apportként** megszerzett jóságok értékelése speciális kérdés, amelyre csak részben alkalmazhatóak a fentiek. Ezt majd a mérlegkételek könyvelésénél tárgyaljuk részletesebben.)

A **vételár** a felárral növelt vagy engedménnyel csökkentett piaci nettó ár, amelyet a vállalkozó az adott eszközt beszerzete, amelyről például a számla szól. A nettó ár az átváltsított ár, ha a vállalkozás jogosult a beszerzést terhelő áfa visszatérítésiére.

Engedménnyként kell értelmezni az **adott beszerzéssel** kapcsolatban kapott, nagyban veteli miatti árengedményt, forgalmi jutalékot, ha az a konkrét eszökhöz hozzárrendelhető. **Beszerzési mellékköltségeként** (mindezek részeit vélnak a bekerülési értéknek) veszzük figyelembe az eszköz megszerzése, létesítése és üzembe helyezése miatt felmerült szállítási, biztosítási, alapozási, szerelési költségeket valamint a beszerzéssel kapcsolatos jutalékokat, közvetítói költségeket, vámokat, illetékeket és adókat (a levonható áfa kivételével), továbbá a beszerzéssel kapcsolatban felvett hitelek kamatköltségeit az üzembe helyezéséig. Az előző tételék beszerzési mellékköltségbe való beszámításának előfeltétele az, hogy ezek a mellékköltségek a szóban forgó eszökhöz **közvetlenül** kötődjenek.

Általában elmondható, hogy minden ráfordítás része a beszerzési árnak (levonható áfa kivételével), amely az eszköz használatára érdekében merült fel az eszköz használatbavételéig (például üzembe helyezéséig), és közvetlenül az eszökhöz rendelhető. A beszerzési áron való értékelés könnyű azokban az esetekben, amikor egymástól egyedileg is

megkülönböztethető eszközökről van szó. Illyenkor ugyanis minden egyes eszközöz közzé hozzárondelhetjük a múltbeli beszerzési árát, és ezzel már az adott eszköz múltbeli beküülési értékét kapjuk.

Gondok merülhetnek fel akkor, amikor **egyedileg meg nem különböztethető** eszközökről van szó, például tömegárukról (az esetek többségében ezek vásárolt készletek). A nehézség abból adódik, hogy a vállalkozás különbözö időpontokban, eltérö felítételekkel és áron szerezheti be az eszközöket, felhasználásuk pedig vagy nem a beszerzési sorrendnek megfelelően történik, vagy esetleg meg sem állapítható. Ezekben az esetekben a vállalkozásnál a mérleg fordulónapján az adott eszközökből **különbözö beszerzési áron** vásárolt mennyiségek találhatók. Elidöntendő tehát, hogy milyen beszerzési áron értékeljük a különbözö időpontokban, eltérö áron beszerzett, de raktáron maradt mennyiségeket egy adott időpontban, illetve a felhasználit mennyiségeket.

Lehetőségünk van arra, hogy a raktáron maradt mennyiségeket (ez jellemzően fordulónaphoz köző feladat)

- **egyedi beszerzési áron** vagy
- **számitott beszerzési áron**

értékeljük.

A számitott beszerzési ár lehet:

- átlagár
- elszámolóár
- FIFO-módszerrel számitott ár.

Ezekről a készletértékelési módokról majd a készletek mérlegítételeinek tárgyalásánál lesz szó részletesen.

b) **Az előállítási ár** a saját előállítási eszközök létrehozásának időpontjában érvényesülő olyan ár, amely az adott eszköz egységére jutó teljes költséget vagy annak egy részét jelent. (Az **ár fogalmát** itt **szélesebb értelemben** használjuk, mintegy szorzószámként, amelyet a mennyiséggel megszorozva értékhez jutunk.)

Az előállítási ár (költség) tehát olyan önkölségi ár, amely az adott eszköz előállítás során felmerült, és az adott eszközöz köző költségek pénzben kifejezett összege.

Részleges önkölség esetén az előállítás ár lehet:

- közvetlen önkölség,
- technológiai önkölség,
- szűkített önkölség.

Közvetlen önkölség történö értékelés esetén az előállítási ár tartalmazza az eszközre közvetlenül terhelhető – mert az előállítás érdekében merült fel – anyag-, bér-, közteher-, értékcsökkenési leírasi költségeket. (Például egy többtermékes vállalatnál a bérköltségből a szalag mellett dolgozókat bele kell számítani, az igazgatót nem.)

Technológiai önkölség az eszközre közvetlenül terhelhető költségeken kívül az az üzemi általános költségek egy részét is tartalmazza, természetesen csak az előállított

teljesítményhez köthető részét (például a több termék termelésére használt gépek költséget gépórataránnyosan szétosztják).

A szűkített önköltség a technológiai egységköltésen kívül magába foglalja az üzemi általános költségek állandó részének az adott teljesítmény egységére pótlékolt (felosztott) részét is.

Teljes önköltségnél az előállítási ár megegyezik a termékhez kapcsolódó összes költséggel. A teljes önköltség a szűkített egységköltésen kívül magába foglalja a vállalkozás általános költségeinek az adott eszköz egységére pótlékolt részét is. (Természetesen egy egytermékes vállalkozásnál a négyféle önköltség összegszerűen megegyezik egymással.)

A saját előállítású eszközök esetében el kell dönteni, hogy melyik előállítási áron történjék az értékelés (e tekintetben a hazai és nemzetközi szabályozás alapvetően eltérhet, például a számviteli törvény és a nemzetközi standardok követelménye). Tovább bonyolódik a kérdés, ha figyelembe vesszük, hogy az egyeduralkodó elköltő eszközökön (például a befektetett tárgyi eszközökön) kívüli a vállalkozás tömegárut is, saját termelésű készleteket is előállíthat.

Illyenkor nemcsak az elterő szintű önköltségi értékek közötti választás jelent gondot, hanem az is, hogy a különböző időszakokban előállított tömegárut önköltsége is elterhet egymástól pénzértékben.

A saját termelésű készletek esetén is elmondható az, amit a vásárolt készletek beszerzési árával kapcsolatban már jeleztünk, hogy nem feltétlenül az előállítás sorrendjének megfelelően történik a felhasználás, értékesítés. A probléma ugyanaz, a raktáron elterő időszakból származó és elterő előállítási értékű mennyiségek találhatók az adott eszközrajtáblól. Ezt a problémát a vásárolt készletek értékelésével kapcsolatban említett eljárások valamelyikének alkalmazásával oldhatjuk meg.

A hatályos magyar számviteli törvény a közvetlen költségen való értékelést engedi meg. Tehát nem engedi, hogy az általános költséget teljes egészében felosszuk a költségszételökre.

c) A névérték részvény esetében a kibocsátó teljes jegyzett tőkéjéből való részesedés mértékét, követényenél a hitel mértékét határozza meg. A névértéken történő értékelés elsősorban a pénzügyi eszközökkel kapcsolatos, illetve a forrásoknál követény és változásban, egyébként a szerződéses érték az alapvető értékelési mód. (Természetesen a névértéknél a piaci érték kisebb és nagyobb is lehet.)

d) A könyv szerinti érték azt a múltbeli értéket jelöli, amelyen egy eszköz vagy forrás **a könyvelés eredményeképpen** valamely gazdasági esemény vagy eseménysor után a könyvekben ma megtalálható. Könyv szerinti érték tehát minden eszköznek vagy forrásnak van. Ez az érték azonban nem feltétlenül egyezik meg az eszközök bekerülési vagy előállítási értékével, illetve más esetben az eszközök és források névértékével. A könyv szerinti érték ezekkel az értékekkel jellemzően csak a bekerülés pillanatában egyezik meg. Ahogy távolodunk a bekerülés, illetve a keletkezés pillanatától, úgy térhet

el a könyv szerinti érték a múltbeli bekerülési, előállítási értéktől, illetve a névértéktől jellemzően lefelé, ritkábban felfelé.

A könyv szerinti érték az eszközöknek és a forrásoknak a mérleg-összeállítás időpontjára **aktualizált értéke**, amely gyakran csak a következő mérlegkészítésig érvényes. A leírások, illetve a hozzáírás lenyegében **becslések** alapján történnek (hiszen ezek feltételezéseken alapulnak, igaz, számitással levezetett értékelestről van szó), ezért az eszköz értéke nem mindig egyezik meg pontosan a fordulónapi ún. valóságos vagyon (például piaci) értékével. (Az egyezőségnek egyetlen egzakt bizonyítéka az lenne, ha a fordulónapon az eszkozot pontosan a kalkulált piaci értéken eladnák.) Pontosan a könyv szerinti értéken az eszkozot nagy valószínűséggel sem beszerezni, sem eladni nem lehetne. Az alapvető problémát az jelentené, ha a könyv szerinti érték jelentősen elszakadna a valóságos értéktől, például a piaci értéktől, hiszen ebben az esetben a mérleg nem a valóságnyi helyzetet fejezné ki.

A fordulónapi áron történő értékelés az eszközöknek és forrásoknak mérleget áron pénzürtékre történő átszámítását jelentí, amely a valóságban is létező fordulónapi ár segítségével alakítható ki. Ez lehet például a valóságban is érvényesülő piaci vagy többsdei ár. Ez az ár azonban csak kiindulási alapul szolgál, az értékelés során általában el kell tennünk tőle a körülmények mérlegelése után, elsősorban a várható piaci helyzet függvényében.

A vállalkozás vagy vásárló vagy eladó helyzetben van. A beszerezéskor **utánpótlási árról** beszélünk, eladási pozíciónál pedig értélemszerűen **eladási árról**.

Az utánpótlási áron történő értékelés esetén a mérlegbe kerülő tétel árkiepzésének kiinduló értéke az utánpótlási ár. Az utánpótlási ár az a pénzmenemnyiség, amelyen egy adott eszköz a mérleg fordulónapján megszerezhető vagy előállítható lett volna. Az utánpótlási ár tehát attól függően, hogy vásárolt vagy saját előállítási eszközökről van szó, lehet

- bekerülési ár (beszerzési ár és beszerezéssel kapcsolatos egyéb költségek, engedmenyek),
- előállítási költség (rész- vagy teljes önköltség).

A múltbeli bekerülési áron történő értékeléssel kapcsolatosan megismert bekerülési költségek és előállítási önköltség formailag megegyezik ugyan az utánpótlási áron történő értékeléssel, tartalmilag azonban jelentős különbség van közöttük. Az előbbiek azt a bekerülési vagy előállítási költséget jelentik, amennyiért az adott eszközt a múltban, a birtokunkba kerülése pillanatában **beszerztük vagy előállítottuk**. Az utóbbi viszont azt az ellenértéket mutatja, amelyért az adott eszközt a mérlegkészítés fordulónapján **beszerzhettünk vagy előállíthattunk**. Ezen értékek akár egybe is eshetnek, ha közben nem volt a piacon ármozgás. A belső értékek nem rendelkező pénz inflatorikus korszakában gyakorta jelentősen elterhetnek és el is térnek egymástól az értékek. Az elérés annál nagyobb lehet, minél hosszabb idő telt el a birtokbavétel és a mérlegkészítés fordulónapja között, illetve minél magasabb az infláció.

További **korrekciós tényező** a vizsgált **eszköz használatossági foka**, műszaki állapot, amely az új eszköz utánpótlási értékből kiindulva annak csökkentését jelenti ahhoz, hogy mérlegképes értékhez jussunk. (Erről részletesen lesz szó, például a tárgyi eszközök mérlegértékeinek tárgyalásánál.)

Eladási áron történő értékelés esetén az árképzés alapja az eladási ár. Az eladási ár azt a pénzösszeget jelenti, amelyen az eszköz az értékesítés napján **értékesíthetünk**. Az eszköz műszaki állapotának helyesbítő tényezőjével itt is számolni kell, illetve a különféle piacokon érvényesíthető árkülönbségek problémájával is meg kell küzdeni. Tovább nehezítheti helyzetünket a csak külföldről beszerezhető vagy csak ott értékesíthető eszközök utánpótlási és eladási árának meghatározása, tekintettel a fordulónapon érvényesülő devizaárfolyamokra.

A mennyiségileg számba nem vehető eszközök és források fordulónapi áron történő értékelésének kiindulási alapja a könyv szerinti érték, ahogy ezt korábban leírtuk.

Jövőbeli áron történő értékelés

Ez az értékmeghatározás az eszközöknek és forrásoknak egy sajátos **becsült áron** való pénzérték-meghatározása. Ekkor az eszközöknek és a forrásoknak a vállalkozás jövőbeli feladataiban várható szerepe alapján adunk értéket. A jövőbeli áron történő teljes körű értékelésre a vállalkozások körében általában nem kerül sor, illetve nagyon ritkán. Előfordulhat azonban, hogy **egyes eszközök** értékelésénél a vállalkozás ezeket a szem-pontokat figyelembe veszi, és az adott eszköz értékét a múltbeli vagy a fordulónapi ár helyett az így képzett **üzemgazdasági becserték** alapján állapítja meg.

Valós érteken való értékelés

Napjainkban erőteljes igény fogalmazódott meg a piaci szereplők részéről, hogy a va-gyont, illetve annak egy részét, a pénzügyi instrumentumokat valós érteken értékelje a gazdálkodó. Ez elsősorban a mérlegben szereplő pénzügyi eszközökhöz és pénzügyi kötelezettségekhez, továbbá a mérlegen kívüli tételekhez³ kapcsolódó elvárás, de arra is mutatkozik törekvés, hogy a valós érteken történő értékelés³ ne csak a pénzügyi instru-mentumokra terjedjen ki, hanem akár az egész vagyomra, annak mindkét metaszetében (eszközök és források). Magyarországon valós értékelés lehetőségét az Szt. 2004. január 1-jei módosítása teremtetten meg.

A valós érték lényegében az aktuális piaci értéket vagy ezt a piaci értéket közelítő bár-milyen módon meghatározott árat jelenti, bizonyos korlátozásokkal.

A piaci érték értelemszerűen magasabb és alacsonyabb is lehet a bekerülési értéknél, illetve a könyv szerinti értéknél. Mint ismeretes, a „konzervatív” számviteli általában nem engedi meg a piaci értékre való felértékelést, ugyanakkor kötelező elv, hogy a könyv szerinti értéket nem szabad magasabbban meghatározni, mint a piaci értéket. Ha az

² Olyan ügyletek, amelyek a későbbi időszakban (fordulónapon) valószínűleg pénzügyi kötele-zettséget vagy köveletést fognak jelenteni.

³ A továbbiakban röviden valós értékelés

utóbbi eset fordult elő, akkor tervben felüli értékcsoökkentést, értékesítést számoltak el a könyv szerinti érték csökkentésére. A „konzervatív” számviteli filozófia (lásd: óvatosság elve) nagy engedménye volt, hogy bizonyos befektetett eszközök esetében megengedte a piaci értékre történő felértékelést, de olyan számviteli megoldással, hogy **ennek a felértékelésnek nem lehetett eredményhatása!** Így az adóalapra sem gyakorolt hatást (és nem képez osztalékfizetési alapot).

A valós értékelés filozófiájával már összeegyeztethető, hogy bizonyos instrumentumoknál az értékelés az eredményre, ezáltal az adóalapra is hatást gyakoroljon, illetve olyan sajátítke-változásokat is eredményezhet, amely annak ellenére, hogy a **konzervatív számvitel szerint nem minősül realizált eredménynynek**, osztalékfizetés alapjául is szolgálhat.

A pénzügyi instrumentumok valós értékelése a magyar számviteli szabályozás szerint a gazdálkodók egy szűk körére kötelező (a konszolidált éves beszámolót készítő gazdasági társaságoknak, ha az értékpapírtjai a tőzsdén forognak), más részük (csak kettős könyvvitelt vezető) választhatja (elsősorban pénzügyi, biztosítóiintézeti vállalkozásoknál valószínűsíthető a választás, illetve tőzsdai cégeknel).

Mivel a pénzügyi instrumentumok valós értékelésének könnyvelésével a későbbiekben nem foglalkozunk, itt mutatjuk be a tárgykör legfontosabb vonatkozásait. „**A pénzügyi instrumentum olyan szerződéses megállapodás, amelynek eredményeként az egyik félnél pénzügyi eszköz, a másik félnél pénzügyi kötelezettség vagy saját tőke (tőkeinstrumentum) keletkezik.**” Szt. 3. § (18) bek. 3. pont

A fogalmat konkretizálva ezek az alábbiak lehetnek:

- szerződéses megállapodáson alapuló követelés, kötelezettség,
 - pénzeszköz,
 - értékpapír,
 - származékos ügylet.
- A pénzügyi instrumentumok számviteli szempontból két csoportra bonthatók: pénzügyi eszközökre és pénzügyi kötelezettségekre.
- A pénzügyi eszköz:

- Pénzeszköz,
1. a szerződéses megállapodáson alapuló követelés, pénzeszköz vagy egyéb pénzügyi eszköz más felektől való átvételére, pl.:
 - a) mérlegben szereplő követelések,
 - b) a hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok,
 - c) a határidős, opciós ügyletek valamint
 - d) a swap ügyletek határidős ügyletsze miatt fennálló mérlegben kívüli követelések;
 2. a szerződéses megállapodás alapján biztosított jog a pénzügyi instrumentumoknak potenciálisan kedvező felértékelések mellett történő cseréje más felekkel (az opciós jog vevőjénél az opciós jog értéke),

3. a más vállalkozó saját tőkéjét megtestesítő instrumentum.
- A pénzügyi kötelezettségek:
1. a szerződéses megállapodáson alapuló kötelezettség pénzeszközök vagy egyéb pénzügyi eszközök más felek részére történő átadására, pl.:
- a) mérlegben szereplő kötelezettségek,
- b) a határidős, opciós ügyletek valamint
- c) a swap ügyletek határidős ügylettrésze miatt fennálló mérlegben kívüli kötelezettségek;
2. a szerződéses megállapodáson alapuló kötelezettség pénzügyi instrumentumoknak potenciálisan kedvezőtlen feltételek melllett történő cseréje más felekkel.
- Ha egy vállalkozó el a valós értékelés lehetőségével, akkor pénzügyi instrumentumait (kivéve a fedezeti részét képzőket) be kell sorolnia az alábbi táblázatban szereplő csoportok valamelyikébe.

Instrumentum minősítése		Értékelés módja
Kereskedési célú pénzügyi eszközök		Valós értékelés kötelező
Értékesíthető pénzügyi eszközök		Valós értékelés lehetőség
Lejáratig tartott pénzügyi eszközök		Bekertülési érték alapján
A gazdálkodó által keletkeztetett kölcsön- és más követelések		Bekertülési érték alapján
Kereskedési célú pénzügyi kötelezettségek		Valós értékelés kötelező
Egyéb pénzügyi kötelezettségek		Bekertülési érték alapján

A kereskedési célúnak minősített pénzügyi instrumentumok mögött mindig a jövőre vonatkozó spekuláció, várakozás húzódik meg, ahol is a gazdálkodó olyan ügyletet köt, hogy várakozásai szerint ez nyereséget hoz. (Értelmszerűen, mivel a másik oldalon is egy vagy több gazdálkodó van, ha egyik veszít, akkor a másik nyer.) Ezek a származékos ügyletek lehetnek tisztán kereskedelmi célzatúak (nyerjen a jobban spekuláló), de lehetnek ún. fedezeti ügyletek is, amikor egy másik ügylet várható kockázatait akarják csökkenteni pl. egy ellenügylettel. Ezeket az ügyleteket a pénzügyi és más tárgyak kere-tében tanulmányozhatja bővebben az Olvasó.

A besorolásnak szabályai vannak, de bizonyos esetekben mérlegelési lehetősége is van (pl., ha egy részvénytársaságot megvásárlásakor a befektetett eszközök közé sorolnak, akkor ez csak **értékesíthető pénzügyi eszköz** lehet, amelynél a valós értékelés csak lehetőség, nem kötelező, de ha a forgatási célú értékpapírok közé helyezik, akkor **kereskedési célú**á vált, tehát kötelező a valós értékelés). A gazdálkodó bizonyos feltéte-lek esetén a besorolást megváltoztathatja, elsősorban az értékesíthetőség sorolhat át kereskedési célúvá.

„A valós érték az az összeg,

– amelyért egy eszköz elcserélhető (eladható, illetve megvásárolható),

– vagy egy kötelezettség rendezhető

– *megfelelően tárgyalozott, az üzletkötési szándékukat nyilvánító felek között, – a szokásos piaci feltételeknek megfelelően kötött (köthető) ügylet (szerződés) ke-reteben.*” Szt. 3. § (9) bek. 12. pont

Tehát, ahogy a korábbiakban már megállapítottuk, az aktuális piaci értéket vagy az ezt közelítő bármilyen módon meghatározott árat jelenti.

A valós értéket tőzsdén forgalmazott pénzügyi instrumentumok esetében tőzsdei árfolyamon, tőzsdén nem szereplő instrumentumoknál a felek közötti szabad megállapodás szerinti áron vagy hasonló pénzügyi instrumentumok piaci ára alapján (számított piaci érték) lehet megállapítani.

Az értékelés során keletkező különbözőzetek elszámolása az instrumentum besorolásától függ.

Amennyiben a gazdálkodó értékesíthető pénzügyi eszközt értékel valós értéken, akkor ennek nem lesz hatása az eredményre, csak a saját tőke nagyságára hat (ez a hatás hasonló az értékhelyesbítés/értékelési tartaléknál tárgyalta következményekkel, sőt a könyvelés formailag meg is egyezik azzal:

T 177, 178 Részeselek/értékpapírok értékelési különbözete
K 4172 A valós értékelés értékelési tartaléka

Ha viszont a vállalkozás kereskedési célú instrumentumot értékel, annak hatása megjel-
lenik az eredményben és értelmesszerűen a mérlegsszámlákon is.

Ha az értékelés alapján veszteség keletkezik, a 87-es főkönyvi számla T oldalára köny-
velünk, megfelelő számlája a 3-4-es számlaosztály adott számlája, és fordítva, ha nyere-
séget hoz, akkor T 3-4 – K 97. Előfordulhat, hogy nyereség esetén is a 87-es követel
oldalára kell könyvelni, míg veszteségnél a 97-es T oldala is érintett lehet.

A valós értéken való értékelés különlegessége, hogy az értékelés időpontja nem kizáró-
lag a fordulónapra esik, mert például a beszerzéskor is el kell végezni. Így az a szoká-
lan helyzet is előfordulhat, ami a konzervatív számvitelben gyakorlatilag soha, hogy a
vétnél is keletkezhet nyereség vagy veszteség. A valós értéken történő értékelés szá-
bálszerűségét könyvvizsgálónak kell ellenőriznie. Ha az Olvasó ennél többet szeretne
erről megtudni, ajánljuk a **szakcikkek** tanulmányozását.

Csoportos értékelés

Az eszközöknek és a forrásoknak az értékelését a mérleg fordulónapján egyedileg kell
elvégezni. Ez megakadályozza, hogy az értékcsokkok és értékesítések valamint az
értékmövekedések egy adott mérlegben belül kompenzálhatassá egy más, ami által az nem
a valóságos szerkezetet mutatná.

Vannak olyan esetek, amikor az **egyedi értékelés** vagy **megvalósíthatatlan**, vagy csak
olyan **költség-többlettel**, amely miatt azt meg sem szabad kísérelni. (Például az ömlés-
tett áruknál nagymértékű keveredés tapasztalható, illetve a múltbeli árak nagy gyakori-
sági változást mutatnak.) Ezekben az esetekben alkalmazzák a **csoportos értékelést**. Ez
azt jelenti, hogy az értékelés tárgyait előbb csoportokba rendezzük, majd ezt követően a
csoportokhoz értékelési módszert alkalmazhatunk. Ez az értékelési módszer alkalmas lehet a vagyoni

mar megismert utolsót – a költség-haszon elvet – alkalmazzuk.)

1.3. A mérleg formai kialakítása

sok formai és tartalmi elrendezését.

megnevezését, tartalmát.

szembeállítva (kétoldalas forma) vagy egymás alatt felsorolva (lépcsőzetes forma).

jeleníti meg, ezt követően a forrásokat.

sonitast.)

korábbi adatokat ellenőrzés során lényegesen módosították.)

A mérleg tagolási rendszerének kialakítása

A számviteli alapelvekből kiindulva, de különösen a valódiság, a teljesség és az elhatárolás elveiből következően a mérlegnek tartalmaznia kell minden vagyoni elemet (eszköz és forrás formában), amelyek a vállalkozás tulajdonában (birtokában vannak), illetve, amellyel az tartozik.

A nagyon sok formában jelenhet meg, akár az újratermelési folyamatban betöltött szerepe, akár eredete szempontjából tekintjük. A mérlegben a világosság elvéből következően az **egyedi, tényleges megjelenítésre**, mint például a leltárban, nincs lehetőség, mert áttekinthetetlen lenne a mérleg. Ezért szükségesszerű az összevonás. Az első szintű összevonások után kapjuk a mérleg sorait, más néven a **mérlegfőtelegeket**. A mérlegfőtelegek csak azonos tartalmú, egyenmű eszközöket és forrásokat tartalmazhatnak, néha a megfelelő megnevezés már a tartalmat is kifejezi.

Természetesen nem szabad olyan mérleki összevonást, de részletezést sem elvégezni, amely miatt információt titkolnánk el, vagy áttekinthetetlené válna a mérleg⁴.

A tételek közötti figyelembe kell venni a külső érdekhardozók igényét, s ezek alá rendjük a részletezési megfontolásainkat. Ugyanakkor a mérlegfőtelegeket **csoporthozba**, illetve **főcsoportokba** foglaljuk össze, az áttekinthetőség érdekében. Így alakítjuk ki a mérleg tagolási rendszerét. A **sorrendet** az határozza meg, hogy a mérlegben milyen szempontoknak adunk elsőbbséget, a realitásoknak vagy a pénzfolyamatoknak.

Egyértelmű követelmény, hogy élesen **határolódjék el** egymástól az eszközök között a **befektetett eszköz a forgóeszköztől**, a források körében pedig a **saját tőke az idegen tőkéktől**. A főcsoportok így történő kialakításánál bizonyos kompromisszumkötések szükségesek, hiszen az aktív időbeli elhatárolásokat mint aktívákat, tartalmuk alapján nem sorolhatjuk be a forgóeszközök közé. Az értékpapírok céljuktól függően megjelenhetnek a befektetett eszközök és a forgóeszközök között is. A célirtartalek sem feltétlenül kötelezettség, így célszerű azt az idegen tőke főcsoport és a saját tőke határan elhelyezni. A passzív időbeli elhatárolások sem igazán kötelezettségek, azaz idegen tőke részek. Lehetnek olyan mérlegformátumok is, amelyek a fenti főcsoportokon kívül külön főcsoportonként kezelik például az aktív időbeli elhatárolásokat, a passzív időbeli elhatárolásokat, a célirtartalekeket, és a mérlegbe kerülő mérleg szerinti eredményt megbontják.

A források (passzívák) körében azonban igen gyakran előfordul, hogy az **idegen tőkében** belüli csoportosítást nem a tartalom, hanem a **várható esedékség** szerint oldják meg. Így a kötelezettségeket két csoportra bontják: rövid – egy éven belül – és hosszú – egy éven túli – lejáratú kötelezettségekre. A saját tőkében kivüli források csoportjai ebben az esetben a következők lesznek:

- **célirtartalekek,**
- **hátra sorolt kötelezettségek,**

⁴ Teljesség elve.

- **hosszú lejáratú kötelezettségek,**
- **rövid lejáratú kötelezettségek,**
- **passzív időbeli elhatárolások.**

(A hatályos számviteli törvény a hosszú lejáratú kötelezettségeket tovább bontotta, és képzett egy korábban nem létező, hátra sorolt kötelezettségek elnevezési csoportot.) A számviteli rendje megengedi az elterést az előírt mérlegformától, például, hogy részletesebb felépítésű mérleget használjunk (de csak akkor, ha ez nem zavarja a világosságot elvét). Ugyanakkor nem jelentős összegű tételeket össze lehet vonni, ha ez nem vezet információ eltorzuláshoz.

Bizonyos esetekben viszont kötelező részletezés előírására is sor kerülhet, például a biztosítócégknél vagy a konszerm mérlegének kialakításánál.

A mérleg tagolásán kívül a formátum végső kialakítása érdekében meg kell határozni a főcsoportok, csoportok és tételek mérlegbe állításának a sorrendjét is. Először közelítésben úgy tűnik, a **sorrendnek nincs** kiemelkedő jelentősége, pedig a sorrend alapján már értékelhető, hogy **milyen célú szolgál a mérleg**. Például:

- Ha a mérlegben a **vagyoni szerkezet** és helyzet bemutatására tesszük a hangsúlyt, akkor az eszközök körében a befektetett eszközöknél meg kell előzniük a forgóeszközöket, és ennek megfelelően a források között előbb a saját tőke főcsoport, majd az idegen tőke főcsoport következik.
- Ha inkább a **pénzügyi helyzetéről** kívánunk átfogó képet alkotni, akkor az eszközök körében a forgóeszközök megelőzik a befektetett eszközöket, és a csoportokon belül is a likviditás (a pénzre való átválthatóság) szempontjából kell kialakítani a sorrendet. Ezzel szemben a források körében az idegen tőkerészek kerülnek előre az esedékesség sorrendjében és azután a saját tőkerészek. (Ilyen mérleget készítenek általában a pénzintézetek.)

Természetesen más sorrendű megközelítés is okszerű lehet.

1.4. Mérlegfajták

Attól függően, hogy a mérlegbe miként vesszük fel a rendelkezésre álló eszközöket és forrásokat, továbbá az értékelés során milyen értékelési elveket és eljárásokat alkalmazunk, milyen tagolási forma mellett döntünk, igen eltérő tartalmú és formájú mérlegekhez jutunk.

Ezek az egymástól különböző mérlegek más-más célokra használhatók. Ekkor már **mérlegfajtákról** kell beszélni. A mérlegfajtákat többféle ismételten csoportosíthatjuk:

- a közvetlen **mérlegcél** szempontjából,
- az összeállítás **gyakorlati** szempontjából,
- a kimutatott **eredmény** célja szempontjából,
- a mérlegkészítés **címzettjei** szempontjából.

Lehetnek olyan mérlegek, amelyek egyszerre több ismérvenek is megfelelnek, több funkciót felvállalva készülnek. Ilyen például a magyar **számviteli törvény** alapján készített mérleg, az éves beszámoló mérlege.

A mérlegkészítés közvetlen **célja** szempontjából való csoportosítást megismertük a mérlegelméletek kapcsán (statikus, dinamikus, organikus). A gyakorlatban az organikus mérlegek nem tudtak gyökereket ereszteni, ezért csak a vagyoni helyzet ábrázolását célzó statikus mérlegeket és a realizált eredményt kimutató dinamikus mérlegeket (eredménykimutatás) használjuk, de organikus szemléletben.

A mérlegek között különbséget tehetünk abból a szempontból is, hogy milyen **gyakorlati sággal** készülnek. Készülhetnek egyszerű alkatomra, vagy periodikusan ismétlődve. A mérleg-összeállítás gyakorisága szempontjából megkülönböztetünk:

- **általános mérlegeket**, amelyeket a várhatóan folyamatosan működő (a vállalkozás **zárás folytatásának elve**) vállalkozás készít, különféle időperiódusban,
 - **rendkívüli mérlegeket**, amelyeket nem a szokásos helyzetben lévő vállalkozás állít össze (például az alapítómérleg, az átalakulási mérleg, felszámolási zárómérleg, közbenso mérleg).
- Az általános mérlegek az eredmény alakulását is kifejező dinamikus vagyommérlegek. Ezzel szemben a nem szokásos mérlegek a vagyoni helyzetet – és azon belül általában a saját vagyon értékét – bemutató statikus vagyommérlegek közé tartoznak.

A mérlegek megkülönböztethetők aszerint is, hogy egy vagy több, jogilag önálló vállalkozás eszközeit és forrásait tartalmazzák. Ebből a szempontból megkülönböztetünk vállalkozási mérleget és **konzernmérleget (konszolidált mérleget)**.

A mérlegek tovább csoportosíthatók a mérleg **címzettjei** alapján, hogy azok milyen viszonyban állnak a vállalkozással. Ebből a szempontból megkülönböztetünk:

- **belső** (intern) mérlegeket és
- **külső** (extern) mérlegeket.

Csoportosíthatjuk a mérlegeket úgy is, hogy a mérlegekben kimutatott **eredmény** milyen célból került kimunkálásra. Így például megkülönböztetünk kommunikációs célra készülő, adózási alapul szolgáló mérleget.

A könyv további fejezeteiben a **számviteli törvény** által meghatározott **éves beszámoló mérlegeinek** főcsoportjai, csoportjai és tételi szerinti építjük fel az anyagot. Ezt a mérleget a könyv mellékleteként használt kiegészítő tüzében találja meg a könyv végén, amely a hatályos számviteli törvény szabályozása szerint tükrözi vissza a vállalkozás vagyont.

A továbbiakban elsősorban **kontrollzással** mutatjuk be a könyvelési tétellek szerkesztését.

II. BEFEKTETETT ESZKÖZÖK

Befektetett eszközként csak olyan eszközt szabad kimutatni, amelynek az a rendeltetése, hogy a tevékenységet, a működést tartósan, legalább egy éven túl szolgálja, és a gazdálkodónak ez is a **szándéka** az eszközzel kapcsolatban.

Mivel csak ez az egy kritérium található a törvényben, a besorolásnak nincs **értékhata- ra**. Így egy pár Ft-os jószág is lehet befektetett eszköz például egy kalapács is, de a teteles besorolás alapján minden tenyészállat is idekerül, még akkor is, ha előre látható, hogy nem teljesül az „egy éven túl” követelmény (például a csupán egy pár hónapig „termé- lő” tojótyúkók).

Hogy melyik vagyontárgy kerül befektetett eszközként besorolásra, az a **vállalkozás elhatározásától is függ**, amely a körülményeket, a várható elrettartamot leginkább meg tudja ítélni. Tehát nem az eszköz természete dönti el, hogy melyiket hova sorolják. Ugyanaz a típusú jószág egyik cégnél lehet befektetett eszköz, a másiknál forgóeszköz. A mérlegben a befektetett eszközök főcsoportjának **három csoportját** különböztetjük meg:

- immateriális javak,
 - tárgyi eszközök,
 - befektetett pénzügyi eszközök.
- A főcsoport-, csoport-, tételtagolás az alábbi:

A. Befektetett eszközök

I. Immateriális javak

1. Alapítás-átszervezés aktívált értéke
2. Kísérleti fejlesztés aktívált értéke
3. Vagyoni értékű jogok
4. Szellemi termékek
5. Üzleti vagy cégérték
6. Immateriális javakra adott előlegek
7. Immateriális javak értékhelyesbítése

II. Tárgyi eszközök

1. Ingatlanok és a kapcsolódó vagyoni értékű jogok
 2. Műszaki berendezések, gépek, járművek
 3. Egyéb berendezések, felszerelések, járművek
 4. Tenyészállatok
 5. Beruházások, felújítások
 6. Beruházásokra adott előlegek
 7. Tárgyi eszközök értékhelyesbítése
- ### III. Befektetett pénzügyi eszközök
1. Tartós részesedés kapcsoló vállalkozásban
 2. Tartósan adott kölcsön kapcsoló vállalkozásban

1. A befektetett eszközök mérlegfőnyelvényének tartalma

1.1. Immaterialis javak

„Az immaterialis javak között a mérlegben a nem anyagi eszközök (a vagyoni értékű jogokat az ingatlanhoz kapcsolódó vagyoni értékű jogok kivételével, a szellemi termékeket, az üzleti vagy cégértéket), továbbá az immaterialis javakra adott előlegeket, valamint az immaterialis javak értékhelyesbítését kell kimutatni.” (25. §)⁵

Az immaterialis javak többször materialis jószághoz kötődnek, de attól függetlenül önmagukban is forgalomképesnek kell lenniük.

Alapítás-átszervezés aktívált értéke

„Alapítás-átszervezés aktívált értékeként a vállalkozási tevékenység indításkor, megkezdésével, jelentős bővítésével, átalakításával, átszervezésével kapcsolatos – beruházásnak, felhívásnak nem minősülő – a külső vállalkozó által számlázott, valamint a saját tevékenység során felmerült olyan – 51. § szerinti – közvetlen önköltségbe tartozó költségeket lehet kimutatni, amelyek az alapítás-átszervezés befejezését követően a tevékenység során a bevételekben várhatóan megérülnek. Ide tartoznak a minőségbiztosítási rendszer bevezetésével kapcsolatos tevékenység költségei is.” (25. §)

Az alapítás-átszervezés költségeit el lehet számolni a folyó ráfordítások között is, és csak a későbbi megtérülés reményében szabad aktíválni⁶ azokat. Ez utóbbi esetben az értékszőkkel szembeni leírás révén kerülnek ismét a költségek közé és térülnek meg a tevékenység során. Az erről szóló döntést a gazdálkodó hozza meg, saját érdekeinek érvényesítését szolgálva.

Kísérleti fejlesztés aktívált értéke

„A kísérleti fejlesztés aktívált értékeként a jövőben hasznosítható, a kísérleti fejlesztés eredményének jövőbeni hasznosításakor az árbevételeiben megtérülő, a kísérleti fejlesztés eredménye érdekében felmerült olyan számlázott összeget és a saját tevékenység során felmerült közvetlen önköltségbe tartozó költségeket lehet figyelembe venni, amelyek aktiválható termékekben – szellemi termékek, tárgyi eszköz, készlet – nem vehetők számlázásba, mivel a létrehozott termék piaci – várható piaci – árát meghaladják.” (25. §)

⁵ Az időnkénti jogszabályi idézetek szerepe, hogy az Olvasó érzékelje a megfogalmazások tömörségét és a pontosság fontosságát.

⁶ A nemzetközi számviteli standardok nem engedik meg az aktíválást.

A kísérleti fejlesztés aktivált értékre ugyanaz vonatkozik, mint az alapítás-átszervezés aktivált értékre.

Vagyoni értékű jogok

Vagyontárgyakhoz kötődő, de önmagukban is forgalomképes jogok birtoklását jelentik. Ide tartoznak:

- a bérleti jogok,
- használati jogok,
- játkjog,
- koncessziós jog,
- licencc, márkánév stb.

De nem tartoznak ide az ingatlanhoz kötődő vagyoni értékű jogok, azok a tárgyi eszközök közé kell besorolni (pl. a gáz- és áramvételezési jog – vagyoni hozzájárulás).

Szellemi termékek

Forgalomképes vagyoni értéket vagy jogot megtestesítő, nem anyagi természetű eszközök. Alapában a szellemi vagy fizikai munkát teszik könnyebbé vagy egyszerűbbé. A szellemi termékekhez sorolandók:

- találmányok,
- ipari jogvédelemben részesülő szabadalmak, ipari minták,
- know-how,
- védjegyek stb.

A szoftver, ha minden jogot kizárólagosan birtokol a tulajdonos, akkor szellemi termék, de ha csak használati jogot szerzett rá, akkor vagyoni értékű jog (pl. a Win 2000 program egy gépre történő felteleptítési joga).

Üzleti vagy cégérték

Az **üzleti vagy cégérték** kialakulásában az játszik szerepet, hogy az értékezés során a gazdálkodó értékét a mérlegben szereplő eszközök és források (a rendelkezésre álló vagyon) különbségénél (saját tőke – saját vagyon) nagyobbra vagy kisebbre értékeljük. Tehát a számviteli törvény szerinti mérlegben kialakult saját tőke értékéhez kell mindig viszonyítani, és így mint különbség jelenhet meg a cégérték.

Ennek többféle esetét fogalmazza meg a számviteli törvény. Nézzünk egy-két esetet:

a) Cégvásárlás esetén, amikor a megvásárolt társaság vagy annak telephelye stb. esz-legebe), és a fizetett ellenérték több, mint az egyes eszközök piaci értékének az át-vállalt kötelezettségek értékével csökkentett összege. (Ha kevesebb, akkor negatív cégérték keletkezett, amelyet a források között a passzív időbeli elhatárolásoknál veszünk állományba. Hiszen általános szabály, hogy negatív eszköz nem létezik, és így nem is kerülhet a mérlegbe!)

b/1) Cégvásárlás esetén, amikor az adott társaság részvényeit úgy szerzi meg a vevő, hogy ezzel a vásárlással az adott társaságban minősített többséget (legalább 75% részvényitöbbség) biztosító befolyást szerez, és az adott társaság részvényeit a többs-

dén jegyzik, illetve forgalmazza. Ekkor, ha az adott társaság megszerzett részvényt, akkor a kettő közötti pozitív különbözlet lesz a cégérték. b/2) A legtöbb céget többször nem jegyzik. Ezért, ha ilyen céget vásárol meg egy kényvvitel vezető társaság, és az adott társaság részvényeit, üzletrészeit, vagyoni bétéit a vevő úgy szerzi meg, hogy ezzel a vásárlással az adott társaságban minősített többséget biztosít befolyást szerez, akkor, ha az adott társaság megszerzett részvényeit, üzletrészeit, vagyoni bétéit értékesíti, akkor a kettő közötti pozitív különbözlet lesz a cégérték. Ezen a címen kell kimutatni az ilyen címen a szállítóknaak kifizetett összegeket. A levonható áfát nem tartalmazhatja. Ezt az előleget azért adja át a vállalkozás, hogy egy immateriális jószághoz jusson, tehát a pénzeszköz átadásának célja miatt kerül ide besorolásra ez a tétel. (Egyébként polgárjogiilag ez egy követelés, illetve más oldalról az eladó közgazdasági biztosítéka.)

Immaterális javakra adott előlegek

Immaterális javak értékelésbítése
A piaci és könyv szerinti érték különbözete, ha a piaci érték a magasabb, és a vállalkozás választotta (a számviteli politikájában) a piaci értéken való értékelés lehetőségét. (Ilyen eszöz az immateriális javak közül csak a vagyoni értékű jog és a szellemi termék lehet.)

1.2. Tárgyi eszközök

Ingatlanok és a kapcsolódó vagyoni értékű jogok

„Az ingatlanok között kell kimutatni a rendelkezésszerűen használatba vett földterületeket és minden olyan anyagi eszközt, amelyeket a földdel tartós kapcsolatban létesítettek. Az ingatlanok közé sorolandó: a földterület, a telek, a telkesítés, az épület, az építtetés, az egyéb építmény, az üzemenkörtön kívüli ingatlan, illetve ezek tulajdoni hányada, továbbá az ingatlanokhoz kapcsolódó vagyoni értékű jogok, függetlenül attól, hogy azokat vásárolták vagy a vállalkozó állította elő, illetve azok saját tulajdoni vagy bérleti ingatlanon valósultak meg.” (26. §)

A fentiek alapján a faház ingatlannak minősül, bármilyen szerény felszereltségű is, ugyanakkor az amerikai filmekben oly gyakran látott cirkálószertű, minden kényelemmel és közösségalkozással felszerelt lakóautó nem ingatlan. Azt is mondhatnánk, ha egy felépítményt bontással el lehet választani a földtől, de a bontás szűkségsszerűen megvaltoztatja az építmény rendelkezését, akkor azt nagy valószínűséggel az ingatlanok közé kell besorolni. A fentiek alapján egy épület használata 10 évre kötött (fizikailag nem értekelhető, csak jogilag létező) vagyoni értékű jog is ide sorolható be.

Műszaki berendezések, gépek, járművek

„A műszaki berendezések, gépek, járművek között kell kimutatni a rendeltetésszerűen használatba vett, üzembé helyezett, a vállalkozó tevékenységét közvetlenül szolgáló erőgépeket, erőművi berendezéseket, egyéb gépeket, berendezéseket, műszereket és szerződmőket, szállítóeszközöket, hirközlő berendezéseket, számítástechnikai eszközöket, a tevékenységi profilját meghatározó vasúti, közúti, vízi- és légiközlekedési eszközöket, valamint az itt felsorolt, bérbe vett eszközökön végzett és aktívánál beruházzát, felújítást.” (26. §)

Az előző (Könyvvitelen) tanácsadókban körvonalaztuk, hogy a jószág formája, fizikai rendeltetése még nem dönti el a mérlegbe való besorolását, kell hozzá a gazdálkodó szándéka is, hogy mire kívánja használni, milyen időszakon. Tehát azt, hogy egy gép, egy jármű hová sorolható be, az nagyjában függ a vállalkozás tervétől, elképzeléseitől. Egy fűtőgép, ha a szilágrendszertől termelésben saját termelésű termékek előállítására használatját, akkor közvetlenül részt vesz a termelésben, az **alaptevékenységet** szolgálja. Ugyanakkor, ha ezzel a fűtővel a karbantartó időnként kisebb-nagyobb javító munkákat végez, akkor az nem ide sorol be, hanem a következő kategóriába. A teherautónál sem biztos, műszaki berendezés-e, de nagy valószínűséggel az, ugyanakkor a személygépkocsin is lehet műszaki besorolású egy taxis vállalkozásnál.

Egyéb berendezések, felszerelések, járművek

Az egyéb berendezések, felszerelések, járművek közé tartoznak azok a rendeltetésszerűen használatba vett, üzembé helyezett műszaki berendezések, gépek, járművek, amelyek ket nem soroltunk be az előző kategóriába.

Az irodai berendezések általában ide sorolnak be, de a könyvelőirodában azok az alap-tevékenységet szolgálják, tehát a műszaki berendezések között a helyük.

Tenyészállatok

„Tenyészállatok között kell kimutatni azokat az állatokat, amelyek a tenyésztés, a tartás során leválasztható terméket (szaporulatot, más leválasztható állati terméket) termelnek és a tartási költségek ezen termékek értékesítése, vagy az egyéb (igaztelteltimény, őrzési feladat, lovagoltatás) hasznosítás biztosítja a tartási költségek megtérülését, függetlenül attól, hogy azok meddig szolgálják a vállalkozási tevékenységet.” (26. §)

Beruházások, felújítások

„A beruházások, felújítások között kell kimutatni a rendeltetésszerűen használatba nem vett, üzembé nem helyezett, nevesített eszközök bekérülési értékét, továbbá a már használatba vett tárgyi eszközökön végzett bővítéssel, rendeltetésváltozással, átalakítással, életartam-növeléssel, felújítással összefüggő munkák – még nem aktívánál – bekérülési értékét.” (26. §)

Tehát minden tárgy! eszköznek (de csak azoknak!) létezik egy időszak az életében, amikor még nem befejezett, üzembé helyezett eszközként létezik, de a célok szerint azzá „szerepne válni” – ennek az időszaknak az állapota felel meg a beruházás fogalmának. Ez még olyan eszköz esetében is így van – tehát van beruházási életszakasza, pillanata, amelyet készen vesz a gazdálkodó a boltban, és az üzembé helyezéshez csupán az elektromos hálózathoz kell csatlakoznia. A **felújítás** során ismét ebbe az állapotba kerül vissza egy korábban már üzembé helyezett tárgy! eszköz, hogy aztán ismét üzembé helyezze a beruházás (felújítás) végén.

Beruházásokra adott előlegek

A beruházásokra adott előlegről ugyanazt tudjuk megfogalmazni, amit leírtunk az immateriális javakra adott előlegről, itt is a célja szerint került besorolásra az egyébként polgárjogi követeleseként létező eszköz.

Tárgyi eszközök értékhelyesbítése

A tárgy! eszközök értékhelyesbítésénél ugyanaz az elv érvényesül, amit fentebb megismertünk az immateriális javaknál. Tehát csak az eszközök könyv szerinti értékét megaladó piaci érték lehet az alapja (ha a különbség tartósnak és jelentősnek⁷ mutatkozik). A törvény nevesíti is azokat az eszközöket, amelyekre értékhelyesbítést lehet kimutatni. (Nem köthető beruhasáshoz és beruhasásra adott előleghhez.)

1.3. Befektetett pénzügyi eszközök

„A befektetett pénzügyi eszközök között a mérlegben azokat az eszközöket (részesedések, értékpapír, adott kölcsön) kell kimutatni, amelyek a vállalkozó azzal a céllal fektetett be más vállalkozónál, adott más vállalkozónak, hogy ott **tartós jövedelemre** (osztalékra, illetve kamatra) legyen szert, vagy **befolyásolást**, irányítást, ellenőrzést lehessen elérni el. A befektetett pénzügyi eszközök értékhelyesbítését szintén a befektetett pénzügyi eszközök között kell a mérlegben kimutatni.” (27. §)

A tömör meghatározásból az általunk is kiemelt jellemzők, a befektetési célok fontosságai Természetesen ezeknek az eszközöknek alkalmasnak kell lenni az egy éven túli tartásra, és ezzel az éven túli tartási szándékkal kell megszerezni ahhoz, hogy a befektetett eszközök közé sorolhassuk. Tehát nem vehetünk befektetett eszközként állományba egy 5 év futamidejű állampapírt, ha annak lejáratá egyéves időtartamon belül van, ekkor ugyanis csak forgóeszköz lehet. Ha viszont spekulációs céllal vettünk (a legjobb ártólyamnyereség mellett mielőbb el akarjuk adni) egy állampapírt, hiába lenne még akár 3 év is a lejáratáig, saját szándékaink alapján kell a forgatási célú hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok közé besorolni.

⁷ Az értékhárít a számviteli politikákban kell meghatározni. A számviteli törvény csak a kötelező értékhárít adja meg. A tartós a számviteli alában egy éven túli időszakot jelöl.

Tartós részesedés kapcsolt vállalkozásban

A tartós részesedés kapcsolt vállalkozásban mérlegképező tulajdonosi helyzetét jelent egy másik gazdasági társaságban. Ez a tulajdonosi részesedés jelentős, tartósan befolyásolási, irányítási, ellenőrzési lehetőségét kell, hogy biztosítson – csak akkor kerülhet ebbe a mérlegképező részvényekbe, üzletességekben, vagy akár vagyoni betétben.) Általában nem követelmény, hogy a tulajdoni hányadot forgalomképes okirat testesítse meg, sőt ez jogszabályok által időnként kifejezetten tiltott (pl. a kft. törzsbetétén alapuló üzletésztről tilos okiratot készíteni és forgalmazni). A tartós részesedéshez kapcsolódó néhány fogalom:

Anyavállalat az olyan vállalkozó, amely egy másik vállalkozóval közvetlenül vagy leányvállalatban kereszttulajdonosi módon befolyást képes gyakorolni, mert az alábbi feltételek közül legalább egyvel rendelkezik:

- a) a tulajdonosok szavazatainak 50%-ot meghaladó többségével rendelkezik,
- b) más tulajdonosokkal kötött megállapodás révén a szavazatok 50%-át meghaladó többséget birtokolja,
- c) jogosult arra, hogy a vezető tisztségviselők és a felügyelőbizottság tagjai többségét megválassza vagy visszahívja,
- d) szerződés vagy ítélet okirat szerint, függetlenül az előzőektől, döntő irányítást, ellenőrzést gyakorol.

Leányvállalat az, amelyre az anyavállalat képes meghatározó befolyást gyakorolni.

Közös vezetésű vállalkozás az a gazdasági társulás, ahol egyrészt az anyavállalat, illetve leányvállalat egy vagy több másik vállalkozás a jogosultsággal paritásos alapon – legalább 33 százalékos szavazati aránnyal rendelkezik.

A közös vezetésű vállalkozást a tulajdonosok (az előzőekből következők) 3 vagy 2 tulajdonosról van szó).

Társult vállalkozás az a gazdasági társaság, ahol az anyavállalat (esetleg leányvállalatán keresztül) mértekadót befolyást gyakorol. Ilyen az a vállalkozás, amely egy másik gazdasági társaságnál legalább a szavazatok 20 százalékaival (hitelintézmények 10%) közvetlenül vagy közvetve rendelkezik.

Egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozás az, ahol a vállalkozás vagy annak leányvállalata nem gyakorol mértekadót befolyást a gazdasági társaság üzleti és pénzügyi politikájára. Az anyavállalat a konszolidálásba bevont leányvállalatok és a konszolidálásba bevont közös vezetésű vállalkozás együtt; a konszolidálásba bevont vállalkozások.⁸

Kapcsolt vállalkozás: az anyavállalat, a közös vezetésű vállalkozás és a társult vállalkozás együtt.

Az Szt. szerint az egyes vagyonelemeket külön mérlegbesorolással (főkönyvi számlán) kell nyilvántartani, ha a fenti érdekeltségi (részesedési) viszonyokhoz kapcsolhatók. Ez az elv a befektetett pénzügyi eszközök mérlegbesorolásán kívül érinti még a követeléseket, a jegyzett, de még be nem fizetett tőkéket, a forgatási célú értékpapírokat és a kötelezettségeket.

⁸ A konszolidáció összevonást jelent.

Tartósan adott kölcsön kapcsoló vállalkozásban

A Tartósan adott kölcsön kapcsoló vállalkozásban mérlegétél azokat a pénzkölcsönöket (ideértve a pénzügyi lízing miatti, a részletrre, a használt fizetéssel történt értékesítés miatti követeléseket is), tartós bankbetéteket tartalmazza, amelyeknél fennáll a kölcsönvevő és kölcsönbeadó közötti, a fentebb megfogalmazott kapcsoltság. Fontos, hogy a kölcsön megszűntetése részben vagy egészben a tárgyévet követő üzleti évben még nem esedékes. Az összegnek az a része, amely legfeljebb egy év múlva esedékes lesz, átsoroló a forgóeszközök közé.

Egyéb tartós részesedés

Az egyéb tartós részesedés mérlegétél minden olyan tulajdoni részesedést jelentő befektetés tartalmaz, amely nem tartozik a fentebb megfogalmazottak körébe. Tehát jellemzően 20% alatti, de a befektető szándéka szerint egy éven túl is megtartott részesedés sorol ide be.

Tartósan adott kölcsön egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozásban

A tartósan adott kölcsön egyéb részesedési viszonyban álló vállalkozásban mérlegétél tartalmazza az egyéb részesedési viszonyban lévő adóssal szembeni pénzkölcsönt és tartós bankbetétet.

Egyéb tartósan adott kölcsön

Olyan egyéb tartósan adott kölcsön kerül ide, ahol a felek között nem áll fenn a részesedési viszony. Rá kell mutatni, hogy a részesedések fenti tagolása, illetve a hozzá kötődő hitelező-adósskapcsolat olyan fontos információk hozzáférést teszi lehetővé a mérleg tanulmányozása során, amelyet korábbi szabályozás csak a kiegészítő melléklet vagy más iratok áttekintése után biztosított.

Tartós hitelevizsonty mérlegétél értékpapír

A számvitel rendjében és a mögöttes jogszabályokban az értékpapírok besorolása elterhet, illetve el is tér egymástól. A számvitel például a kapott csekket nem az értékpapírok közé sorolja be, hanem a pénzeszközök közé, a váltót pedig a követelések (illetve ellenkező pozícióban a kötelezettségek) közé. De az is előfordul, hogy egyébként nem értékpapírnak tűnő eszközöket is értékpapírként kezeltek. Ezekből fakadóan a számvitel minden értékpapírt, amelyeket külön nem nevesít (részvény, váltó, csekk stb.) hitelevizsonty mérlegétél értékpapírnak tekinti, így pl. a diszkont értékpapírokat is. A tartós hitelevizsonty mérlegétél értékpapírként azokat a befektetési céllal beszerzett értékpapírokat kell kimutatni, amelyek lejáratra, bevétele a tárgyévet követő üzleti évben még nem esedékes, és a vállalkozó azokat a tárgyévet követő üzleti évben nem szándékozik értékesíteni.

Befektetett pénzügyi eszközök értékhelyesbítése

„Befektetett pénzügyi eszközök értékhelyesbítésének a részesei – bekezdési értéket meghaladó – piaci értéke és bekezdési értéke közötti különbözet mutatható ki.”

(27. §)

A befektetett eszközök közül csak a részesei részére szabad az értékhelyesbítést számítani, ha annak feltételei fennállnak (tartósan és jelentősen magasabb a piaci érték a könyv szerinti értéknél).

Befektetett pénzügyi eszközök értékelési különbözete

A valós érték alkalmazása miatt bekezdett mértékű.

A három befektetett eszközösszege (általában más mértékcsoportoknál is feldolgozása előtt több kérdést kell értelmezni) (általában más mértékcsoportoknál is követjük ezt a módszert):

a) Hogyan kerül (kerülhet) a birtokunkba (tulajdonunkba)?

b) Milyen értékek kerülhetnek be a könyveinkbe?

c) Milyen mennyiségi és értékbeni csökkenései vannak (lehetnek)?

d) Milyen eljárásokkal biztosítjuk, hogy a könyv szerinti érték és a piaci érték ne szakadjon el egymástól?

2. A befektetett eszközök állománynövekedése

A feltehető kérdésekre adott válaszokat elsőként általánosan fogalmazzuk meg.

Specialitások alatti azokat a csoportokat és tételre vonatkozó eltéréseket tekintjük át, amelyek új értelmezéseket jelentenek a főcsoportra fogalmazott általános megállapításhoz képest (az általánosítható megfogalmazások jelentős része más eszközökre is érvényes lehet).

2.1. Az állománynövekedések esetei

A gazdálkodó egységek (vállalatok) által használt jözségeket, mint azt korábban már láttuk, az üzleti év zárásakor (nyitáskor) mérlegképezeteken tartják nyilván. Ha egy gazdasági esemény eredményeképpen nő a vállalat vagyon, akkor az növeli a vállalat eszközeit, és a növekedés valamelyik mérlegképezet is megjelenik a mérleg eszköz oldalán. Előfordulhat azonban olyan eset is, amikor csak a befektetett eszközök valamelyik mérlegképezet nő, de maga a vagyon nem változik, mert az egyik mérlegképezet növekszik ugyan, de egy másik ugyanannyival csökken (lásd részletesen a négy alap gazdasági eseményt – Könyvviteltan!).

⁹ Az állományváltozás alapja, hogy valamilyen eszköz mennyisége változik meg, s természetesen ilyenkor az adott eszköz(csoport) értéke is változik. A számviteli szabályok azonban nemcsak ezt nevezik állományváltozásnak, hanem minden olyan esetet, amikor a nyilvántartott eszköz vagy forrás értéke változik meg. Ez mennyiségi változás nélkül is bekövetkezhet.

A befektetett eszközöket érintő állománynövekedések:

- vásárlás (beszerzés),
- saját előállítás,
- beruházás, majd a tárgyi eszközök üzembe helyezése,
- vagyoni hozzájárulásként történő átvétel (apport),
- üzleti vagy cégetérték (goodwill) aktiválása,
- térítés nélküli átvétel,
- talált többlet, ajándék,
- pénzügyi lízing keretében beszerzett eszközök,
- átszámítások árfolyamnyeresége,
- visszatérások,
- követelés fejében való szerzések (átvétel),
- tulajdonosi részesedés szerzése,
- folyósított kölcsönök,
- hosszú lejáratú bankbetétek lekötése (ez is kölcsönként kezelendő a számviteli szabályok szerint),
- átszámítások, átműntesítések (például forgóeszköz átműntesítése tárgyi eszközökre) stb.

A fenti felsorolás elemei a „hogyan kerülhet birtokunkba, tulajdonunkba?” kérdésre adott általános válasznak is tekinthetők, de az egyes mérlegfőfeltelekre a fentiek nem mindegyike értelmezhető.

2.2. A mérlegfőfeltelek értéke

A milyen értéken kerül be a könyvekbe kérdésre adott válasz alapelve, hogy a könyvvelben (számviteli) alapvetően minden dolog, eszköz amennyit ér, amennyit **ellenérték-ként** adtak érte, vagy adni fognak érte, illetve amennyit a vagyontól **feláldoztak** a megszerzésért.

A mérlegfőfeltelek értékelésének általános szabálya:

Mérlegérték = Bekerülési (könyv szerinti) érték ± Értékmódosítások

Az értékmódosítások lehetséges esetei:

- értékvesztés,
- visszatérások,
- árfolyamnyereségek,
- árfolyamvesztések,
- terv szerinti és terven felüli értékcsökkenés,
- az utóbbi visszatérása.

Vannak kivételek is. Az aktíválható értékre, amelyen a jószág bekerül a nyilvántartásunkba, a számviteli törvény korlátozásokat ír elő (így általában nem lesz a bekerülési érték része olyan ráfordítás, amely csak közvetetten kötődik az eszközhöz). A bekerülési értéknél elsősorban az a lényeges, hogy magunk hoztuk-e létre, állítottuk-e elő, vagy más gazdálkodótól került hozzánk.

A vételnél számlaérték¹⁰, az **apport**nál társasági szerződés, apportlista értékeit az irányadóak. Alapvető szabály, hogy a levonható előzetesen felszámított áfa nélküli ár a **bekérülési érték** alapja. A bekérülési értéknek általában része minden olyan ráfordítás, amely használatbavételig a vagyontáshoz egyedileg kapcsolhatóan közvetlenül felmerül, és szükséges annak használhatóságához, megszerzéséhez. Például még egy vételi opciós jog is a bekérülési érték része lehet, ha érvényesítik. Ezeket a járulékos költségeket, ráfordításokat később részletezzük.

A befektetett pénzügyi eszközök általában azon értéken kerülnek a nyilvántartásba, amelyekre a **összeért** vásároltak azokat. (Természetesen akár apport útján is megszerzhetők.) Például, ha egy állampapír névértéke 1000 Ft, de a vevő csak 950 Ft-ot ad érte, akkor a bekérülési, könyv szerinti értéke is 950 Ft lesz, ha felhalmozott kamat is van benne, akkor még kisebb. Ha egy részvényért 1700 Ft-ot adtunk, de névértéke 1000 Ft, akkor is 1700 Ft-os értéken kerül a könyveinkbe. Ezen általános szabály alól vannak kivételek.

A **saját termelésű jóságokat közvetlen önköltségen** veszik állományba.

Ingyenes átvételnél az átadó által közölt értéken, ha az megegyezik a piaci értékkel. Ha nem a legújabb szabályozás szerint, piaci értéken kell az átvételnél állományba venni. (Ingyenes átvételnél adományozó okirat, számla alapján könyvelünk – a számlázásnál az áfa alapja mindig a piaci érték.)

A **talált eszközöket piaci értéken** veszik fel a könyvekbe.

A nyilvántartásba vételi értéket (bekérülési értéket) az immateriális javak és a tárgyi eszközök esetében **bruttó értékek** is nevezzük.

2.3. Specialitások

2.3.1. Immateriális javak

Nem lehet saját termelésű a vagyonerőérték jog (például magamnak nem alapíthatok szolgalmi jogot – értelmezhetetlen) és az üzleti vagy cégérték sem. A kísérleti fejlesztés és alapítás, átszervezés pedig csak saját termelésű lehet (természetesen bármilyen külső közreműködő szállító is részt vehet értékeknek kialakításában). Az immateriális javakra adott előleg értékszerűen átadott pénzeszköz jelent, amely természetére nézve követeles.

Az **alapítás-átszervezés** értéket nem kötelező aktíválni, a vállalkozás dönt róla. Ide kell felvenni a vállalkozás döntése alapján az ISO-minősítés költségeit is. Tilos olyan költséget ezen a jogcímen (tételen) aktíválni, amelynek eredményeképpen tárgyi eszköz jött létre. (Ha nem vesszük fel az eszközök közé, akkor teljes összegében a tárgyévi eredményt csökkentik.)

A **kísérleti fejlesztés aktívált értéke** szintén csak a tevékenységhez közvetlenül kapcsolódó ráfordításokat tartalmazhatja (például a kutatók bére, külső vállalkozó számla-

¹⁰ Beleértve az engedményeket és felárat is.

jának nettó összege, ha az a kutatáshoz kötődik). Ha a kutatás eredménytelen (vagy annak látszik), tilos a költségeket aktíválni, el kell számolni ráfordításaként (vesztésségként), hiszen nincs olyan reménybeli produktum, amelynek hasznából később akár részben is megtérülhetne. Alapkutatásokat és alkalmazott kutatásokat nem lehet az eszközök közé felvenni. Ha a kutatás-fejlesztés során eszköz (pl. szellemi termék, tárgyi eszköz) is létrejön, azt a maga helyén (jellegének megfelelően) kell a mérlegben elhelyezni, és csak az ezen felüli értéket lehet kutatás-fejlesztésként aktíválni.

A vagyoni értékű jogok közül az ingatlanhoz kötődő jogok csak a tárgyi eszközök közé vehetők fel, az ingatlanok mérlegértékét növelik.

Szellemi terméket, ha a vállalkozás maga állítja elő, **közvetlen önköltségen** kell állományba venni. (Amnyt jegyzünk meg, hogy csak az adott jószág előállításához nyithatóan hozzáférhető erőforrás-felhasználások összeget jelentheti. Ilyen egy szoftvertermék esetében a programozó bére és járuléka, a számítógép amortizációja stb.).

Az üzleti vagy cégérték bekerülési értéke leggyakrabban a következők szerint alakul ki.

Ha a vállalkozás megvesz egy másik vállalkozást, üzletet, gyárat, amelynek a könyvviteli nyilvántartásában adott az összes eszköz könyv szerinti értéke csakúgy, mint a kötelezettségek értéke, a kettő különbsége a cég könyv szerinti értéke Ezt hívják **tiszta eszközértéknek is (Saját tőke)**. Mivel az eladótól nemcsak a cég eszközeit kapja meg aktívaként, hanem a kötelezettségek is a vevőre szállnak át, passzívaként. Ha ezeket a tartozásokat az eszközök értékeiből kifizetné, pontosan ennyi **„tiszta” vagyona** maradna. Ha ennél az összegnél többet fizet, akkor keletkezik cégérték. (Természetesen a megvásárolt gazdasági egység valóságos piaci értéke a könyv szerinti érték körül széles tartományban szóródhat, lehet kisebb, nagyobb és egyenlő is. De még az sem biztos, hogy amiben a két piaci szereplő megegyezett, az valóban a piaci érték.)

Tegyük fel, hogy egy céget 600 000 Ft-ért megvásárolunk, amelynek van 1 millió Ft eszköze, amely **meggyezik a piaci értékkel is**, és 500 000 Ft kötelezettsége, azaz a **„tiszta” eszközérték 500 000 Ft**, ennyi volt a megvásárolandó cég saját tőkéjének értéke. Ekkor a 100 000 Ft többletkiadással szemben nincs eszközgyarapodás. Ezt veszteségként le kellene írnunk az eredmény terhére ahhoz, hogy a mérleg egyensúly fenmaradjon. De nyilvánvalóan azért adunk ennyivel többet a céget, mint a könyv szerinti értéke, mert reményünk van rá, hogy a későbbiekben a realizált jövedelemből megtérül ez a többlet**befektetés (goodwill)**-je van a vásárolt cégnek). Ezért a 100 000 Ft-ot nem számoljuk el az eredményt rontó ráfordítások között, hanem **aktíváljuk cégértékként**, amelyet később fogunk **amortizálni**, a költségek (ráfordítások) között elszámolni.

Ha az előző cég megvásárlását feltételezve csak 450 000 Ft-ot adtunk volna a céget (50 000 Ft-tal kevesebbet, mint a saját tőke értéke), mert szerintünk nem ér annyit, mint a könyvelés szerinti értéke, akkor **negatív cégérték (badwill)** keletkezik. Mivel eszünkben az eszközök könyv szerinti értéke megegyezik azok piaci értékével, így az 50 000 Ft egésze negatív cégérték lesz, amelyet a passzív időbeli elhatárolások között

telként visszavezetni.

kell állományba venni (passzívalni), majd az ezt követő időszakokban halasztott bevé-

2.3.2. Tárgyi eszközök

Az általánoshoz képest nincs szűkítés. A tárgyi eszközöknél értelmezhető egy különleges gyarapodás, a **felújítás** is, amikor lényegében új eszközt nem hoznak létre, de a meglévő eszköz a folyamata után „többre lesz képes”, hosszabb élettartamúvá válik, értékesebb lesz, gyarapodnak a funkciói stb.

A nyilvántartási érték **saját előállításnál** a **közvetlen önköltség**, vásárlásnál minden számlával alátámasztott ráfordítást felölél, amely az eszközökhöz kötődik, **kivételesen a levonható áfa**. Így például része lesz a bruttó értéknek külföldi beszerzésnél a vám, a vámpótlék, a vámkezelési díj, a szállítási és rakodási költség, a biztosítási díj, mindenféle hatósági díj, illetve a beruházási hitel bankköltségei, kamata, amely az aktíválásig felmerül (ezt csökkentheti, ha van a beruházási hitel lekötött összege, vagy a beruházásra adott előleg után kapott, járó kamat).

Növeli az eszköz értékét az üzembe helyezésig beszerzett alkatrészek, tartozékok értéke is. Ha felmerül, növeli az értéket a próbüzemeltetés költsége, de csökkent a próbüzem során nyert termék értéke, ha forgalomképes. Az eszközökhöz kötődő betanítási költség is része a bekerülési értéknek.

Amennyiben a telekvásárlással együtt olyan épületet is vásárol a vállalkozás, amelyet később lebont, a lebontott épület értéke elsősorban a telek értéket növeli legfeljebb a piaci érték szintjéig. Másodsorban a telken építendő új épület értékekben jelenik meg a maradvány.

Ha a vevő olyan ingatlant vásárol, amely vagyoni értékű joggal terhelt, és a vagyoni értékű jognak a vevő a birtokosa, akkor a vagyoni értékű jog könyv szerinti értéke (a még le nem írt nettó érték) növeli a vásárolt ingatlan értékét. (Az ingatlan megvásárlásának pillanatában megszűnik a vagyonerékű jog, hiszen a jog tulajdonosa és birtokosa ugyanaz a személy lenne.)

Ha a tárgyi eszközt **felújítják**, mert kopott, megrongálódott stb., akkor a bővítésre, az átalakításra, az élettartam növelésére, rendeltetésének megváltoztatására jutó közvetlen ráfordításokkal meg kell növelni az eszköz értékét, így új bruttó érték alakul ki. (A felújítást külső vállalkozó is végezheti részben vagy egészben, ebben az esetben a levonható áfával csökkentett számla szerinti összeg a kimutatói összeg, ugyanúgy, mint a beszerzésnél.)

2.3.3. Befektetett pénzügyi eszközök

A befektetett pénzügyi eszközök csoportban általában értelmezhetetlen a saját termelés, a találas is csak nagyon áttételesen jöhet szóba). A tartósan adott hosszú lejáratú kölcsön, bankbetétet nem vásárolják, hanem átadják a pénz, elhelyezik a bankban.

Ha egy befektető vétel útján úgy szerzi meg egy másik társaság tulajdoni hányadának több mint $\frac{1}{3}$ részét, hogy ezért többet fizet, mint a piaci érték, akkor csak a piaci érték lehet a bekerülési érték, az afeleltti rész cégértékként aktívalandó.

Példaul a vevő már 66%-ban tulajdonos egy részvénytársaságban, és vásárol még 10%-nyi részvényt (1000 db részvényt, névérték 20 000 Ft/db). Vételár 30 000 Ft/db, piaci árfojam (tőzsde) jegyzik a részvényt 25 000 Ft/db. A bekerülési érték 25 000 000 Ft (25 000 · 1000), a vételár többi része cégérték 5 000 000 Ft (30 000 000 Ft – 25 000 000 Ft).

A (tartós hitelviszonyt) megtestesítő **kamatkozó értékpapírok** esetében a bekerülési érték csak a felhalmozott **kamatból megtisztított érték** lehet.

Példaul egy értékpapírt 120 Ft-ot ad a vevő. A papír névértéke 100 Ft, kamatfizetés napja minden év március 1., vétel napja szeptember 1., kamat 12%. A vételárban felhalmozott kamat hat hónapra (március 1-jétől szeptember 1-jéig) 6%, azaz 6 Ft. Ezért a bekerülési érték 114 Ft lesz. (6 forint pénzügyi ráfordítás lesz, de negatív pénzügyi bevételeként kell elszámolni. Részletesen lásd később.)

2.3.4. Külföldi pénzürtékben fennálló eszközök és források (devizás tételek) értékelési szabályai

A devizás tételek értékelésére a számviteli törvény alternatív lehetőségeket ad, amelyek közül a gazdálkodónak kell választani, és a választást számviteli politikájában rögzíti.

A számviteli törvény szerint választható árfojamok:

- a választott pénz(hitel)intézet által meghirdetett devizavételi és devizaeladási árfojam átlaga vagy
- a Magyar Nemzeti Bank által közzétett hivatalos árfojam (középartfojam).

A választott hitelintézet-kitel azért szükséges, mert egy vállalkozásnak több hitelintézetnél is lehet folyószámlája, illetve devizaszámlája.

A folyószámla-vezető bankok, illetve a devizaszámlát kezelő hitelintézetek közül kötelező egynek a kiválasztása.

Az üzleti év egészében csak egyfajta választott árfojam alkalmazható.

Ha a gazdálkodó úgy ítéli meg, hogy a fenti választható árfojamok közül egyik sem biztosítja, hogy a beszámoló megbízható és valós képet adjon a vállalkozásról, akkor még két értékelési módszer közül választhat.

A devizás tételeket

- a választott hitelintézet devizavételi árfojamán vagy
- a választott hitelintézet devizaeladási árfojamán

számítja át forintra.

Ez az eset fordulhat elő olyan vállalatoknál, amelyek értékesítésének túlnyomó többsége export (átváltás a bank vételi árfojamán), illetve olyanoknál, ahol a beszerzésben magas az import (deviza megszerzése a banki eladási árfojamon) aránya.

Ha az eszköz vagy forrás olyan devizában vagy valutában keletkezik, amelynek árfolyamát sem az MNB, sem a választott hitelintézet nem jegyzi, akkor szabaddíjaci árfolyam is alkalmazható. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy egy külföldi tőzsdén jegyzett keresztfolyam alapján kell a forintértéket számitani (például a mongol tugrik a dollárron, euróon keresztüli jelént forint összeget).

3. A befektetett eszközök állományának és értékének csökkenése

- terv szerinti értékcsokkonás,
- terven felüli értékcsokkonás,
- értékesítés,
- selejtezés, hiány, káresemény,
- térítés nélküli átadás,
- tökélikonás (tulajdonosi részesedést jelentő befektetésnél) jegyzett tőkéjének le-szállításával,
- tökélikonás (tulajdonosi részesedést jelentő befektetésnél) megszűnés esetén,
- értékesítés,
- vagyoni hozzájárulásként történő átadás (apport),
- átmixosítás, átszorolás forgoeszkozzé,
- térítés nélküli átadás,
- átadás kötelezettségek teljesítésére,
- devizaárfoalyam-vesztéségek stb.

Pl. az immateriális javak közül az **alapítási-atrzervezésnél és a cégerőtelmez-**
telten minden csökkenés az amortizáción kívül. Nem apportálható például a **kisérleti**
fejlesztés aktívái értéke, és ez nem minősíthető át forgészszközé sem.
 A zálogjoggal terhelt javak forgalomképessége általában korlátozott.

3.1. Az értékcsökkenés

Az eszköz fizikai kopását, avulását amortizációnak, értékcsökkenésnek nevezzük.

A befektetett pénzügyi eszközöknél az amortizációt nem értelmezzük, ott értékvesztésnek hívjuk a nyilvántartási érték csökkenését.

Az értékcsökkenést előre meg kell tervezni a várható használati idő és a maradványérték függvényében. Az eszközök értékének az így számított leírását nevezzük **terv szerinti értékcsökkenésnek**.

Maradványérték az eszköz várható értéke a hasznos élettartam végén. Ennek értékét a használatbavételkor kell meghatározni a várható hasznos élettartam végére vonatkoztatva, a használatbavételkor ismert információk és körülmények alapján. A maradványértéket nullának is lehet tekinteni, ha az nem jelentős (számviteli politikában rögzítendő – pl. ha annak értéke nem éri el várhatóan az éves amortizáció értékét). Ha a fizikailag várható és a hasznos élettartam azonos, a maradványérték legfeljebb a kinyerhető anyagok értékének összege lehet.

Hasznos élettartam az az időszak, amely alatt a vállalkozás az adott eszközt **várhatóan használni fogja**, a működtetés összes körülményét mérlegelve.

Fizikai élettartam az eszköz jellegéből következő maximális használati idő lehetősége. Az eszközök előre (a terv szerinti értékcsökkenés megtervezésekor) **nem kalkulálható** fizikai és erkölcsi avulásából, piaci értékének megváltozásából fakadó értékcsökkenés **terven felüli értékcsökkenés**.

Az **immateriális javakra és a tárgyi eszközökre** (kivétel a beruházások és az előleg) legalább évente egyszer terv szerinti értékcsökkenést kell elszámolni, ahol ezt a törvény nem tiltja.

Az értékcsökkenés költségként való (57. számlacsoport) **elszámolása az értékcsökkenési leírás.**

Az elszámolható értékcsökkenés maximális összege legfeljebb a bruttó érték, illetve a maradványértékkel csökkentett bruttó érték lehet.
A számviteli törvény **tiltja**, hogy terv szerinti **értékcsökkenést** számoljunk el a következő tárgyi eszközökre:

- a **földterületre** (kivétel, ha veszélyes hulladék tárolására vagy bányaművelésre használjuk),
- a **telekre**, a telkesítésre (kivétel: mint a földterületnél),
- az **erdőre**,
- a **képzőművészeti alkotásokra**,
- a **kép- és hangarchívumra**, gyűjteményre (amelyek értéke az idő múlásával általában nem csökken, hanem nő)
- az **üzembe nem helyezett beruházásokra**,

– a már nullára vagy maradványérték szintjéig leírt jószágokra (a nettó érték = 0 vagy maradványérték).

A számviteli törvény az immateriális javak értékcsökkenésére a következő előírásokat tartalmazza:

Az alapítás-átszervezés és kísérleti fejlesztés aktívált értéke legfeljebb 5 év alatt írható le. **Az üzleti vagy cégérték**nél a leírási idő legalább 5 év, vagy ennél hosszabb idő.

A vagyoni értékű jognál és a szellemi termékeknél nincs korlát, a várható használati időre kell megtervezni az értékcsökkenési leírást. (Értelmszerűen ez több mint egy év lehet csak, ha ennél rövidebb időről lenne szó, akkor nem lehet befektetett eszközről beszélni. Kivétel a tenyészállat, ahogy erre korábban utaltunk.)

A számviteli törvény megengedi, hogy a **100 000 Ft érték alatti tárgyi eszközöket** az aktíválásakor egy összegben írják le költségként (amortizálják), függetlenül a használati tényleges idejétől, így a teljes értékükkel a beszámolási időszak eredményét csökkentik. Ez az értékhátr vonatkozik az immateriális jószágok közül a **szellemi termékekre és vagyoni értékű jogokra is.**

3.1.1. A terv szerinti értékcsökkenés meghatározásának módszerei

Az immateriális javak és tárgyi eszközök terv szerinti értékcsökkenésének meghatározásához többféle módszer használhatunk:

- a lineáris leírás,
- a degresszív (gyorsított) leírás,
- a teljesítményarányos leírás,
- az abszolút összegű leírás.

A lineáris leírási módszer jellemzője, hogy az egyenlő követő években azonos összegű értékcsökkenés kerül elszámolásra. A lineáris leírás hosszabb élettartamú, egyenletesen elhasználandó eszközök esetében alkalmazható célszerűen. A módszer maradványérték tervezését is lehetővé teszi. A maradványértékkel csökkentett bruttó értéket korrigált bruttó értéknek nevezzük.

A lineáris leírás meghatározása:

$$\text{Bekertülési érték - Maradványérték} = \text{Leírás éves összege} \times \text{Várható használati idő (év)}$$

A maradványérték 0 is lehet.

Példa:

Egy számítógép várható élettartama 4,5 év, bekerülési értéke 200 000 Ft. Tervezett maradványérték 20 000 Ft. Üzembe helyezés szeptember 1-jén.

Az éves leírás összege:

$$\frac{200\,000\text{ Ft} - 20\,000\text{ Ft}}{4,5\text{ év}} = 40\,000\text{ Ft/év}$$

Leírási kulcs:

$$\frac{1}{1} = \frac{\text{Használati idő}}{4,5} = 0,222 = 22,22\% / \text{év}$$

Eves leírás összege:

Korrigált bruttó érték (Ft) = leírási kulcs (1/év) = 180 000 · 0,222 = 40 000 Ft/év.
Természetesen a tárgyéven ebből csak 1/3-ad évre jutó számolható el, tekintettel a szeptember 1-jei üzembe helyezésre.

A **degresszív módszer** jellemzője, hogy az egymást követő években csökkenő összegű amortizáció kerül elszámolásra (először többet, aztán kevesebbet). A módszer akkor alkalmazható célszerűen, ha az adott eszköz elhasználódása az üzembe helyezést követő néhány évben lényegesen gyorsabb az átlagosnál. (Szempont lehet az eszköz jövődelermelő képességének várható változása is, illetve az eszközzel termelt termék piaci életgörbéjének alakulása is.) A degresszivitás fokának meghatározása történhet **mértani sor** (progreesszíven csökkenő leírást eredményez) és **számtani sor** (lineárisan csökkenő leírást eredményez) szerint. A mértani sor szerinti leírási módszer eleve feltehető a **maradványérték** alkalmazását (matematikai szűkségyszerűség).

a) **Mértani degresszív leírási módszer**

Sajátossága: a leírás alapja a mindenkori nettó érték!

$$\text{Leírási kulcs} = \left(1 - \sqrt[n]{\frac{E_m}{E_b}} \right)$$

ahol n a leírási idő években, a várható hasznos élettartam
 $\frac{E_m}{E_b}$ a maradványérték
 E_b a bruttó (bekerülési) érték

Példa:

Egy csiszológép bekerülési értéke 300 000 Ft;
 tervezett maradványértéke 20 000 Ft;
 tervezett használati idő 5 év.

Bruttó érték	
1. év 42%-a*	126 000 Ft (0,42 · 300 000)
nettó érték az év végén	174 000 Ft
2. év 42%	73 080 Ft (0,42 · 174 000)
nettó érték az év végén	100 920 Ft
3. év 42%	42 386 Ft (0,42 · 100 920)
nettó érték az év végén	58 534 Ft
4. év 42%	24 584 Ft (0,42 · 58 534)
nettó érték az év végén	33 950 Ft
5. év 42%	14 259 Ft (0,42 · 33 950)
nettó érték = maradványérték	19 691 ≈ 20 000 Ft
Maradványérték:	

$$\text{Leírási kulcs: } 1 - \sqrt[5]{\frac{20\,000}{300\,000}} = 42\%$$

* Az egy év itt nem január 1-jétől december 31-ig tart, hanem az üzembe helyezés napjától a következő év azonos napjáig. Tehát az a leginkább előforduló eset, hogy egy napári éven belül kettőle amortizációs alappal kell számolni. Ez alapján két töredék évre számított amortizációból alakul ki a napári évi értékcsökkenési leírás.

b) Számtani degresszív leírási módszer

Sajátossága: a leírás alapja a bruttó érték, de a maradványértékkel csökkenthető.
A **nevező** (évről évre állandó): az összeadott használati idő (években) számtani sora,
a **számláló** (évről évre változik): a használati idő fordított számsorának aktuális eleme,

$$\text{nevező} = 1 + 2 + 3 + \dots + n = \left(\frac{1+n}{2} \right) \cdot n$$

ahol a számláló = $n - a$,

a az eddig eltelt évek száma.

Példa:

Az adatok megegyeznek az előző példa adataival, csak nem számolunk maradványértékkel.

$$A \text{ nevező} = \frac{1+5}{2} \cdot 5 = 15; \text{ a számláló rendre } 5, 4, 3, 2, 1$$

Értékcsökkenés mértéke	Bruttó érték alapján	Maradványértékkel csökkentett tétel alapján
---------------------------	----------------------	--

$$1. \text{ év } \frac{5}{15} = 33,3\% \quad 300\,000 \text{ Ft} \cdot 0,333 = 100\,000 \text{ Ft} \quad 280\,000 \cdot 0,333 = 93\,333$$

$$2. \text{ év } \frac{4}{15} = 26,7\% \quad 300\,000 \text{ Ft} \cdot 0,267 = 80\,000 \text{ Ft} \quad 280\,000 \cdot 0,267 = 74\,760$$

$$3. \text{ év } \frac{3}{15} = 20\% \quad 300\,000 \text{ Ft} \cdot 0,2 = 60\,000 \text{ Ft} \quad 280\,000 \cdot 0,2 = 56\,000$$

$$4. \text{ év } \frac{2}{15} = 13,3\% \quad 300\,000 \text{ Ft} \cdot 0,133 = 40\,000 \text{ Ft} \quad 80\,000 \cdot 0,133 = 37\,240$$

$$5. \text{ év } \frac{1}{15} = 6,7\% \quad 300\,000 \text{ Ft} \cdot 0,067 = 20\,000 \text{ Ft} \quad 280\,000 \cdot 0,067 = 18\,760$$

Osszesen:

$$300\,000 \text{ Ft}$$

A **teljesítményarányos** leírás jellemzője, hogy az amortizáció időszakonkénti elszámolása a tényleges igénybevétel (teljesítmény, km stb.) arányában történik. Elsősorban ott

alkalmazazzák, ahol a teljesítmény pontosan mérhető és várható nagysága előre becsülhető. Ilyenek például a járművek.

Példa:

Egy személygépkocsi bekerülési értéke 3 000 000 Ft, a várható futásteljesítménye 300 000 km, maradványértékkel nem számolunk.

1. év	90 000	Km = 30%	Leírás	900 000	Ft
2. év	60 000	Km = 20%	Leírás	600 000	Ft
3. év	150 000	Km = 50%	Leírás	1 500 000	Ft
4. év	30 000	Km = 10%	Leírás	0	Ft*
		Összesen:		3 000 000	Ft

* A gépkocsi 3 év alatt lefutotta a várható futásteljesítményét, ezért a negyedik évben már nem szabad amortizációt elszámolni! A gyakorlatban egy három éves autónak még lehet maradványértéke, tehát illik vele számolni az amortizáció megtervezésekor.

Más módon is meghatározható az időszak értékcsökkenési leírása. Kiszámítjuk az 1 km tervezett futásra jutó bekerülési értéket,

$$\frac{3\,000\,000\text{ Ft}}{300\,000\text{ km}} = 10\text{ Ft/km}$$

és ezzel szorozzuk az időszak futásteljesítményét.

Igy az első év amortizációja $90\,000\text{ km} \cdot 10\text{ Ft/km} = 900\,000\text{ Ft}$.

Az abszolút összegű értékcsökkenés sajátossága, hogy nincs semmilyen matematikai képlet, a vállalkozás az évenként elszámolható értékcsökkenés összegét határozza meg, nem pedig az évenkénti leírás mértékét.

A megadott összegsorozattól függően lehet degresszív, lineáris és **progresszív** is. Természetesen itt sem teljesen önkényes a leírás megtervezése, hiszen a számviteli politikában azt meg is kell indokolni, tehát valamilyen gazdasági racionalitás kell, hogy mögötte álljon (például a tárgyi eszközökkel termelt termékek elteliklusához és költségvisselő képességéhez igazodó leírás).

A számviteli törvény kifejezetten támogatja azt, hogy a terv szerinti értékcsökkenési leírás megtervezésekor tekintettel legyünk az **összemérés elvére**. Arra, hogy az eszköz leírásából fakadó költségeinek meghatározását az eszközöz kötődő más költségekkel együtt vizsgáljuk, illetve a hozamokra is tekintettel legyünk. (Például a karbantartási költségekkel, amelyek az életkor növekedésével együtt szoktak nőni, vagy a hiteltől megvalósított beruházás kamatterhével, esetleg devizaárfolyam-vesztéssel együtt mérve)

Egy hiteltől vásárolt gépsor bekerülési értéke 12 000 E Ft, tervezett élettartama 5 év. A hitel kamattételei: 1 évben 600 E Ft, 2. évben 500 E Ft, a 3. évben 400 E Ft.

Az 5 év alatt elszámolandó összes költség: $12\,000\text{ E Ft} + 1\,500\text{ E Ft} = 13\,500\text{ E Ft}$.

Az amortizáció elszámolása, ha a cél a gépporral kapcsolatos költségek egyenletessé tételre:

Év	Bruttó érték	Evi amortizáció	Hitelkamat	Tárgyévi összes költség
1.	12 000	1 650	600	2 250
2.	12 000	1 750	500	2 250
3.	12 000	1 850	400	2 250
4.	12 000	2 250	—	2 250
5.	12 000	2 250	—	2 250
6.	12 000	2 250	—	2 250

Ha bekapcsolnánk a karbantartás várható költségeit, akkor egész más számokat is kapnánk az értécsökkennési leírásra, hiszen az új gépeknel alig merül fel ilyen igény, míg a kor növekedésével ez akár nagyon progresszíven felülmúló költség is lehet.

(A **progresszív** leírasi módzatot a számviteli törvény indirekt módon megengedi, de a módszerek között nem nevesíti.)

Ebben az esetben látható a **progresszív leírasi mód** választása (kezdetben kevesebbet, később egyre többet írunk le) adja a számviteli alapelvek szerinti legjobb megoldást.

A vállalkozás a korábban felsorolt kötöttségek mellett nagy szabadságot élvez a leírás módjának, idejének, mértékének a megválasztásában, csak elvileg korlátozza a számviteli egyik fontos elve, amely szerint a ráfordítást arra az időszakra és arányosan kell elszámolni, amely időszakra a jöszágnak haszna jelentkezik, hozama van, amelyből az eszköz költségei megtérülnek. Továbbá úgy kell megtervezni az értécsökkennési leírást, hogy az eszköz értécsökkennési leírással csökkentett értéke ne legyen nagyobb, mint a piaci érték, de közelítse azt.

3.1.2. A terven felüli értécsökkennés és az értékesítés

Az immateriális javaknál és tárgyi eszközöknél terven felüli értécsökkennést kell elszámolni, ha az eszköz piaci értéke tartósan és jelentősen alacsonyabb, mint a könyv szerinti érték (kivételet a beruházások). Akkor is ezt kell tenni, ha a jöszágt fizikai, egyéb jellemzőiben olyan változás áll elő, amely értéket lecsökkenti (ide értve a beruházást is). Tehát terven felüli értécsökkennést olyan javakra is el kell számolni, amelyekre terv szerinti leírás nem tervezhető. (Például egy kínai váza leesik az asztalról, egy őrđ porig ég.) A terven felüli értécsökkennési leírás nem költségként, hanem egyéb ráfordítás-ként kerül elszámolásra.

A befektetett pénzügyi eszközöknél nem értelmezhető az értécsökkennési leírás, hiszen nem használódhatnak el, ugyanakkor ezek tartása is kockázattal jár. Ennek során árto-lyamesszeség is bekövetkezhet a könyv szerinti nyilvántartási értékhez képest. Ezt az értékesítést az óvatosság elvéből fakadóan el kell számolni ráfordításként, a pénz-ügyi ráfordítások között.

A **részese**dések között nyilvántartott tulajdoni hányadot jelentő befektetést le kell értékelni piaci értékre, ha a mérlegkészítés napját (nem a fordulónapot!) megelőzően a társaság piaci értékelési tartósan romlik. (Altálában nem kell leértékelni, ha a könyv szerinti érték várhatóan megtérül.)

Ennek megállapítása viszonylag egyszerű egy tőzsdén jegyzett **részvény** esetén, de sokkal összetettebb, például egy **kft.-részese**dés, üzletrész esetén. (Ismeretes, hogy a kft.-ben lévő tulajdoni részesedésről tilos értékpapírt kiállítani, így annak forgalma sem lehetséges, ezért forgalmazásból fakadó piaci értéke sincs.) Ebben az esetben lehetséges megoldásként a kft. saját tőkéjének nagyságát és annak változását kell vizsgálni. Saját tőkécsökkenés esetén az előző évi mérlegkészítéskor kialakult saját tőkéből való részesedést kell viszonyítani a saját befektetésünk könyv szerinti értékéhez.

Példa:

Egy kft. saját tőkéje 10 000 000 Ft, törzstőkéje 5 000 000 Ft. A tulajdonos vállalkozás üzletrésze (ez a mi cégünk) 30%, amelynek könyv szerinti értéke 4 000 000 Ft. Ha nincs mentesítő körülmény, 3 000 000 Ft-ra le kell értékelni a befektetés értékét, tehát az értékesítés összege 1 000 000 Ft. (Hiszen a kft. saját tőkéjének megfelelő „tisztá” vagyónból $10\,000\,000\text{ Ft} \cdot 0,3 = 3\,000\,000\text{ Ft}$ jutna a vállalkozásunknak megszűnés esetén.)

A **hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok** nyilvántartási értékét csökkeníteni kell akkor, ha a mérlegkészítés napját megelőzően legalább egy évig a piaci megítélés szerinti érték elmarad a nyilvántartás szerinti értéktől. Az új érték a mérlegkészítéskor ismert piaci érték lesz.

A **hosszú lejáratra nyújtott kölcsönök és betétek** Ft-értékének csökkenésére alapvetően a következő okokból kerülhet sor. Egyrészt, ha **bizonytalanná válik részben vagy egészben az összeg megtérülése**. Másrészt, ha devizális eszközről van szó, és a devizadulhat, erről részletesen lesz szó a későbbiekben. Ennek lényege, hogy a devizában bírtokolt eszköz a Ft árfolyam-emelkedésekor kevesebbet, és a Ft gyengülésekor többet ér. A terven felüli értékcsökkenési leírást és értékesztést vissza kell írni az állományon lévő eszközre, ha azok az okok megszűntek, amelyek alapján az értékek csökkenésére meg történt. A visszavásárlás a piaci értékig, de legfeljebb a korábban leírt érték szintjéig lehetséges. (A nem jelentős elmozdulást nem kell könyvelni – lényegesség elve.)

4. A befektetett eszközöket érintő gazdasági események tőkönyvi könyvelése

A gazdasági esemény

– (állomány)növekedés,

– csökkenés

lehet.

A tételestízerkesztés során feltételezzük, hogy az érintett vállalkozások áfaalanysok, és csak áfaköteles tevékenységet végeznek. Az áfakulcsot 20%-osnak és az áfa összeget visszaigényelhetőnek feltételezzük fel. Ha ettől eltérő helyzetet akarunk bemutatni, azt külön jelezzük. A főkönyvi elszámolások teteleit esetenként számpéldával is megvillagítjuk.

Az illusztráláshoz használt összegek általában tetszőlegesek, de lesznek olyan összetett tételek, ahol a számok az összefüggések megértését fogják segíteni.

Ha az Olvasó a kontrozott teteleket főkönyvi számlavázlatra is lekönyveli, nagyban elősegíti ön maga számára a megértést és az átláthatóságot.

4.1. Immatériális javak főkönyvi elszámolása

4.1.1. Immatériális javak állományának növekedése

A beszerzések könyvviteli elszámolása:

T 113 Vagyon értékű jogok

vagy

T 114 Szelellemi termékek

és

T 466 Előzetesen felszámított áfa¹¹

K 454 Szállítók¹²

vagy

K 38 Pénzeszközök

Példa:

A vállalkozás egy helyiség bérleti jogát 18 hónapra szerzi meg 240 E Ft-ért.

T 113

200 E Ft

T 466

40 E Ft

K 454 (Belföldi szállítók) 240 E Ft

Nő a befektetett eszközérték és a követelés a költségvetéssel (APEH) szemben, miközben a szállítóval szembeni kötelezettség is nő a bruttó összeggel. (Az áfával kapcsolat-

¹¹ Ha az áfa le nem vonható, akkor a bekerítési érték részének kell tekinteni, így

T 1., 2. Eszközök

240 E Ft

K 454 Szállítók

240 E Ft

A megosztott általános forgalmi adó le nem vonható része nem növeli az eszköz bekerítési értékét, hanem egyéb ráfordítás lesz. 50%-os levonhatóságot feltételezve:

T 1., 2. Eszközök

200 E Ft

T 466 Előzetesen felszámított általános forgalmi adó (levonható rész) 20 E Ft

és

T 867 Adók, illetékek, hozzájárulások (le nem vonható rész) 20 E Ft

K 454 Szállítók

240 E Ft

A továbbbábban ezeket az eseteket nem tüntetjük fel.

¹² A 454 Szállítók számla minden lehetséges (belföldi, külföldi, forintban illetve devizában számlázott) szállítást tartalmaz.

ban bizonyítatlanság esetén ismét át lehet tanulmányozni az áfa elszámolását a könyvviteli tanban.)

Saját előállítású immateriális javak aktiválásának könyvelése (közvetlen önköltségen):

T 111 Alapítás-átszervezés aktivált értéke

vagy

T 112 Kísérleti fejlesztés aktivált értéke

vagy

T 114 Szellemi termékek

K 582 Saját előállítású eszközök aktivált értéke

Természetesen ez az aktivált érték korábban már költségsszámlákon szerepelt.

A kísérleti fejlesztés ráfordításával létrejött terméket készletre kell venni, kiemelve a K+F értékből:

T 114 Szellemi termékek

esetleg készletként

T 2 Készletek

K 112 Kísérleti fejlesztés aktivált értéke

Az apportként átvett immateriális javak könyvviteli elszámolása (létesítő okirat szerinti érték):

T 113 Vagyoni értékű jogok

vagy

T 114 Szellemi termékek

K 325 Jegyzett, de még be nem fizetett tőke az anyavállalatból

vagy

K 326 Jegyzett, de még be nem fizetett tőke a leányvállalatból

vagy

K 327 Jegyzett, de még be nem fizetett tőke a közös vezetésű vállalkozásból

vagy

K 328 Jegyzett, de még be nem fizetett tőke a társult vállalkozásból

vagy

K 332 Jegyzett, de még be nem fizetett tőke az egyéb részvességi viszonyban

lévő vállalkozásból

vagy

A jegyzett, de még be nem fizetett tőke összefüggéseit lásd később, de látható, hogy a részvességi viszonyok miatt több számlacsoporthoz is érintett lehet.

A későbbiekben soha nem soroljuk fel az összes lehetséges főkönyvi számlát, általában a 332. számlát fogjuk használni.

Részvénnytársaság és kft. esetében a jegyzett, de még be nem fizetett tőke számlákra kell könyvelni.

Cégbíróvági bejegyzés után:

T 332 Jegyzett, de még be nem fizetett tőke

K 411 Jegyzett tőke

Az apport átvétele olyan vállalkozás esetében, ahol a tökevéltözt a cégbíróvágon nem kell bejelenteni:

T 113 Vagyoni értékű jogok

vagy

T 114 Szellemi termékek

K 411 Jegyzett tőke

és/vagy

K 412 Tőketartalék

A 41-es számlacsoport számláira való könyvelést a saját tőke tárgyalásánál részletezzük. Az apportálást az áfátörvény rendelkezése alapján áfafizetési kötelezettség kíséri az apportőrnel (átadónál). Az apport befogadója viszont jogosult ezt az összeget levonásba helyezni, ha egyébként is megvan a levonási jogosítványa: (ennek dokumentuma a számla, tehát számlát kell kiállítani az áfátörvény alapján, bár értékesítés nem történt.)

T 466 Előzetesen felszámított áfa

K 458/479/ Rövid lejáratú kötelezettségek

Ezt az összeget az **apportőr követelelheti** az apport befogadójától, mert ő már bevallotta, megfizette ezt az összeget az állami költségvetésnek.

Ha mint tulajdonos eléngedi a követeletét, akkor az eléngedett kötelezettség rendkívüli bevétel lesz a vállalkozásnál, ezért az előző tétel után:

T 458/479/ Rövid lejáratú kötelezettségek

K 989 Egyéb vagyommövekedéssel járó rendkívüli bevételek

Példa:

A cég egy szellemi terméket (integrált szoftvert) kap az anyavállalatától a társasági szerződés mellékletében szereplő apportlista szerinti értékben (3 000 E Ft)

T 114

3 000 E Ft

K 325

3 000 E Ft

T 466

600 E Ft

K 479

600 E Ft

Nő az eszközök értéke, miközben egy másik eszköz (követelet) értéke csökken, ekközben a kötelezettség növekszik az előzetes áfával szemben.

Üzleti vagy cégérték könyvelése:

Csak akkor jelentkeznek, ha a gazdasági társaság megvásárolt egy másik céget, és az meg-szűnik, beolvad a vásárló vállalkozásba.

Az összefüggések megértése végett számértékeket is rendelünk a feladathoz.

Az eszközök átvétele könyv szerinti értékén:

T 1-3 Számlaosztály megfelelő számlái

100 000 E Ft

K 479 Különféle rövid lejáratú kötelezettségek

100 000 E Ft

Ez utóbbi számla technikai számlaként is értelmezhető, amellyel szemben lebonyolítjuk a beolvasztott társaság vagyonának átvételét.

A kötelezettségek átvállalása:

T 479 Különféle rövid lejáratú kötelezettségek

50 000 E Ft

K 44-47 Kötelezettségek számlaosztály megfelelő számlái

50 000 E Ft

A vételár kifizetése:

T 479 Különféle rövid lejáratú kötelezettségek

60 000 E Ft

K 38 Pénzeszközök

60 000 E Ft

A cégmentek aktiválása:

Ezek után a **T 479**. egyenlege **T 10** millió Ft, amely a pozitív cégmenteket jelenti:

T 115 Üzleti vagy cégmentek

10 000 E Ft

K 479 Különféle rövid lejáratú kötelezettségek

10 000 E Ft

Igy helyreáll az egyensúly (egyezőség) a vásárló mérlegében az eszközök és források között, s a technikai számla egyenlege is 0 lesz, ha mindent helyesen könyvelték.

Tértés nélküli átvétel könyvelése, ha az átadó által közölt érték 200 E Ft, a piaci érték viszont 360 E Ft:

Aktiválás:

T 113 Vagyoni értékű jogok

vagy

T 114 Szellemi termékek

300 E Ft

K 989 Egyéb vagyonomövekkel járó rendkívüli bevételek

300 E Ft

Kapcsolódó áfa elszámolása:

T 466 Előzetesen felszámított áfa

60 E Ft

K 479 Különféle rövid lejáratú kötelezettségek

60 E Ft

A rendkívüli bevétel időbeli elhatárolása. Alapában, ha az eszközt nem használják fel, teljes egészében a tárgyévben:

T 989 Egyéb vagyonomövekkel járó rendkívüli bevételek

300 E Ft

K 483 Halasztott bevételek passzív időbeli elhatárolása

300 E Ft

Passzív időbeli elhatárolás megszüntetése:

A 483. számla (passzív időbeli elhatárolás megszüntetése) visszavezetése arányosan történik időről időre az értékcsoportokeméséhez kötődve. Feltételezve, hogy az értékcsoportok-
nés összege egy adott eszközre 60 E Ft/év, egy évre jutó visszavezetés.

T 483 Halasztott bevételek

60 E Ft

K 989 Egyéb vagyonomövekkel járó rendkívüli bevételek

60 E Ft

A 300 E Ft bruttó értékű passzív időbeli elhatárolását így 5 év alatt kell megszűntetni, mindig a rendkívüli ráfordításokkal szemben. Értelmezzerűen, ha az eszköz előbb kike-
rül az állományból (eladás, apport stb.) akkor azzal együtt a maradék időbeli elhatárolá-
sát is ki kell vezetni.

Tőkekirovás (más társaságból) immateriális javak átvételével

Cégmegszűnés esetén:

Részeseés kiveseése könyv szerinti értéken:

T 884 Tőkekirovással történő tökeleszállításnál a bevont részeseés

nyilvánartás szerinti értéke

K 17 Tulajdonosi részeseésst jelentő befektetések (tartós részeseésst)

Átvett javak aktíválása (vagyonfelosztási javaslat értékelesse szerinti):

T 113 Vagyoni értékű jogok

vagy

T 114 Szellermi termékek

K 984 Tőkekirovással történő tökeleszállításnál a bevont részeseésst

névértéke fejében átvett eszközök értéke

Áthartott áfa elszámolása:

(Bizonylata a számla):

T 466 Előzetesen felszámított általános forgalmi adó

K 479 Egyéb rövid lejártú kötelezettségek

Jegyzett töke leszállítása esetén annál a cégél, ahol tulajdonos a mi társaságunk:

Köveelés előírása

T 321-324, 331 „Köveeleések”¹³

1 000 E Ft

K 984 Tőkekirovással történő tökeleszállításnál a bevont részeseésst

névértéke fejében átvett eszközök értéke

1 000 E Ft

T 884 Tőkekirovással történő tökeleszállításnál a bevont részeseésst

nyilvánartás szerinti értéke (a tökekirovás összegeben) 800 E Ft

K 17 Tulajdonosi részeseésst jelentő befektetések

(tartós részeseésst)

Az eszköz átvétele és aktíválása:

T 113 Vagyoni értékű jogok

vagy

T 114 Szellermi termékek

és

T 466 Előzetesen felszámított általános forgalmi adó

200 E Ft

K 458 Rövid lejártú kötelezettségek kapcsolott vállalkozással szemben

vagy

¹³ Részeseésstben lásd a számlatuttkörben! A továbbiakban az időőjelbe tett „főkönyvi számlák”
több főkönyvi számlát jelölhetnek, ahol a gazdasági eseményekhez a megfelelő számlát kell kivá-
lasztani.

K 459 Rövid lejáratú kötelezettségek egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozással szemben
1 200 E Ft

Összevétel:

T 458 Rövid lejáratú kötelezettségek kapcsoló vállalkozással szemben

vagy

T 459 Rövid lejáratú kötelezettségek egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozással szemben
1 000 E Ft

K 321–324, 331 „Követelések” részesedési viszonyban álló vállalatok felé

1 000 E Ft

Az összevétel technikai számlával is megoldható.

Afa rendezése:

T 458 200

K 38 200

Immateriális javak **átvétel** követelés ellenértéként:

A bekerülési értéket úgy könyveljük, mintha beszerzés lenne.

T 113 Vagyoni értékű jogok

vagy

T 114 Szellemi termékek

T 466 Előzetesen felszámított általános forgalmi adó

K 454 Szállítók

A követelés megszüntetése (követelés és kötelezettség összevétel):

T 454 Szállítók

K 31–33 Követelések

A követelés kivételése technikai számlával is történhet, hasonlóan az üzleti vagy cégérték könyveléséhez. Ha különbség marad, akkor a felek pénzügyileg rendezik, vagy elengedik.

4.1.2. Immateriális javak értékének (állományának) csökkenése

Immateriális javak értékcsökkenése

Terv szerinti értékcsökkenési leírás elszámolása:

T 57 Terv szerinti értékcsökkenés-leírás

K 119 Immateriális javak értékcsökkenése

Terven felüli leírás elszámolása:

Ha az eszköz használatban marad, de a piaci értéke lényegesen csökkent – **nem költség**, hanem **egyéb ráfordításként könyveljük!**

T 866 Értékvesztés, terven felüli értékcsökkenés

K 118 Immateriális javak terven felüli értékcsökkenése és annak visszatérása

Terven felüli leírás visszairatása:

A terven felüli leírást vissza kell írni, ha nem állnak fenn azok az okok, amelyek a leírást szükségessé tették, és a visszairatható összeg jelentős. Egyéb bevétel lesz.

T 118 Immaterialiális javak terven felüli értékcsoökkentése

K 966 Visszaírt terven felüli értékcsoökkentés

Mint ahogy azt korábban értelmeztük, az értékcsoökkentés elszámolása után két (vagy három) számla összevont egyenlege adja meg a nettó értéket (mérlegérték). Az immaterialiális javak mérlegértékét a 111–115. számlák (bruttó érték), a 118. és 119. Immaterialiális javak terven felüli és terven szerinti értékcsoökkentése számlák összevont egyenlege adja. (Az értékhelyesbítést később tárgyaljuk.)

Két számla esetén:

T	E.	220 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése
K	E.	40 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése
K	E.	40 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése
K	E.	40 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése
K	E.	40 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése
K	E.	40 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése
K	E.	40 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése
K	E.	40 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése
K	E.	40 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése
K	E.	40 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése
K	E.	40 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése
K	E.	40 000

Nettó érték = 180 000 Ft (220 000 – 40 000)

Három számla esetén:

T	E.	300 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése
K	E.	50 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése
K	E.	50 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése
K	E.	50 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése
K	E.	50 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése
K	E.	50 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése
K	E.	50 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése
K	E.	50 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése
K	E.	50 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése
K	E.	50 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése
K	E.	50 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése
K	E.	50 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése
K	E.	50 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése
K	E.	50 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése
K	E.	50 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése
K	E.	50 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése
K	E.	50 000
K	T	Immaterialiális javak terven szerinti értékcsoökkentése

Nettó érték = 150 000 Ft (300 000 – 50 000 – 100 000)

T	E.	100 000
K	T	Immaterialiális javak terven felüli értékcsoökkentése
K	E.	100 000
K	T	Immaterialiális javak terven felüli értékcsoökkentése
K	E.	100 000
K	T	Immaterialiális javak terven felüli értékcsoökkentése
K	E.	100 000
K	T	Immaterialiális javak terven felüli értékcsoökkentése
K	E.	100 000
K	T	Immaterialiális javak terven felüli értékcsoökkentése
K	E.	100 000
K	T	Immaterialiális javak terven felüli értékcsoökkentése
K	E.	100 000
K	T	Immaterialiális javak terven felüli értékcsoökkentése
K	E.	100 000
K	T	Immaterialiális javak terven felüli értékcsoökkentése
K	E.	100 000
K	T	Immaterialiális javak terven felüli értékcsoökkentése
K	E.	100 000
K	T	Immaterialiális javak terven felüli értékcsoökkentése
K	E.	100 000
K	T	Immaterialiális javak terven felüli értékcsoökkentése
K	E.	100 000
K	T	Immaterialiális javak terven felüli értékcsoökkentése
K	E.	100 000
K	T	Immaterialiális javak terven felüli értékcsoökkentése
K	E.	100 000
K	T	Immaterialiális javak terven felüli értékcsoökkentése
K	E.	100 000
K	T	Immaterialiális javak terven felüli értékcsoökkentése
K	E.	100 000
K	T	Immaterialiális javak terven felüli értékcsoökkentése
K	E.	100 000
K	T	Immaterialiális javak terven felüli értékcsoökkentése
K	E.	100 000
K	T	Immaterialiális javak terven felüli értékcsoökkentése
K	E.	100 000
K	T	Immaterialiális javak terven felüli értékcsoökkentése
K	E.	100 000
K	T	Immaterialiális javak terven felüli értékcsoökkentése
K	E.	100 000
K	T	Immaterialiális javak terven felüli értékcsoökkentése
K	E.	100 000
K	T	Immaterialiális javak terven felüli értékcsoökkentése
K	E.	100 000
K	T	Immaterialiális javak terven felüli értékcsoökkentése
K	E.	100 000

Az immateriális javak mennyiségi csökkenései

Értékesítés elszámolása:

A befektetett eszközök értékesítését **nem** tekintjük a vállalkozások **alaptevékenységéhez** tartozó **rendszeres** gazdasági eseménynek, ezeket az eszközöket nem eladás céljából szerezte be, hanem azért, hogy tartósan használja őket. Ezért az immateriális javak és tárgyi eszközök eladásából nem árbevétel, hanem **egyéb bevétel** keletkezik.

Az értékesítés elszámolása:

T* 31 Követelések áruszállításból és szolgáltatásból (vevők)
K 961 Értékesített immateriális javak, tárgyi eszközök bevétele
K 467 Fizetendő általános forgalmi adó
 *Készpénzes eladás esetén: T 381.

Nettó érték kivzetése két lépésben
 Bruttó érték kivzetése:

T 861 Értékesített immateriális javak, tárgyi eszközök könyv szerinti értéke
K 113 Vagyoni értékű jogok
 vagy
K 114 Szellemi termékek
 Értécsökkenés kivzetése:

T 119 Immaterális javak terv szerinti értécsökkenése
K 861 Értékesített immateriális javak, tárgyi eszközök könyv szerinti értéke
 Ha van terven felüli értécsökkenés ugyanígy vezetjük ki.
 Példa:
 Értékesítettünk egy szellemi terméket 600 E Ft-ért, aminek bruttó értéke 700 E Ft, az eddig elszámolt értécsökkenés 250 E Ft.

Értékesítés:

T 31	600 E Ft
vagy	
T 38	500 E Ft
K 961	100 E Ft
K 467	700 E Ft
T 861	700 E Ft
K 114	250 E Ft
T 119	250 E Ft
K 861	250 E Ft

A 961. és 861. számla egyenlegeinek különbsége jelzi, hogy a vállalkozás 50 E Ft nyereséget ért el az eladásból.

Apportbevitel (más vállalkozásba) könyvelése:

Az **apportálás** (a számviteli törvény szerint) jellege miatt **rendkívüli gazdasági eseménynek minősül, mert tökémművel.**

Ha a vállalkozás **apportál**, akkor tulajdonosi részesedést szerez egy másik társaságban. Részesedés aktiválása:

T 17 Tartós részesedés

K 981 Társaságba bevitt eszközök létesítő okiratban meghatározott értéke

Ezt a tételt a cégbiztonsági bejegyzéskor könyveljük. A gyakorlatban a bejegyzést megelőző időszakban egy technikai számlán tartjuk nyilván. Pl.: T 366 – K 17.

Afa elszámolása:

Az apporthoz áfafigyelési kötelezettség köti, amely az apportáló követelése lesz az alapított vállalkozással szemben:

Afa áthárítása:

T 321–324, 331 „Követelések kapcsoló vállalkozással szemben”

K 467 Fizetendő általános forgalmi adó

Ha az áfát elengedik:

T 889 Egyéb vagyonszükségességek járó rendkívüli ráfordítások

K 321–324, 331 „Követelések kapcsoló vállalkozással szemben”

Az eszköz kivételése:

T 881 Társaságba bevitt eszközök nyilvántartás szerinti értéke

K 113 Vagyoni értékű jogok

vagy

K 114 Szellemi termékek

T 119 Immatériális javak terv szerinti értékesíthetősége

K 881 Társaságba bevitt eszközök nyilvántartás szerinti értéke

Példa:

Egy szellemi termék apportlista szerinti értéke 200 E Ft, bruttó értéke 500 E Ft, eddig elszámolt (terv szerinti) értékesíthetősége 380 E Ft.

T 17

K 981

T 321–324, 331

K 467

T 881

K 113

Az értékesíthetőségek könyvelése:

T 119

K 881

380 E Ft

380 E Ft

500 E Ft

500 E Ft

40 E Ft

40 E Ft

200 E Ft

200 E Ft

Ha elengedik az áfát:

T 889

K 32

40 E Ft

40 E Ft

Az apportálásból fakadóan a vállalkozás tárgyiidőszaki eredménypozíciója 80 E Ft-tal javult (ez csak 40 E Ft, ha az áfát elengedi).

Ennyi a 98. és 88. számlacsoportok összevont egyenlegének változása.

Selejtezés, leltárhány, káresemény könyvviteli elszámolása:

(Az eszköz kikerül az állományból.)

Ha feleslegessé, használhatatlanná válik stb. egy eszköz, akkor kislejtezik. A kislejtezés kori **nettó értéket egyéb ráfordításként** számolják el (két lépésben).

A bruttó érték kivezetése a könyvekből:

T 866 Értékvesztés, terven felüli értékcsökkenés

K 114 Szelllemi termékek

Az értékcsökkenés kivezetése:

T 119 Immatériális javak értékcsökkenése

K 866 Értékvesztés, terven felüli értékcsökkenés

Térítés nélküli eszközátadás főkönyvi elszámolása:

A számviteli törvény szerint rendkívüli esemény, ezért **rendkívüli ráfordítás**ként kell elszámolni. (Profitra törekvő szervezeteknél nem racionális, térítés nélkül átadni nem szokásos.)

Nettó érték kivezetése két lépésben:

T 889 Egyéb vagyonszőkkenéssel járó rendkívüli ráfordítások

K 113 Vagyoni értéku jogok

vagy

K 114 Szelllemi termékek

T 119 Immatériális javak terv szerinti értékcsőkkenése

K 889 Egyéb vagyonszőkkenéssel járó rendkívüli ráfordítások

Az áfatörvény alapján a térítésmentes átadás is áfakőteles, méghozzá a piaci érték alap-ján (a vállalkozás a megajándékozottra hárítja át az áfát).

T 368 Külfönféle egyéb követelesek

K 467 Fizetendő általános forgalmi adó

Példa:

Az átadott szelllemi terméku bruttó értéke 200 E Ft, értékcsőkkenés 100 E Ft, piaci értéke 120 E Ft – benne van az áfa:

A nettó érték kivetése:

T 889 200 E Ft

K 114

200 E Ft

T 119

100 E Ft

K 889

100 E Ft

Ha az áfát áthárítják:

T 368

20 E Ft

K 467

20 E Ft

Ha befolyik az áthárított áfa:

T 384

20 E Ft

K 368

20 E Ft

Áfa kiszámítása: $120/6 \cdot 0,2/1,2 = 20$.

4.2. Tárgyi eszközök könyvelési tételei

4.2.1. Tárgyi eszközök állománynövekedései

Beruházás (beszerzés, létesítés, felújítás)

A tárgyi eszközök gyarapodása a beruházás. A pénzügyi lízing keretében beszerzett eszköz is beruházásnak minősül, ugyanúgy, ahogyan az apportátívvel is az, amelyhez további beruházási ráfordítások kötődhetnek.

A beruházás vagy új, addig még nem létező eszközt hoz létre, vagy a már meglévő eszköz használatosságát állítja helyre, vagy növeli meg az élettartamát, esetleg új funkcióra teszi képessé stb. (Ez utóbbi folyamat a felújítás.)

A beruházás lehet saját kivitelezésű, idegen vállalkozó által létrehozott és a kettő kombinációja.

A beruházás finanszírozás szempontjából lehet saját forrásból, idegen forrásból (jellemzően banki hiteltől) megvalósuló, illetve a kettő kombinációja. Ritkán, de előfordulhat, hogy a beruházás fedezetét ellenszolgáltatás nélkül kapott pénzeszköz képezi részben vagy egészben, ez utóbbiaknak mindig lesz(van) eredményre gyakorolt közvetlen hatása is (ez lehet állami támogatás, más gazdálkodótól kapott ajándék stb.).

A **beszerzés** könyvviteli elszámolása:

a) A beruházási szállítók számlái alapján **gépbeszerzés, saját finanszírozással:**

T 161 Befelejezetlen beruházások

600 E Ft

vagy

T 162 Felújítások

és

T 466 Előzetesen felszámított általános forgalmi adó

120 E Ft

K 455 Beruházási szállítók

720 E Ft

vagy

K 381 Pénztár

Az előzetesen felszámított **áfa** levonható (visszaigényelhető).

Üzembe helyezés (aktíválás) bekerülési értékén:

T 13 Műszaki berendezések, gépek, járművek

K 161 Befejezettlen beruházások

A szállító **kifizetése** saját forrásból:

T 455 Beruházási szállítók

K 38 Pénzeszközök

A beruházások bekerülési értékébe minden olyan ráfordítás beletartozik, amely a beruházáshoz az üzembe helyezésig egyedileg hozzákapcsolható.

Igy a próbüzemeltetés költségei is:

T 5 Költségmerek

K 1–4 számaosztályok megfelelő számai

A próbüzemeltetés folyamán előállított, raktárra vett vagy értékesített termékek csökkentik a bekerülési értéket:

T 2 Készletek

K 581 STKA V

A próbüzemelés meg nem térült, maradék költségge növeli a beruházás értékét:

T 161 Befejezettlen beruházások

K 582 Saját előállított eszközök aktívált értéke

b) **Vegyes finanszírozású** beruházás elszámolása:

Ha a beruházás **vegyes finanszírozású** (például 50-50% arányú a saját és a banki forrás), akkor a bank előírhatja a saját pénzeszköz elköltöztetett betétszámlára helyezését.

Ez két tételből áll, mert a két betétszámlára kétféle bankértéstités alapján lehet könyvelni, amelyek időben elválhatnak egymástól. Ezért egy **technikai számlát** (389) iktatunk be.

Könyvelés az **elszámolási betétszámla bankbizonylata alapján** (terhelési értéstités):

T 389 Átvezetési számla

K 384 Elszámolási betétszámla

Könyvelés az **elkülönített betétszámla bankbizonylata alapján** (jóváírási értéstités):

T 385 Elkülönített betétszámla

K 389 Átvezetési számla

A szállító **kifizetése** (áfas áron):

T 455 Beruházási szállítók

K 385 Elkülönített betétszámla

vagy

K 444 Beruházási és fejlesztési hitelek

360 E Ft

360 E Ft

720 E Ft

360 E Ft

360 E Ft

360 E Ft

360 E Ft

100 E Ft

100 E Ft

300 E Ft

300 E Ft

400 E Ft

400 E Ft

720 E Ft

720 E Ft

600 E Ft

600 E Ft

Az egyéb tételek, az áfa elszámolása megegyezik az előzőekkel. Az aktíválás értelm-szerűen áfa nélküli értéken történik.

Természetesen a beszerzésből megvalósított beruházáshoz még sok más tétel is kötőd-het, így például a bekerülési értéket növelheti a beruházáshoz közvetlenül hozzárendel-hető szállítási, rakodási költség stb.

Például:

T 161 Befelezeten beruházások 100 E Ft

T 466 Előzetesen felszámított áfa 20 E Ft

K 455 Beruházási szállítók 120 E Ft

Vegyes kivitelezésű (saját és idegen kivitelezés) beruházás könyvviteli elszámolása,

ha új eszközt hozunk létre:

A belső összefüggéseket számpéldával szemléltetjük (átfával).

Egy nem műszaki berendezés létesítése.

A felmerült **költségek**: bér 100 E Ft, járuléka 35 E Ft, anyag 165 E Ft, igénybe vett szolgáltatás számla szerint 120 E Ft.

Anyagfelhasználás:

T 51 Anyagköltség 165 E Ft

K 21 Anyagok 165 E Ft

Egyéb felhasznált saját termelésű készletek elszámolása (pl. félkész terméket is termel).

Ennek a könyvelési tételnek akkor van értelme, ha a vállalkozás év közben mennyiségi és értékbeni nyilvántartást vezet. (Ezeket a helyzeteket a készleteknél tárgyaljuk, il-ve részletesebben az Erdménytan – Számvitel III. jegyzetben lesz szó róla.).

T 581 Saját termelésű készletek állományváltozása

K 23 Befelezeten termelés és félkész termékek

Szolgáltatás igénybevétele:

T 52 Igénybe vett szolgáltatások költségei 100 E Ft

T 466 Előzetesen felszámított áfa 20 E Ft

K 4541 Belföldi szállítók 120 E Ft

Bérek és járulékaik elszámolása:

T 54 Bérköltség 100 E Ft

K 471 Jövedelemelszámolási számla 100 E Ft

T 56 Bérjárulékok 37 E Ft

K 471 Társadalombiztosítási kötelezettség 29 E Ft

K 463–8 Munkaadói járulékok 3 E Ft

K 4742 Szakképzési hozzájárulás 1,5 E Ft

K 463–10 Egészségügyi hozzájárulás 1,5 E Ft

(Az egészségügyi hozzájárulás időarányosan van kiszámítva egy dolgozó után, itt nem részletezett módon. Ennek mai mértéke 2007-ben 1 950 Ft/ftó/hó)

A saját tevékenységben végzett beruházáshoz kapcsolódik egy részfeladat teljesítése külső kivitelezőtől, számláinak könyvelése:

T 161 Befejezettlen beruházások

200 E Ft

T 466 Előzetesen felszámított áfa

40 E Ft

K 455 Beruházási szállítók

240 E Ft

Import eszköz beszerzése (nem EU-ból):

Feltételezzük, hogy ez is kapcsolódik a beruházáshoz (külföldi szállító 2 000 EUR).

A külföldi szállító devizás számlaösszeget a számlavezető bank átlagárfolyamán (250 Ft/EUR) számítják át Ft-ra. (Ezt az árfolyamot választotta a vállalkozás a számviteli politikájában.)

T 161 Befejezettlen beruházások

500 E Ft

K 455 Beruházási szállítók

500 E Ft

Vám, illeték és vámkezelési díj elszámolása (a VPOP – Vám- és Pénzügyőrség Országos Parancsnoksága – határozata, kivetése alapján):

T 161 Befejezettlen beruházások

120 E Ft

K 465 VPOP elszámolási számla

120 E Ft

Importhoz kötődő áfa („vám-áfa”, amelyet általában a VPOP állapít meg és vet ki) elszámolása:

T 368 Egyéb követelések

124 E Ft

K 465 VPOP elszámolási számla

124 E Ft

Az import után az áfát a számla szerinti ár- és vámkezelési terhek együttes összege alapján állapítja meg a VPOP. Az áfát a VPOP-hez kell befizetni, de a befizetéssel egy időben le is vonható, amennyiben a vállalkozás a határozatot is kézhez vette, és egyébként van levonási joga:

T 465 VPOP elszámolási számla

124 E Ft

K 384 Elszámolási betétszámla

124 E Ft

(A többi jogcímen felmerült kötelezettségeket ugyanígy kell átutalni a VPOP-nak.)

T 465 VPOP elszámolási számla

120 E Ft

K 384 Elszámolási betétszámla

120 E Ft

A megfizetett áfa átvezetése:

T 466 Előzetesen felszámított áfa

124 E Ft

K 368 Egyéb követelések

124 E Ft

Látható, hogy az áfa itt is körbejárt, csak a három szereplő közül most nem kettő a vállalkozás, hanem csak egy, mert két adóhatóság került az áfa-körbe. Tehát cégünk megfizeti az áfát a VPOP-nak és levonásba helyezi az APFH-hal szemben. Ezért az áfa semleges adó jellege a vállalkozás számára itt így érvényesül.

Import szolgáltatás igénybevétele a beruházáshoz:

(A külföldi szolgáltató számlája szerint 300 USD, a számlavezető kereskedelmi bank átlagárfolyama a teljesítéskor 200 Ft/USD.)

T 161 Befelezetenlen beruházások

60 E Ft

K 455 Beruházási szállítók

60 E Ft

Az import szolgáltatás után fizetendő áfa elszámolása:

(Az import szolgáltatás áfáját nem az adóhatóság veti ki, nem is a külföldi szolgáltató számítja fel, mert általában nem alanya a magyar áfának, ezt önbevallás során kell megállapítani és befizetni:

$(60\,000\text{ Ft} \cdot 0,2 = 12\,000\text{ Ft})$

T 368 Egyéb követelések

12 E Ft

K 467 Fizetendő áfa

12 E Ft

Az áfa visszavezetése ugyanazon a napon, mint a levonható előzetesen felszámított áfa elszámolásának napja:

T 466 Előzetesen felszámított áfa

12 E Ft

K 368 Egyéb követelések

12 E Ft

Saját ráfordítás átvezetése:

T 161 Befelezetenlen beruházások

400 E Ft

K 582 Saját előállítású eszközök aktivált értéke

400 E Ft

Aktiválás, üzembe helyezés (az összeg $400 + 200 + 500 + 120 + 60 = 1\,280$):

T 14 Egyéb berendezések, felszerelések, járművek

1 280 E Ft

K 161 Befelezetenlen beruházások

1 280 E Ft

A saját beruházás használatbavételekor elszámolandó áfa a saját rész után:

(Ezt nem kell elszámolni, ha nem új eszközt hoztak létre, például felújításakor.)

$(400\,000\text{ Ft} \cdot 0,2 = 80\,000\text{ Ft})$

T 368 Egyéb követelések

80 E Ft

K 467 Fizetendő áfa

80 E Ft

amely még ugyanazon a napon **levonásba** helyezhető:

T 466 Előzetesen felszámított áfa

80 E Ft

K 368 Egyéb követelések

80 E Ft

Ha a vállalkozónak nincs levonási joga (például tárgyi adómentes tevékenységhez használja a tárgyi eszközt), akkor követelés helyett ráfordítás lesz belőle, és növeli az eszköz értékét. (T 161 – K 467). Természetesen ekkor a külső számlákban lévő, a VPOP-áfa sem levonható áfa, azok a beruházás értékét növelnék meg.

Ha a vállalkozás az eszközöt áfaköteles és tárgyi mentes tevékenységhez is használja, akkor a beruházás áfáját meg kell osztani (például: árbevételel-arányosan). Feltételezve,

hogy az adóköteles tevékenység aránya 40% a 100 egysegnyi áfaból, 60 egysegget nem helyezhet levonásba. Ekkor a 40% könyvelése úgy történik, mint fentebb, a 60%-ot a ráfordítások között kell elszámolni.

T 867 Állami költségvetéssel elszámolt adók 48 E Ft
K 368 Különféle egyéb követelés 48 E Ft

Az áfaelszámolás különlegességeivel majd az Adótan foglalkozik.

A tárgyi eszköz felújítás hasonló tételesorokból áll, mint amilyeneket korábban bemutattunk. A gyakorlatban a **felújítás és karbantartás** elkülönítése nem egyszerű feladat, különösen, ha arra gondolunk, hogy a karbantartás költségeként azonnal elszámolható, míg a felújítást aktíválni kell. Így más lesz a tárgyévi eredményre gyakorolt hatásuk is: a karbantartás a felmerülés évében eredménycsökkentő tétel, míg a felújítás az aktívált tárgyi eszköz amortizációján keresztül, több éven át kerül elszámolásra, és csak az amortizációnak megfelelő értékben csökkenti az adott időszak eredményét.

Apportként történő átvétel:

Állományba vétel:

T 161 Befejezetlen beruházások

K 332 Jegyzett, de még be nem fizetett tőke

Cégbírósági bejegyzés után:

T 332 Jegyzett, de még be nem fizetett tőke

K 411 Jegyzett tőke

Áfa elszámolása:

T 466 Előzetesen felszámított általános forgalmi adó

K 479 Rövid lejáratú kötelezettségek

(Ha a fordulónapon állományban lesz a kötelezettség, akkor jellemzően át kell sorolni a kapcsoló vállalkozással szembeni kötelezettségek közé, esetleg már a könyveléskor is odakönyvelhetjük – 458, 459.)

Ha elengedik az áfát, akkor az átvő a rendkívüli bevételek között számolja el.

Tárgyi eszköz átvétele követelés fejében:

Az átvételt vásárlásként kell értelmezni, ezért közbe kell iktatni a 161. Befejezetlen beruházások számlát, és célszerű egy technikai számla (például 479) közbeiktatása.

Átvétel (megállapodás szerinti érték):

T 161 Befejezetlen beruházások

T 466 Előzetesen felszámított általános forgalmi adó

K 479 Technikai számla (ez más számla is lehet, illetve használata csak ajánlott)

Követelés kivételése:

T 479 Technikai számla

K 31–36 Követelések megfelelő számlái

Ha az átvett eszközérték nagyobb, mint a megszünt követelés, akkor a különbözet rendkívüli bevétel lesz, hacsak pénzügyileg nem rendezik.

T 479 Technikai számla

K 989 Egyéb vagyonomnövekedéssel járó rendkívüli bevételek

Aktiválás:

T 12-16 Tárgyi eszközök

K 161 Befelejezetlen beruházások

Térítés nélküli átvétel, találati többlet:

Allományba vétel:

T 161 Befelejezetlen beruházások

K 989 Egyéb vagyonomnövekedéssel járó rendkívüli bevételek

Időbeli elhatárolás (aktíválás után):

T 989 Egyéb vagyonomnövekedéssel járó rendkívüli bevételek

K 483 Halasztott bevételek

Az elhatárolást az értékcsoportok elszámolásával egyidejűleg kell fokozatosan megszüntetni annak arányában (T 483/K 989).

Vásárolt készlet átminősítése tárgyi eszközözzé:

T 161 Befelejezetlen beruházások

K 21-22 Anyagok

vagy

K 26-28 Áruk

majd

T 12-15 Tárgyi eszközök

K 161 Befelejezetlen beruházások

Saját termelésű készlet átminősítése tárgyi eszközözzé¹⁴:

„Készletcsoportok” elszámolása:

T 581 Saját termelésű készletek állományváltozása

K 25 Késztermékek

„Átminősítés” árúvá:

T 26-28 Áruk

K 582 Saját előállítású eszközök aktívált értéke

„Áru” kivételése: (Ennek magyarázatát lásd a készleteknél!)

T 161 Befelejezetlen beruházások

K 26-28 Áruk

¹⁴ Az 581 és az 582 számlák tartalmát és könyvelési tétteleit az Eredménytanban ismertetjük.

Aktívált tárgyi eszközként:

T 12-15 Tárgyi eszközök

K 161 Befejezettlen beruházások

Tenyészállatok állománynövekedései:

Vásárlás:

T 161 Befejezettlen beruházás

T 466 Előzetesen felszámított általános forgalmi adó

K 455 Beruházási szállítók

Vásárolt állatok aktiválása:

T 15 Tenyészállatok

K 161 Befejezettlen beruházás

Speciális tárgyeszköz-növekedés a **tenyészállattá való átsorolás:**

A novendék állat könyv szerinti értéke az állat vételének és nevelésének eddigi közvetlen költségeit összegezi.

T 581 STKÁV

K 24 Novendék, hizóállatok

T 161 Befejezettlen beruházások

K 582 Saját előállítású eszközök aktivált értéke

T 15 Tenyészállatok

K 161 Befejezettlen beruházások

Ezt az átváltozást ugyanúgy áfaelszámolás kíséri, mint a saját kivitelezésű új eszköz létrehozását.

Végezetül az ingatlanokhoz kötődő különleges elszámolásokról mutatunk be néhányat.

Egy telek vételével együtt a telken egy épületet is vásároltak, de azt le akarják bontani. Ekkor a lebontott épület értéke a telek értékét fogja növelni, de legfeljebb a piaci érték szinjéig.

Példa:

Ingatlan adásvételi szerződés értéke áfas áron 12 000 E Ft, ebből a telek értéke 80%, az épület értéke 20%. Az épületet egy külső vállalkozó elbontja, bontási számla 900 E Ft. A telek piaci értéke 13 200 E Ft (nettó 11 000 E Ft).

T 161 Befejezettlen beruházások

10 000 E Ft

T 466 Előzetesen felszámolt áfa

2 000 E Ft

K 455 Beruházási szállítók

12 000 E Ft

Aktiválás:

T 122 Telek, telkesítés

K 161 Befejezettlen beruházások

8 000 E Ft

Lebontás:

T 161 Befejezetlen beruházás	750 E Ft
T 466 Előzetesen felszámított áfa	150 E Ft
K 455 Beruházási szállítók	900 E Ft

Ráaktiválás a telekre, 10 750 E Ft kisebb, mint 11 000 E Ft:

T 122 Telek, telkesítés	2 750 E Ft
K 161 Befejezetlen beruházás	2 750 E Ft

Különös eset az is, amikor olyan ingatlant vásárol a gazdálkodó, amelynek birtokolja a bérleti jogát. Ebben az esetben a bérleti jog nettó értéke megnöveli az épület aktiválando értékét.

Példa:

Az épület vételára 9 600 E Ft, a gazdálkodónál az épülethez kötődő vagyoni értékű jog bruttó értéke 10 000 E Ft, az eddig elszámolt értékcsokkenés 4 000 E Ft.

T 161 Befejezetlen beruházás	8 000 E Ft
T 466 Előzetesen felszámított áfa	1 600 E Ft
K 455 Beruházási szállítók	9 600 E Ft

T 161 Befejezetlen beruházás	10 000 E Ft
------------------------------	-------------

K 113 Vagyon értékű jogok	10 000 E Ft
---------------------------	-------------

T 1193 Vagyon értékű jogok értékcsokkenése	4 000 E Ft
--	------------

K 161 Befejezetlen beruházás	4 000 E Ft
------------------------------	------------

T 123 Épületek	14 000 E Ft
----------------	-------------

K 161 Befejezetlen beruházás	14 000 E Ft
------------------------------	-------------

(További változat lehetne: ha egy épületet lebontanak, mert útban van, azután pár méterrel arrább felépítik újra, akkor a lebontott épület nettó értéke az új épület bekerülési értékét fogja növelni, legfeljebb a piaci érték szintjéig.)

4.2.2. Tárgyi eszközök állománycsökkenései

Tárgyi eszközök értékcsokkenési leírásának könyvelése

Ezek a tételek költségelszámolási oldalról nagyrészt megegyeznek az immateriális javakkal leírtakkal. Az egyik eltérés, hogy a beruházásoknak nem lehet terv szerinti értékcsokkenése, csak terven felüli, amennyiben fizikai értelemben lesz értéktelenebb, de a piaci érték csökkenése miatt tilos értékcsokkenést elszámolni.

Terv szerinti értékcsokkenés elszámolása:

T 571 Terv szerinti értékcsokkenés

K 129-159 „Tárgyi eszközök értékcsokkenése” megfelelő számlái

A terven felüli értékcsokkenés egyébként ráfordítás:

T 866 Értékvesztés, terven felüli értékcsokkenés

K 128-168 „Tárgyi eszközök terven felüli értékcsokkenése és annak

visszatérítése” megfelelő számlái

A másik megjegyzés, hogy a 100 E Ft egyedi érték alatti tárgyi eszköz már az üzembekelvezéskor egy összegben (100%-ig) leírható, a vállalkozás döntésétől függetlenül (azonban az analitikus nyilvántartásban szerepeltetni kell az eszközt a kiseljejtésig, bár mérlegértéke 0).

A beszerzés könyvelése már ismeretes: T 161, 466, K 454 vagy 455.

Ezután elszámoljuk az üzembekelvezést a 161. számlával szemben, majd:

T 12-14 Tárgyi eszközök 70 E Ft

K 161 Befektetetlen beruházás 70 E Ft

és

T 572 Használatba vételkor egy összegben elszámolt értékcsökkenési leírás 70 E Ft

K 129-159 „Tárgyi eszközök értékcsökkenése”

megfelelő számlái 70 E Ft

Az értékesítés (lásd immateriális javaknál) a tárgyi eszközöknél is **egyéb ráfordítás és egyéb bevétel**. (Ezeket nem ismételjük meg, csak az esetleges kapcsolódó tételeket.)

Emlékeztetőül: elszámoljuk az értékesítést bruttó értékben, majd kivezetjük a nettó értéket és a bruttó értéket, végül kivezetjük az értékcsökkenést.

A tárgyi eszköz értékesítésével kapcsolatban további külső és belső ráfordítások, költségek merülhetnek fel (például leszerelés, szállítás).

Más vállalkozó által számlázott összeg elszámolása:

T 52 Igénybe vett szolgáltatások 40 E Ft

T 466 Előzetesen felszámított áfa 8 E Ft

K 4541 Belöldi szállítók

A saját felmerült költségek elszámolása:

T 51-57 Költségnekem

15 E Ft

K 1-4 számlaosztály megfelelő számlája

15 E Ft

Apportálás:

Kivezetés az állományból:

T 881 Társaságba bevitt eszközök nyilvántartás szerinti értéke

K 12-16 Tárgyi eszközök (nettó érték)

T 129-159 „Tárgyi eszközök értékcsökkenése” megfelelő számlái

K 881 Társaságba bevitt eszközök nyilvántartás szerinti értéke

„Ellenérték” a részesedés létesítő okirat szerinti értéke:

T 17 Tartós részesedés...

K 981 Társaságba bevitt eszközök létesítő okiratban meghatározott értéke

Afa elszámolása (az áfa alapja a piaci érték, tehát az apportértékkel azonos vagy nagyobb):

T 32 „Követelések kapcsoló vállalkozással szemben” megfelelő számlája
(369 Egyéb követelés is lehetne)

K 467 Fizetendő általános forgalmi adó

Átminősítés forgóeszközzé:

Ha a vállalkozás rosszul ítélte meg azt az időintervallumot, amely alatt az eszközt használni fogja, vagy az eszköz már nem tölti be az eredeti rendeltetését, akkor utólag is átminősítheti valamilyen forgóeszközzé. Például olyan termék termelésénél használt gépsornál lehet indokolt, amelynek termelésével véglegesen felhagytak.

Már használatba vett, részben amortizált eszköz átsorolása, ha a továbbiakban alkaterészként hasznosítja a vállalkozás:

A bruttó érték átvezetése:

T 21–22 Anyagok

K 12–15 Tárgyi eszközök

A már elszámolt értékcsokkénés átvezetése:

T 129, 139, 149, 159 „Tárgyi eszközök értékcsokkénése”

megfelelő számlái

50 E Ft

50 E Ft

K 21 Anyagok

A megfelelő anyagszámla egyenlegváltozása tehát 150 E Ft (200 – 50) lesz.

Kislejtetés, káresemény

A leltárhányt a selejtéssel egyezően könyveljük. A dolgozói kártérítés elszámolását a készleteknél mutatjuk be. Ha a kárt a biztosító fizeti, egyéb bevétel (az eszköz kivételese a 86-osra a korábbiakkal megegyező):

T 368 Különféle egyéb követelések

K 968 Biztosító által visszatérítendő kártérítés összege

4.3. Befektetett pénzügyi eszközök könyvelése

A befektetett pénzügyi eszközök könyveléséből az alapokhoz tartozó leglényegesebbeket tekintjük át, a többi a forgóeszközök tárgyalásánál mutatjuk be. A pénzügyi eszközök köz ködően átszámlálás nem merül fel. Ezek a gazdasági események, ha az eredményhez kötődnek, akkor a pénzügyi műveletek bevételeit vagy a pénzügyi műveletek ráfordításait növelik. A pénzügyi gazdasági események nem átlások, tárgyi adomén-tesek.

4.3.1. A befektetett pénzügyi eszközök állománynövekedése

Részesedés szerzése gazdasági társaság alapításakor, illetve jegyzett tőke növekedésekor **pénzbefizetéssel**:

Pénzbefizetés:

T 366 Részesedésekkel, értékpapírokkal kapcsolatos követelések

K 38 Pénzeszközök

Cégbíróági bejegyzés után:

T 171 Tartós részesedés kapcsoló vállalkozásban

vagy

T 172 Egyéb tartós részesedés

K 366 Részesedésekkel, értékpapírokkal kapcsolatos követelések

Részesedés szerzése eszközök adunk tulajdoni hányadért):

Az eszköz kivételése:

T 881 Társaságba bevitt eszközök nyilvántartás szerinti értéke

K 1–3 Eszközök

Ha az eszköz tárgyi eszköz vagy immateriális jószág, akkor a nettó érték kivételése két lépésben történik – bruttó és értékcsökkenési leírás, ahogy korábban tárgyaltuk.

Az eszköz elszámolása követeléseként a cégbíróági bejegyzésig:

T 366 Részesedésekkel, értékpapírokkal kapcsolatos követelések

K 981 Társaságba bevitt eszközök létesítő okiratban meghatározott értéke

Apport áfája (figyelem, itt nem a kapott részesedésnek van áfája!):

T 368 Különféle egyéb követelések

K 467 Fizetendő áfa

Ha az áfát utána elengedik, a már ismert módon könyveljük.

Cégbíróági bejegyzés után:

T 17 Tartós részesedés...

K 366 Részesedésekkel, értékpapírokkal kapcsolatos követelések

Részesedések vásárlása (könyvelése beszerzési értékén):

T 17 Tartós részesedés

K 38 Pénzeszközök

Ha a részesedés megvásárlásával a vállalkozás közvetlen irányítást szerez (75% feletti tulajdoni hányadhoz jut), akkor az üzleti vagy cégtérlek is keletkezhet. Ekkor el kell számolni még a 155 Üzleti vagy cégtérlek számla Tartozik oldalára is a különbséget. Negatív üzleti vagy cégtérlek esetén pedig a 969 Különféle egyéb bevételek Követel oldalára kell könyvelni a kimutatott „badwill”-t. Ezt a „bevétel” el kell határolni.

T 969 Különféle egyéb bevételek

K 483 Halasztott bevételek

(A „megvásárolt” cég vagyona a legújabb szabályozás szerint piaci értéken kell értékelni, utána kell összevetni az „új” saját tőkével, a vételárral, és ha így különbség alakulna ki akkor beszélhetnénk cégtérlekről. Ezen kérdéskört részletesen e jegyzetben nem tárgyalhatjuk.)

Példa opciós jog mellettti részvenyvásárlásra:
A vállalkozás 10 E Ft-ért vételi **opciós** jogot vett 10 db **részvény vásárlására**. A jogot érvényesítette, és vásárolt 10 E Ft névértékű értékpapírból 10 db-ot, 12 E Ft/db árfolyamon.

Az opciós jog vétele:

T 368 Különféle egyéb követelés

10 E Ft

K 38 Pénzeszközök

10 E Ft

A vásárlás elszámolása:

T 17 Tulajdoni részesedést jelentő befektetések (tartós részesedés) 120 E Ft

K 38 Pénzeszközök 120 E Ft

Az opciós jog vételárának aktiválása (része lesz a bekerülési értéknek, amely így 130 E Ft lesz):

T 17 Részesedések

10 E Ft

K 368 Egyéb követelések

10 E Ft

Ha a vállalkozás mégsem veszti meg a részvényeket, az opciós díj elvész, el kell számolni pénzügyi ráfordításként.

T 877 Egyéb árfolyamvesztések, opciós díjak

10 E Ft

K 368 Egyéb követelés

10 E Ft

Tulajdonosi részesedés szerzése követelés fejében:

Cél szerű egy technikai számla nyitása, amelyen az elszámolás történik.

Tulajdonosi részesedés aktiválása vagyonfelosztási javaslat, csődegyezség illetve más megállapodás szerinti értékben:

Részesedés állományba vétele:

T 17 Tartós részesedés...

K 4799 Technikai számla

Követelés kivételése:

T 4799 Technikai számla

K 31-35 „Követelések”

Hitelezési veszteség elszámolása, ha a részesedés értéke kisebb az elengedett követelés értékénél:

T 869 Különféle egyéb ráfordítások

K 4799 Technikai számla

Ha a részesedés értéke meghaladja az elengedett követelést:

T 4799 Technikai számla

K 989 Egyéb vagyonomnövekedéssel járó rendkívüli bevételek

Részesedés átvétele apportként:

T 17 Tartós részesedés...

K 332 Jegyzett, de még be nem fizetett tőke

Később a cégbíróvági bejegyzéskor: T 332/K 411.

Forgatási célú üzlet rész átszórása tartós részesedéssé:

T 171 Tartós részesedés...

K 37 Forgatási célú értékpapírok**Részesedés térítés nélküli átvétele:**

T 17 Tartós részesedés...

K 989 Egyéb vagyonomövekedéssel járó rendkívüli bevételek

Kapcsolódó tétel:

T 989 Egyéb vagyonomövekedéssel járó rendkívüli bevételek**K 483** Halasztott bevételek

Halasztott bevétel visszavezetése részben vagy egészben eladáskor, értékesztéskor stb.

Befektetett eszközként nyilvántartott, hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok álló-

mányomövekedései:Hitelviszonyt megtestesítő **értékpapír vásárlása** számpéldával (kamattal csökkentett értékben). A vételárban lévő kamatot el kell számolni az eredmény terhére, nem lehet része a bekerülési értéknek. (Itt is lehet elérés a névérték és az árfolyamérték között.)

Példa:

A vállalkozás 15 E Ft-ért vásárolt értékpapírt, kamatfizetés napja minden év április 1., vásárlás napja október 1., éves kamatláb 18%, névérték 100 E Ft, lejárat a vásárlás évét követő második évben.

Kamatkiemelés (100 E Ft $\cdot$ 0,18/12 $\cdot$ 6 = 9 E Ft – április 1-jétől szeptember 1-jéig 6 hónap tel el), így a vételár 106 E Ft (115 – 9).

Vásárlás:

T 18 Hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok

106 E Ft

K 384 Elszámolási betétszámla

106 E Ft

T 973 Befektetett pénzügyi eszközök kamata

9 E Ft

K 384 Elszámolási betétszámla

9 E Ft

Az így meghatározott kamatot a pénzügyi bevételek **Tartozik oldalára** kell könyvelni és nem a ráfordítások közé, mert a későbbiekben ugyanarra a számlára kerül a járó vagy a kapott kamat is, amely legálább ekkora lesz.Év végén elhatárolandó járó kamat (100 E Ft $\cdot$ 0,18/12 $\cdot$ 9 = 13,5 E Ft) – 04–12 hónapra.**T 391** Bevételek aktív időbeli elhatárolása

13,5 E Ft

K 973 Befektetett pénzügyi eszközök kamata

13,5 E Ft

Igy az adott évet illető kamat $13,5 \text{ E Ft} - 9 \text{ E Ft} = 4,5 \text{ E Ft}$, amely pontosan 3 havi kamat (október 1-jétől december 31-ig).

Adott kölcsön könyvelése:

A gazdálkodó hosszú lejáratra kölcsönt nyújt (például dolgozóinak lakásépítésre, de nyújthatja bárkinek, más vállalkozónak is).

T 19 Tartós kölcsönök

K 38 Pénzeszközök

Bankbetét elhelyezése egy éven túli lejáratra:

Tartós bankbetétek lekötése:

T 389 Átvezetési számla

K 38 Pénzeszközök

Bankértéstités megérkezésekor:

T 19 Tartós bankbetétek

K 389 Átvezetési számla

A kölcsönökhöz kapcsolódó kamatok és árfolyamnyereségek elszámolásával a Számviteli III. – Eredménytan kötetben foglalkozunk.

Apportátvétel elszámolása:

Allományba vétel kamat nélküli összegben:

T 18 Hiteleviszonyt megtestesítő értékpapírok

K 332 „Jegyzett, de még be nem fizetett tőke” megfelelő számlái

Nem aktiválható kamat elszámolása:

T 973 Befektetett pénzügyi eszközök kamatai, árfolyamnyeresége

K 332 „Jegyzett, de még be nem fizetett tőke”

Tőkevaltozás cégbirósági bejegyzésére nem kötelezett vállalkozás közvetlenül a jegyzett tőkével vagy a tőketartalékkal szemben könyvel a Jegyzett, de még be nem fizetett tőke számlák helyett.

Ajándék, ingyenes eszközátvétel:

(piaci értékén, de felhalmozott kamat nélküli)

T 18 Hiteleviszonyt megtestesítő értékpapírok

K 989 Egyéb vagyonomövekedséssel járó rendkívüli bevételek

Piaci értékben lévő, nem aktiválható kamat könyvelése:

T 973 Befektetett pénzügyi eszközök kamatai, árfolyamnyeresége

K 989 Egyéb vagyonomövekedséssel járó rendkívüli bevételek

A rendkívüli bevétel időbeli elhatárolása:

T 989 Egyéb vagyonomövekedséssel járó rendkívüli bevételek

K 483 Halasztott bevételek

A „csereügylet” eredményét úgy kapjuk meg, hogy a 871. és a 972. számlákra könyvelt összegek közül a kisebbet átvetjük a másikra.

T 972 Részeseadások értékesítésének árfolyamnyeresége

K 871 Befektetett pénzügyi eszközök árfolyamvesztésege

Ez veszteséges csere volt (pl., ha 120 részeseadást áldozunk fel 100 kötelezettség ellenében).

Részeseadás **átminősítése** forgóeszközzé:

T 371 Részeseadás...

K 17 Tartós részeseadás...

Az adott kölcsön törlesztésére befolyt összeg könyvelése:

(Az átutalási bankbizonylat vagy pénztárbevételei bizonylat alapján könyvelhető)

T 384 Pénzeszközök

K 19 Tartós kölcsönök

Kölcsön elengedése:

Rendkívüli gazdasági esemény:

T 889 Egyéb vagyonszőkkenéssel járó rendkívüli ráfordítások

K 19 Tartósan adott kölcsönök

A befektetett pénzügyi eszközök után járó hozamok könyvelése:

A részeseadás után járó (a bittoolt vállalkozástól), a közgyűlés (taggyűlés) által megszavazott osztalék könyvelése:

T 32 Követelések kapcsolt vállalkozással szemben

30 E Ft

K 971 Kapott, járó osztalék, részeseadás

30 E Ft

Ha a következő évben, de mérlegkészítés előtt lesz ismert az osztalék nagysága:

T 391 Bevételek aktív időbeli elhatárolása

30 E Ft

K 971 Kapott, járó osztalék, részeseadás

30 E Ft

A befektetett pénzügyi eszközök után más járandóságokat (követeléseket) a forgóeszközöknél tárgyaljuk.

Átsorolás befektetett eszközökből forgóeszközzé:

T 374 Forgatási célú hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok

K 18 Hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok

Itt nem oldjuk fel az időbeli elhatárolást, mert az értékpapír állományban marad.

Értékpapír eladása:

Kivezetés:

T 871 Befektetett pénzügyi eszközök árfolyamvesztésege

K 18 Hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok

Időbeli elhatárolás feloldása, ha van (mai szabályozás szerint nem kötelező a várható

árfolyamkülönbséget elhatárolni):

T 973 Befektetett pénzügyi eszközök kamatai, árfolyamnyeresége

K 391 Bevételek aktív időbeli elhatárolása

vagy

T 482 Költések, ráfordítások passzív időbeli elhatárolása

K 877 Egyéb árfolyamvesztések, opciós díjak

Eladási ár könyvelése:

T 38 Pénzeszközök

vagy

T 366 Részesedésekkel, értékpapírokkal kapcsolatos követelések

K 973 Befektetett pénzügyi eszközök kamatai, árfolyamnyeresége

A korábbiakban megismert összevezetési módszerrel megkapjuk az értékesítés eredmén-

nyét.

T 972 Részesedések értékesítésének árfolyamnyeresége
K 871 Befektetett pénzügyi eszközök árfolyamvesztése

Kötelezettség kiegyenlítése értékpapírral

A papír könyv szerinti értéke 100 E Ft, kötelezettség 80 E Ft (A/), illetve 110 E Ft (B/)

A/

Kivezetés:

T 871 Befektetett pénzügyi eszközök árfolyamvesztése 100 E Ft
K 18 Hitelevizsonty megtestesítő értékpapírok 100 E Ft

Kötelezettség kivezetése:

T 45–47 Kötelezettségek 80 E Ft
K 972 Részesedések értékesítésének árfolyamnyeresége 80 E Ft

A 871. és 972. számla összevezetése után megállapítható a nyereség, illetve a veszteség.

T 972 Részesedések értékesítésének árfolyamnyeresége 80 E Ft
K 871 Befektetett pénzügyi eszközök árfolyamvesztése 80 E Ft

Ebben a változatban 20 E Ft veszteség keletkezett.

B/

Kivezetés:

T 871 Befektetett pénzügyi eszközök árfolyamvesztése 100 E Ft
K 18 Hitelevizsonty megtestesítő értékpapírok 100 E Ft

Kötelezettség kivezetése:

T 45–47 Kötelezettségek 110 E Ft
K 972 Részesedések értékesítésének árfolyamnyeresége 110 E Ft

A 871. és 972. számla összevezetése után megállapítható a nyereség, illetve a veszteség. A könyvelés technikai számlával is megoldható. Ekkor a technikai számla egyenlege mutatja az elért nyereséget (K egyenleg) vagy veszteséget (T egyenleg), és az egyenleg kerül át a megfelelő számlára, veszteség esetén T 871, nyereség esetén K 972.

A/

Kivezetés:

T 379 Értékpapír-értékesítés technikai számla 100 E Ft
K 18 Hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok 100 E Ft

Kötelezettség kivételése:

T 45–47 Kötelezettségek 80 E Ft
T 379 Értékpapír-értékesítés technikai számla 80 E Ft

A 379-es számla egyenlege T 20 E Ft, ezt átvesszük a 871-esre.

T 871 Befektetett pénzügyi eszközök árfolyamvesztése 20 E Ft
K 379 Értékpapír-értékesítés technikai számla 20 E Ft

B/

Kivezetés:

T 379 Értékpapír-értékesítés technikai számla 100 E Ft
K 18 Hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok 100 E Ft

Kötelezettség kivételése:

T 45–47 Kötelezettségek 110 E Ft
T 379 Értékpapír-értékesítés technikai számla 110 E Ft

A 379-es számla egyenlege K 10 E Ft, ezt átvesszük a 972-esre.

T 379 Értékpapír-értékesítés technikai számla 10 E Ft
K 972 Részvesztések értékesítésének árfolyamnyeresége 10 E Ft

Értékpapír átadása apportként:

T 881 Társaságba bevitt eszközök nyilvántartás szerinti értéke

K 18 Hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok

T 17 Tartós részesedés...

K 981 Társaságba bevitt eszközök létesítő okiratban meghatározott értéke

Az időarányosan járó kamatot el kell számolni – ki kell emelni.

Értékpapír térítés nélküli átadása:

T 889 Egyéb vagyoncsokkeménssel járó rendkívüli ráfordítások

K 18 Hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok

A beszerzési árfolyam-különbözethez kapcsolódó időbeli elhatárolást meg kell szüntetni. Ha járó kamat is könyvelésre került, de azt nem fizetik ki, akkor azt is meg kell szüntetni.

Megsemmisült pénzügyi befektetések kivezetése:

T 8695 Hiányzó, megsemmisült részese, értékpapírok könyv szerinti értéke
K 18 Hitelevizsonty megtestesítő értékpapírok

4.3.3. Értékvesztés elszámolása és visszairatása

Az óvatosság elvéből fakadóan, ha valamely eszköz piaci ára, **árfolyama tartósan ki-sebb**, mint a könyv szerinti értéke, le kell értékelni, és a különbséget a pénzügyi műve-letek ráfordításaként el kell számolni.

Ha egy részvény tőzsdei árfolyama a mérlegkészítés időpontját megelőző egy évnél régebben alacsonyabb a könyv szerinti értéknél, akkor – **fő szabályként** – az ismert piaci értékre kell leértékelni. Például könyv szerinti értéke 1 200 Ft a piaci árfolyam több mint egy évig folyamatosan alacsonyabb ennél, a **mérlegkészítési árfolyam** 1 000 Ft-ra le kell értékelni és 200 Ft pénzügyi ráfordítást kell elszámolni (felteve, hogy a számviteli politika szerint a jelentős változás küszöbértéke 10%-os eltérésnél van).

T 874 Részesedések, értékpapírok értékvesztése

200 Ft

K 179 Részesedések értékvesztése és visszairatása

200 Ft

Ha már nem állnak fenn a leértékelés okai, a következő év végén visszairadjuk az érték-vesztést, legfeljebb a piaci érték és korábbi leírás mértékéig.

A fenti példa folytatása. Piaci árfolyam 1250 Ft. A differencia jelentős (250/1000 na-gyobb, mint 10%). Visszaírt csak 200 Ft értéket lehet.

T 179 Részesedések értékvesztése és visszairatása

200 Ft

K 974 Részesedések, értékpapírok értékvesztésének visszairatása

200 E Ft

Értelmezés: jellemzően a leírás és a visszairatás között már elteltek legalább egy év.

5. Értékheylesítés és értékelési tartalek

A számviteli törvény korábbi módosítása (1997) megteremtette a lehetőséget annak, hogy a vállalkozások a befektetett eszközök egy részét felértékeljék, ha a piaci érték jelentősen és tartósan magasabb, mint a könyv szerinti érték. A kettős könyvvitelt vezető vállalkozá-sok számára így nyitva áll a lehetőség, hogy a befektetett eszközök egy részét **decem-ber 31-i fordulónappal piaci értéken értékeljék, így akár fel is értékelhetik** (ez a számviteli politikában rögzítendő választás). Ez vonatkozhat a vagyonegyértékű jogra, a szellemi termékre, a tárgyi eszközökre (az előlegek, a beruházás kivételével) és a részese-ésekre.

Fő szabály: a piaci értékre leértékelni mindig kötelező, visszaértékelni akkor kell, ha lényeges a visszarendeződés – egy, az éves beszámolót készítő számára kötelező, az

egyszerszerűsített éves beszámolót készítőnél saját döntésétől függ. A piaci értékre történő felértékelés csupán lehetőség, így a vállalkozás döntésétől függ.

A felértékelésnek szigorú szabályai vannak, amelyek közül talán a legfontosabb, hogy **bejegyzett könyvvizsgáló hitelesítése** nélkül nem hajtható végre. Másrészt, a felértékelés a törvény nem engedti úgy végrehajtani, hogy ezzel az eszközöknek új könyv szerinti értéke alakuljon ki, hanem a különbözetest elkülönítve kell kezelni egészen a megszűnéséig, illetve az eszköz állományból való kikerüléséig, mint **értékheylesbítést** (ez természetesen a mérlegben is így kap helyet). Harmadrészt a mérlegegyezőség követelményéből fakadóan a felértékelés miatt a saját tőke elemei között megjelenik az **értékelési tartalék**, tehát a felértékelésnek **nincs hatása az eredményre**.

Az értékelési tartalék **csak pozitív összeg** lehet. Ha a befektetett eszköz piaci áron való értékelése leértékelődést eredményezne, akkor a terven felüli értécsökkenés, értékvészítés szabályait kell alkalmazni. Természetesen az évenkénti újraértékelés eredményének meg kell jelennie a mérlegben, amely vagy növeli, vagy csökkenti az értékheylesbítést és az értékelési tartalékot (az utóbbi esetben legfeljebb nulla értékig).

Példa:

Egy kft. adott ingatlanának értéke könyv szerinti (nettó) értéke 5 millió Ft a tárgyév végén, ennek hitelesíthető piaci értéke 20 millió Ft, akkor a társaság felértékelheti az ingatlant erre a szintre. Ezután a könyvekben továbbra is 5 millió Ft értékben szerepel az ingatlan, de melléte megjelenik 15 millió forint értékheylesbítés is, valamint a saját tőke részeként 15 millió Ft értékelési tartalék.

A következő év végén a könyv szerinti érték 4 millió Ft-ra csökken, a tárgyévi amortizáció 1 millió Ft volt. Fordulónapon ismét megállapítjuk a piaci értéket:

- ha az például 19 millió Ft, akkor nincs könyvelési teendőnk az értékheylesbítéssel kapcsolatban,
- ha ennek összege több, mint 19 millió Ft, akkor a különbséggel növekedni fog az értékheylesbítés összege valamint az értékelési tartalék, a többletet könyvelünk is kell a fentiek alapján,
- ha kevesebb, mint 19 millió, de legalább 4 millió, akkor is könyvelünk kell, csak az előzővel ellentétben, a 19 millió és a 4 millió különbséget,
- ha az új piaci érték 4 milliónál is kisebb, akkor viszont terven felüli értécsökkenést kell elszámolni a piaci és a könyv szerinti érték különbsége alapján, miközben meg kell szüntetni az értékheylesbítést és az értékelési tartalékot, mind a 15 millió forintot.

5.1. Az értékelési tartalék könyvelése

Példa:

A vállalkozás piaci értéken értékeli a járműveket. Az egyik jármű bruttó értéke 10 000 E Ft, az eddig elszámolt értécsökkenés 8 000 E Ft (könyv szerinti nettó érték tehát 2 000 E Ft), az éves értécsökkenés 1 000 E Ft. Az eszköz piaci értéke 5 000 E Ft, a különbség tehát 3 000 E Ft:

T 137 Műszaki berendezések, gépek, járművek értékhelyesbítése	3 000 E Ft
K 417 Értékelési tartalék	3 000 E Ft
A következő évi amortizáció 1 000 E Ft volt, így a jármű eredeti könyv szerinti nettó értéke 1 000 E Ft-ra csökkent, tényleges piaci értéke ekkor 2 500 E Ft. (1 500 E Ft – 3 000 E Ft = – 1 500 E Ft, ezt kell könyvelni értékhelyesbítés csökkentésként).	
T 417 Értékelési tartalék	1 500 E Ft
K 137 Műszaki berendezések, gépek, járművek értékhelyesbítése	1 500 E Ft
Így az értékelési tartalék összege 1 500 E Ft-ra csökkent, amelyhez, ha hozzáadjuk a könyv szerinti nettó értéket (1 000 E Ft), akkor 2 500 E Ft piaci értéket kapunk. Ha a járművet ebben a pillanatban eladják 2 400 E Ft összegért, akkor a már megismert módon a 86. és 96. számlacsoporton keresztül el kell vgezni az értékesítés könyvelését.	
T 311 Vevők	2 400 E Ft
K 961 Értékesített immateriális javak és tárgyi eszközök	2 000 E Ft
K 467 Fizetendő áfa	400 E Ft
Bruttó érték kivetése:	
T 861 Értékesített immateriális javak és tárgyi eszközök	10 000 E Ft
könyv szerinti értéke	
K 13 Műszaki berendezések, gépek, járművek	10 000 E Ft
Értékcsokkkenési leírás kivetése:	
T 139 Műszaki berendezések, gépek, járművek értékcsokkkenése	9 000 E Ft
K 861 Értékesített immateriális javak, tárgyi	9 000 E Ft
eszközök könyv szerinti értéke	
A 961. és 861. számlák összevont egyenlege 1 500 E Ft nyereséget mutat, amely meg- egyezik a jármű becsült értékhelyesbítésével.	
T 417 Értékelési tartalék	1 500 E Ft
K 137 Műszaki berendezések, gépek, járművek értékhelyesbítése	1 500 E Ft
Az értékhelyesbítést és az értékelési tartalékot addig kell könyvelni, amíg az eszköz állományban van, és értélemszerűen, amíg az pozitív érték nagyság. Az értékhelyesbítés megszűntére így nemcsak eladásakor, hanem bármilyen elidegenítéskor sor kerül (ap- port, elajándékozás, megsemmisülés stb.).	

III. FORGŐESZKÖZÖK

„A forgőeszközök csoportjába a mérlegben a készleteket, a vállalkozó tevékenységét nem tartósan szolgáló követeléseket, hitelviszonyt megtestesítő értékpapírokat, tulajdoni részesedést jelentő befektetéseket, pénzeszközöket kell besorolni.” Szt. 28. § (1)

A besorolás független az eszközök egyedi értékétől, kizárólag a tevékenységet szolgáló használati idő alapján történik.

I. A forgőeszközök mérlegtételei

Csoportosítása az alábbi táblázatban látható:

FORGŐESZKÖZÖK B			
KÉSZLETEK	B.I.	Anyagok	B.I.1.
Befjezetlen termelés és félkész termékek	B.I.2.	Követelések kapcsolattal vállalkozással szemben	B.II.2.
Növendék, hízó- és egyéb állatok	B.I.3.	Követelések egyébrészesedési viszonyban lévő vállalkozással szemben	B.II.3.
Késztermékek	B.I.4.	Váltokövetelések	B.II.4.
Áruk	B.I.5.	Egyébr követelések	B.II.5.
Készletekre adott előlegek	B.I.6.	Követelések értékelési különbözete	B.II.6.
		Származékos üzletek pozitív értékelési különbözete	B.II.7.
ERTÉKPAPÍROK	B.III.	Részesedés kapcsolattal vállalkozásban	B.III.1.
Egyébr részesedés	B.III.2.	Saját részvények, saját üzletrészek	B.III.3.
Forgatási célú hitelértékpapírok	B.III.4.	Ertekpapírok értékelési különbözete	B.III.5.
PÉNZESZKÖZÖK	B.IV.	Pénztár, csekkek	B.IV.1.
Bankbetétek	B.IV.2.		

A táblázatban szereplő betű („B”) a mérlegfőcsoport, a számok (I–IV) mérlegcsoport, illetve (1–7) a mérlegfőcsoportok jelölései.

Készletek

A készletek olyan eszközök, amelyek a vállalkozási tevékenységet közvetlenül vagy közvetve egy évnél rövidebb ideig szolgálják, azaz egy éven belül felhasználásra, értékesítésre vagy átalakításra kerülnek.

A készletek tehát olyan források, amelyek:

- amelyek a tevékenységhez – termelés, szolgáltatás – felhasználás (anyagok), amelyek eladási célból szereznek be, az értékesítésig változatlan állapotban maradnak, bár értékük változhat (árak, közvetített szolgáltatások),
- amelyek a feldolgozás valamely szakaszában vannak (befejezetlen termelés, félkész termékek), illetve már elkészültek (késztermék).
- A készletek között kell kimutatni a növekedést, hízó- és fogyókat valamint a készletre adott előleget is.
- A készlet **eredete** szerint, a megszerzés módjától függően megkülönböztetünk:

- vásárolt,
- saját termelésű

készleteket.

A vásárolt készletek más vállalkozástól kerültek a vállalat tulajdonába.¹
A vásárolt készletek fajtai:

- anyagok,
- áruk,
- készletekre adott előlegek.

Anyagok

Az anyagok azok a munkatárgyak, amelyek általában csak egyetlen termelési folyamatban vesznek részt (használatuk el), és ide soroljuk az egy éven belül elhasználandó anyagi eszközöket is.

Az anyagok fajtai:

- **nyers- és alapanyagok:** a termék fő alkotórészei, jelenlétük mennyiségileg is meghatározó;
- **segédanyagok:** azok az anyagok, amelyek a létrehozott terméknek nem fő alkotórészei, de sajátosságait, jellemzőit meghatározzák;
- **üzem- és tüőanyagok:** azok az anyagok, amelyek a termelés technikai eszközeinek működéséhez, illetve energetikai célokat szolgálnak, szükségessé;

¹ Kivétel a saját előállítású alkatrész és göngyölég, de a vásárolt állapot saját termelésű készletek minősül.

- **Építési anyagok:** beruházási, felújítási vagy karbantartási célokat szolgálóak;
 - **Tenntartási anyagok:** a tárgyi eszközök javításához, karbantartásához beszerzett készletek;
 - **Egyéb anyagok:** nyomtatványok, csomagolóanyagok, irodaszerek. Ide soroljuk az ún. **anyag** **eszközöket** is, amelyek ugyan több termelési folyamatban vesznek részt, de alkalmazási idejük az egy évet nem haladja meg. Lehetnek: **berendezési** és **felszerelési tárgyak**, **szerszámok**, **munkaruhák**, **egyenruhák**, **védőruha és védőfelszerelés, gyártóeszközök**.
- A készletekben bekövetkezett változásokról, a termelés és az értékesítés zavartalanosságának biztosítása érdekében célserui analitikus nyilvántartásban is nyomon követni ezeket. Az analitika bizonylatok az anyagbevételezési jegy – a beszerzett készlet rakárbeadási bizonylat – és az anyagbevételezési jegyek.

Áruk

Az áruk olyan vásárolt készletek, amelyeket a vállalkozás változatlan állapotban való továbbadás céljából szerez be.

Az áruk fajtái:

- **Kereskedelmi áruk:** melyek lehetnek nagykereskedelmi (raktári) árukészletek, bolti (kiskereskedelmi) és vendéglátó-ipari árukészletek;
- **Betétdíjas göngyöleg:** olyan tartós csomagolási eszközök, amelyek az áru minőségét őrzik a szállítás és raktározás folyamán, a kibocsátónak visszavásárlási kötelezettsége van, és általában betétdíjas áron számlázzák őket. A göngyöleg lehetnek saját és idegen göngyöleg. A saját göngyölegket a vállalkozás saját készletei szállítására és tárolására szerzi be vagy állítja elő. Az idegen göngyöleg a vásárolt készlettel együtt kerülnek a vállalkozáshoz.
- Nem minősülnek göngyölegnek a többszöri felhasználásra alkalmatlan csomagolóeszközök, amelyek az áru tartozékai, például konzervdobozok, fogkrémcső, stb.

- **Közvetített szolgáltatások:** olyan gazdasági teljesítmények (szolgáltatások), amelyek a megrendelővel szerződött vállalkozó helyett más vállalkozó végzi el. Az álvállalkozó nem a megrendelővel áll szerződéses viszonyban, hanem a fővállalkozóval, aki a közvetített szolgáltatást és annak értékét saját teljesítményével együtt számlázza a megrendelőnek. Tehát közvetített szolgáltatásnak minősül a vállalkozó saját nevében vásárolt és változatlan formában továbbértékesített szolgáltatás. A vállalkozás egyúttal vevője és eladója is a szolgáltatásnak.

Készletekre adott előlegként a beltródi anyag-, áruszállítónak és az importot végző vállalkozásnak ilyen címen átutalt (árát nem tartalmazó) összeget kell kimutatni. Tartalmilag köveletelestről van szó – ha meghússul a teljesítés, vissza kell fizetni –, melynek könyvelése nem a 2. számlaosztályban történik, de a mérlegben itt helyezkedik el, jelezve, hogy idővel vásárolt készlet lesz belőle.

A saját termelésű készletek fajtái:

- befeljezetlen termelés és félkész termékek,
- növendék, hízó- és egyéb állatok,
- késztermékek.

Befeljezetlen termelés a számbavétel időpontjában még megmunkálás alatt lévő termékek, amelyeknek legalább egy lényeges munkafolyamatot elvégeztek, és további megmunkálásra kerülnek a vállalkozásnál.

Félkész termékek

Azok a termékek, amelyeknek már legalább egy megmunkálási folyamatot elvégeztek, rakatásra vehetők, késztermékeknek azonban még nem minősülnek, mert a vállalatnál még további megmunkálásra kerülnek, de akár értékesíthetők is!

Növendék, hízó- és egyéb állatok

A készletek közé csak azok az állatok tartoznak, amelyeket a vállalkozásnál nem tevékenységet. (Részletesebben nem foglalkozunk vele.)

Késztermékek

Azok a termékek, amelyek a vállalkozásnál további megmunkálásra már nem kerülnek, minőségi átvétel után rakatásra vehetők, értékesíthetők.

2. A vásárolt készletek számvitele

2.1. A vásárolt készletek nyilvántartása

A vállalkozások a számviteli politikájukban rögzítettek szerint a vásárolt készletek nyilvántartására az alábbi lehetőségek egyikét választhatják:

- a) nem vezetnek folyamatos analitikus (mennyiségi és érték) nyilvántartást,
- b) folyamatos, mennyiségi (analitikus) nyilvántartást vezetnek,
- c) folyamatos mennyiségi és értékmennyilvántartást vezetnek.

A számviteli törvény kötelezően előírja a mérleget alátámasztó fordulónapi leltár készítését, amely az a) esetben mennyiségi számbavétel (leltározás) alapján történik oly módon, hogy a felleltározott záró készlet mennyiségéhez hozzárendelik az utolsó beszerzési árakat, b) és c) esetben nem kötelező a fordulónapi leltározás, mert a leltár összeállítható az analitikus nyilvántartás alapján.

Ha a vállalkozás folyamatosan csak mennyiségi nyilvántartást vezet, a záró készlet értékének megállapítása úgy is történhet, hogy az analitika szerinti záró mennyiséget szorozzák az utolsó beszerzési árákkal. Abban az esetben viszont, ha a vállalkozás folyamatosan vezet a készletet mennyiségben és értékben is, a záró készlet értéke megállapítható a nyilvántartásból.

A mérlegvalódiság azonban a b) és c) esetben is megkívánja a tényleges készlet és nyilvántartás szerinti készlet egyeztetését, de a leltározás időpontjáról a vállalkozás szabaddon dönthet.

Az első két készlet-nyilvánartási módot általában a kisebb vállalkozásoknál alkalmazzák, amelyek nem termelő tevékenységet folytatnak, és nem jelentős a készletállományuk. Azoknál a nagyobb vállalkozásoknál, ahol elsősorban termelő tevékenység folyik, és jelentős készletezési tevékenység történik, a készleteikről folyamatos mennyiségi és értéki nyilvánartást is vezetnek.

2.2. A vásárolt készletek értékelése

A számviteli törvény előírása szerint a vásárolt készletet és a készletváltozások értékét összességében bekerülési értéken (beszerzési áron) kell kimutatni. A vásárolt készlet bekerülési (beszerzési) árba tartozik minden olyan ráfordítás, amely az adott készlet megszerzése érdekében, a raktárba történő szállításig felmerült és a készlethez egyedileg hozzárendelhető. A beszerzési érték része

- az árengedménnyel csökkentett és felárral növelt vételár,
 - külön felszámított szállítási, rakodási költségek,
 - bizományi-, közvetítői díjak,
 - beszerzési terhelő adók (például fogyasztási adó, le nem vonható áfa),
 - vagyonszerzési illeték,
 - hatósági igazgatási, szolgáltatási díjak, például környezetvédelmi termékdíj,
 - a beszerzéshez igénybe vett hitellel, kölcsönnel kapcsolatos kiadások,
 - a raktárba történő szállításig terjedő időszakra eső kamat,
 - bérunkadíj.
- Importbeszerzésnél a fentieket kiegészíti a²:

- vám,
 - vámkezelési díj.
- A vállalkozások vásárolt készleteik értékét nyilvánartathatják:
- **beszerzési áron,**
 - **elszámolóáron** (tervezett beszerzési áron),
 - **eladási áron (fogyasztói)** (boltt árúkészleteket fogyasztói, betétdíjas göngyölegeket betétdíjas áron).

A választott eljárást a vállalkozás számviteli politikájában rögzíteni kell.

A **beszerzési ár** lehet a **tényleges** (egyedi) **beszerzési ár**, ami abban az esetben alkalmazható, ha csak egyetlen beszerzés történt illetve több is, de azonos áron, vagy a készlet beszerzési ár szerinti csoportjai és az azokból történő felhasználások mind fizikailag, mind a nyilvánartásban jól elkülöníthetők. A gyakorlatban ez elég ritka eset. A készletek állománya a beszerzések és a különböző jellegű készletcsökkenések miatti folyamatosan változik. Ugyanazon készletfajta állományban lévő csoportjai beszerzési időpontjuk és beszerzési áruk szempontjából különbözőek lehetnek, de a különbség a gyakorlatban nem, vagy csak nagyon költségesen követhető, ezért dönteni kell arról,

² Az árfolyamváltozásból eredő értékkülönbségek nem szerepelhetnek a bekerülési árban.

hogy egy adott időpontbeli készletállomány, illetve az adott készletből történő felhasználás értékelése milyen áron történik.

A számviteli törvény szerint az alábbi eljárások választhatók:

- átlagár (időszaki vagy csúsztatott),
- FIFO (First in First Out) -módszer.

Az átlagár módszerek lényege, hogy a beszerzéseket a hozzájuk tartozó áron, de a készlet csökkenését beszerzések átlagárán értékelik. Egy adott időpontban meglévő készlet értékelése szintén átlagárán történik.

Az átlagár (mértelgett átlagár) alkalmazásának lehetséges módszerei:

Az átlagárat **minden egyes beszerzés után** kiszámítják súlyozott számtani átlagszámmi-tással az alábbi képlettel:

$$\text{Átlagár (csúsztatott)} = \frac{\text{Útolsó beszerzés utáni készlet értéke}}{\text{Útolsó beszerzés utáni készlet mennyisége}}$$

A készletcsökkenések értékét ezen az átlagárán számolják el. Egy adott napon meglévő készlet (lehet a december 31-i záró készlet is) értéke ekkor egy folyamatosan számított átlagárán jelenik meg.

Az átlagárat bizonyos – a számviteli politikában meghatározott – **időszakonként** (például havonta, a hó utolsó napján, negyedévente, év végén) számítják ki. Ez az időszaki átlagár.

A következő időszakai készletcsökkenéseket ezen az átlagárán értékelik. A záró készlet értékelése az utolsó időszak átlagárán történik.

Az év végi záró készlet értékelése éves átlagárán is lehetséges. Képlete:

$$\text{Éves átlagár} = \frac{\text{Nyitó készlet értéke} + \text{Összes beszerzés értéke}}{\text{Nyitó készlet mennyisége} + \text{Összes beszerzés mennyisége}}$$

A FIFO-módszer lényegét és számviteli alkalmazhatóságát az alábbi táblázatban mutatjuk be.

Megnevezés		FIFO	
Jelentése		először beérkezett készlet kerül először felhasználásra	
Záró készlet		utolsó áron	
Átlagához képest	ha az ár	nő	feleértékel
	csökken	leértékel	
A számviteli törvény szerint		– Árcsökkenésnél kimondottan jó. – Áremelkedésnél ugyan feleértékel, de megfelel a törvénynek, mert az átlagához képest értékel fel, azonban a tényleges beszerzési árnál nem értékel magasabbra.	

A FIFO-eljárás esetén mindig a legfrissebbi készlet kerül először felhasználásra, kivételesen, majd a további csökkenéseket a beérkezés sorrendje szerintü áron kell elszámolni. Árcsökkenésnél az átlagárhoz képest leértékeli a készletet, ami az óvatosság elve alapján kedvező, hiszen nem értékeli túl a készletet, így a vagyont sem. A készletcsökkenés költség- vagy ráfordításként kerül elszámolásra, ez esetben az eredmény sem lesz valótlan.

Elszámolóár (tervezett beszerzési ár)

A számviteli törvény szerint a mérlegben a vásárolt készleteket beszerzési áron kell szerepeltetni. Ez nem azt jelenti, hogy év közben kötelező lenne a beszerzési áras nyilvántartás. Sok esetben előfordul, hogy a készlet forgási sebessége olyan gyors, hogy a bekerülési érték meghatározásához szükséges bizonylatok nem állnak időben rendelkezésre, ezért a vállalkozások év közben alkalmazhatják az elszámoló árat (kalkulált, tervezett beszerzési ár) is, de a valóság elve alapján ez esetben is a záró készlet értékét beszerzési áron kell figyelembe venni.

Elszámolóár esetén a készletszámához árkülönbözeti számla is kapcsolódik, mely a tényleges beszerzési ár és a tervezett beszerzési ár különbségét mutatja, ami lehet + előjelű (ha a beszerzési ár nagyobb az elszámolóárnál) és lehet – előjelű is, amennyiben az elszámoló ár a magasabb. A + előjel az árkülönbözeti-számla T típusú egyenlegének, a – előjel az árkülönbözeti-számla K típusú egyenlegének felel meg. Az első esetet kedvezőtlennek minősítjük, hiszen alábecsültük a beszerzési árat, a második esetet kedvezőnek, túlbecsültük a tényleges beszerzési árat. A beszerzési ár megállapításához az elszámolóárat tartalmazó készletszámra és a hozzátartozó árkülönbözeti-számla együttes egyenlegét kell megvizsgálni. Ilyen nyilvántartási ár alkalmazásánál a vállalkozásnak el kell döntenie (számviteli politika), hogy a beszerzéshez egyedileg hozzákapcsolható költségeket (például szállítási és rakodási költség) beépítik-e az elszámolóárba vagy sem. Az elszámolóárat a tényleges beszerzési ár figyelembevételével célszerű megállapítani.

A beszerzési ár alkalmazására, az anyagkészlet évközi értékelésére nézzük az alábbi számszerű példát egy bizonyos anyagfajtaára!

Adatok:

Megnevezés	Mennyiség (db)	Egységár (Ft)	Érték (Ft)
Nyitó készlet	20	70	1 400
1. Beszerzés	50	72,8	3 640
2. Beszerzés	70	73	5 110
1. fél évi felhasználás	100	–	–
3. Beszerzés	60	74	4 440
II. fél évi felhasználás	80	–	–
Záró készlet	20		

Forrás: Számviteli esettanulmányok 2006. 158. oldal

Feladat:

A záró készlet és a felhasználások értékenek kiszámítása a bemutatott módszerek alapján.

Megoldás:

1. Éves átlagár esetén:

$$\text{Átlagár} = \frac{1400 + 3640 + 5110 + 4440}{20 + 50 + 70 + 60}$$

$$\text{Éves felhasználás} = 180 \cdot 72,95 = 13131 \text{ Ft}$$

$$\text{Záró készlet} = 20 \cdot 72,95 = 1459 \text{ Ft}$$

2. Csúsztatott átlagár esetén:

$$\text{Átlagár az első felhasználásig} = \frac{20 \cdot 70 + 50 \cdot 72,8 + 70 \cdot 73}{140} = 72,5 \text{ Ft/db}$$

$$\text{Első felhasználás} = 100 \cdot 72,5 = 7250 \text{ Ft}$$

$$\text{Átlagár a második felhasználásig} = \frac{40 \cdot 72,5 + 60 \cdot 74}{100} = 73,4 \text{ Ft/db}$$

$$\text{II. félévi felhasználás} = 80 \cdot 73,4 = 5872 \text{ Ft}$$

$$\text{Éves felhasználás} = 13122 \text{ Ft}$$

$$\text{Záró készlet} = 20 \cdot 73,4 = 1468 \text{ Ft}$$

3. FIFO-módszer szerint:

I. félévi felhasználás:

$$20 \cdot 70 + 50 \cdot 72,8 + 30 \cdot 73 = 7230 \text{ Ft}$$

II. félévi felhasználás:

$$40 \cdot 73 + 40 \cdot 74 = 5880 \text{ Ft}$$

$$\text{Éves felhasználás} = 13110 \text{ Ft}$$

$$\text{Záró készlet} = 20 \cdot 74 = 1480 \text{ Ft}$$

A kapott eredményeket hasonlítsuk össze az alábbi táblázat segítségével!

Megnevezés	Éves felhasználás	Záró készlet
Éves átlagár	13 131	1 459
Csúsztatott átlagár	13 122	1 468
FIFO	13 110	1 480

Látható, hogy az egyes módszereknél eltérő a felhasználás illetve a záró készlet mérlegértéke. Természetesen a legnagyobb a záró készlet a FIFO-eljárásnál, hiszen a legutolsó beszerzési ár volt a legmagasabb.

Az óvatosság elvénél érvényesítése a készleteknél is kötelező, ezért a számviteli törvény előírja, hogy a vásárolt készleteket a mérlegben tényleges piaci értékekkel magasabb értéken kimutatni nem lehet.

Ha a vásárolt készlet nem felel meg az előírt minőségi követelményeknek, eredeti rendeltetésének megfelelően nem használható, feleslegessé vált, felhasználása, értékesítése kétséges, vagy a mérlegkészítéskori könyv szerinti értéke jelentősen és tartósan magasabb, mint a piaci értéke, akkor értékesítést kell elszámolni, vagyis a könyv szerinti értéket a piaci érték szintjéig kell csökkenteni. A készlet része a vagyomnak, ezért a záró készlet értéke befolyásolja annak nagyságát. Az értékesítést egyéb ráfordításként kell elszámolni.

Ha a piaci érték jelentősen és tartósan magasabb a könyv szerinti értéknél, akkor a korábban elszámolt értékesítést visszairátással (egyéb bevétel) csökkenteni kell.

Ennek következtében, bármilyen nyilvántartási árat is alkalmazott a vállalkozás készletértékeltésében, a készletet a mérlegben piaci értéken kell kimutatni, ha a piaci érték alacsonyabb.

2.3. Az anyagkészletek főkönyvi elszámolása

Az anyagkészletek mennyiségét és értékét az időszak során bekövetkezett gazdasági események megváltoztatják.

A vásárolt készletek állományváltozásának esetei:

Növekedések	Csökkenések
Beszerezés	Felhasználás (termeléshez, szolgáltatáshoz)
Követelés fejében átvett készletek	Visszárú a szállítókna
Apportátvétel	Értékesítés
Térítés nélküli átvétel (hagyaték, ajándék)	Tartozás kiegyenlítésére átadott készlet
Visszavételzés, visszáru a vevőktől	Apportátadás
Lejtártóbblet adminisztrációs hibából	Térítés nélküli átadás
Átsorolás	Káresemény
Hulladék rakatrra vétele	Lejtári hiány
Lejtártértékelesi különbözet	Selejtezés
	Átsorolás
Visszáírás	Lejtártértékelesi különbözet
	Értékvesztés

Az anyagkészletek mozgásával kapcsolatos főkönyvi elszámolás attól függ, hogy a vállalkozás milyen analitikus nyilvántartást vezet, milyen nyilvántartási árat alkalmaz, milyen típusú eredménykimutatást készít, illetve milyen költségelszámolást alkalmaz.

2.3.1. A beszerzés és felhasználás elszámolása

Folyamatos érték- és mennyiségi nyilvántartás nincs, vagy csak mennyiségben Ebben az esetben **beszerzést anyagköltiségeként** kell elszámolni, tehát a vásárolt készletérték nem jelenik meg a készletszámán.